ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ -1987 ΕΤΟΣ ΙΑ - ΤΟΜΟΣ Ε - ΤΕΥΧΟΣ 40

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Ο Μακεδονικός αγώνας στη περιοχή Βεροίας

Τα προικοσύμφωνα στη Νάουσα κατά τη Τουρκοκρατία

Οι ρίζες του ποντιακού γάμου

Οι αμπελουργοί

Σχολείο και γονείς

Η Παναγιωπούλα

Παροιμίες που λέγουντι στη Νιάουστα

Ο τρύγος στ΄ αμπέλια

Το «βακτηριακό κάψιμο» των μηλοειδών

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορεῖτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

των συνδρομητῶν της

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

του ἔτους 1987

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙΪΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Βασ. Φιλίππου 21. Ὧρες λειτουργίας απογεύματα Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1987
ΕΤΟΣ ΙΑ', ΤΟΜΟΣ Ε', ΤΕΥΧΟΣ 40

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Οδυσσέας Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσαλα
Λευκή Σαμαρά, Χρήστος Μουχάγιερ, Αλ. Οικονόμου

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ
Βασ. Φιλίππου 21 592 00 ΝΑΟΥΣΑ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ
Γιάννης Καρατσιώλης, Γεωπόνος 60.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ
«Παναγιωπούλα»

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ
Τυπογραφείο Αντώνη Μαυρογένη
Αντωνίου Καμάρα 3 - τηλ. 260-140
Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά — Γλωσσολογικά — Αφιέρωμα σελ.

ΧΙΟΝΙΔΗ ΓΕΩΡ. Ο Μακεδονικός αγώνας στη περιοχή της Βέροιας 92
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤ. Κλεφταρματολικά χρονικά 95
ΚΟΥΚΟΥΡΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΣ. Αφιέρωμα στον Στέλιο Σβαρνόπουλο 99
ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤ. Οι αμπελουργοί 100
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΙΦΙΓ. Ο τρύγος στ' αμπέλια 102
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤΕΡ. Τα προικοσύμφωνα στη Νάουσα κατά την Τουρκοκρατία 105
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚ. Παροιμίες που λέγονται στη Νάουσα 108
ΜΕΛΕΤΙΔΗ ΓΙΑΝ. Οι ρίζες του Ποντιακού γάμου 110

Επιστημονικά — Λογοτεχνικά — Παιδαγωγικά — Έρευνες

ΜΥΛΩΝΑ ΓΙΑΝ. Οι φυσικές επιστήμες στα χρόνια της Τουρκοκρατίας 113
ΖΩΚΟΥ Λ. Σχολείο και γονείς 116
ΒΛΑΧΑΔΗ Θ. Σκοπός της αγωγής 121

Γεωργικά — Δεντροκομικά

ΚΟΥΚΟΥΡΓΙΑΝΝΗ ΒΑΣ. Τα ροδάκινα μπορούν να δώσουν περισσότερο συνάλλαγμα 123
ΠΑΛΟΥΚΗ ΣΤΕΛΙΟΥ. Οι ψώρες της Ελιάς 126
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ. Το ακτινίδιο - «Βακτηριακό κάψιμο» 128

Αγαπητέ φίλε,

Στις αρχές του 20ού αιώνα ο μακεδονικός αγώνας βρίσκεται στο αποκορύφωμά του. Ιδιαίτερα στο νομό Ημαθίας και στις γειτονικές περιφέρειες ο Ελληνισμός (υπόδουλος και ελεύθερος) αγωνίζεται εναντίον μύριων εχθρών για να διατηρήσει την «Εθνική ταυτότητα». Ο αναγνώστης θα έχει την ευκαιρία σε δύο συνέχειες του περιοδικού μας να πληροφορηθεί για τα γεγονότα της περιόδου εκείνης.

⁂ ⁂ ⁂

Πριν λίγο καιρό χάσαμε όλως ξαφνικά τον αγαπητό Στέλιο. Ο Στέλιος Σβαρνόπουλος γέννημα και θρέμμα της Βέροιας αγάπησε και ύμνησε την γενέτειρά του με ιδιαίτερο πάθος. Ο Σ. Σβαρνόπουλος υπήρξε εκλεκτός συνεργάτης του περιοδικού μας. Η «Νιάουστα σήμερα τιμά την μνήμη του.

⁂ ⁂ ⁂

Τον «παλιό καλό καιρό» ο τρύγος για τις αμπελουργικές περιοχές ήταν ένα «πανηγύρι». Ήταν μια ευκαιρία για ξεφάντωμα και γλέντι. Αξίζει ο κόπος να πληροφορηθεί κανείς πώς παρασκευαζόταν, το τραγουδισμένο και φημισμένο Νουσαΐτικο κρασί. Η «Νιάουστα» δίνει την ευκαιρία.

⁂ ⁂ ⁂

Πολλές παροιμίες κυκλοφορούν στη χώρα μας. Σήμερα δημοσιεύουμε διάφορες παροιμίες, όπως λέγονται από τους Νουσαίους με το παραδοσιακό γλωσσικό τους ιδίωμα. Απολαύστε τες.

⁂ ⁂ ⁂

Η προίκα είναι ένας παμπάλαιος ριζωμένος θεσμός. Σήμερα δημοσιεύουμε δύο προικοσύμφωνα που για πρώτη φορά βλέπουν το φως της δημοσιότητας. Έχουν συνταχθεί τον περασμένο αιώνα στην Νάουσα στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.

⁂ ⁂ ⁂

Κατά την αρχαιότητα όπως και σήμερα ο γάμος θεωρούνταν ένας από τους πιο ιερούς θεσμούς. Ο σημερινός γάμος έχει στενή σχέση με τον γάμο των προγόνων μας. Επί του προκειμένου ειδικός συνεργάτης επισημαίνει και καταγράφει τις ρίζες του Ποντιακού γάμου.

❦ ❦ ❦

Το πρόβλημα της παιδείας και της μόρφωσης των νέων δεν χάνει καμιά φορά την επικαιρότητα. Στις στήλες του περιοδικού φιλοξενούνται ειδικά άρθρα όπου αναπτύσσονται ενδιαφέρουσες απόψεις σχετικές με το θιγόμενο θέμα.

⁂ ⁂ ⁂

Απ' όλα τα οπωροφόρα το ροδάκινο κατέχει εξέχουσα θέση στην Εθνική Οικονομία. Η ροδακινοκαλλιέργεια όμως παρουσιάζει ορισμένα χρόνια προβλήματα. Επίκαιρο είναι το δημοσιευόμενο άρθρο που αφορά την αναδιάρθρωση της ροδακινοκαλλιέργειας.

Η

Συντακτική Επιτροπή

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	δρχ.	800
Δήμοι, Κοινότητες, Συν)σμοί	δρχ.	2.000
Εξωτερικού δολλάρια		20

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ο Μακεδονικός αγώνας στην περιοχή της Βέροιας

Του
Γεωργ. Χ. Χιονίδη

1. Στο κείμενο τούτο γίνεται προσπάθεια για μία σύντομη αναφορά στα γεγονότα που συνέβησαν και στα πρόσωπα τα οποία έδρασαν στην πόλη και στα περίχωρα της Βέροιας, στις διάφορες φάσεις του Μακεδονικού Αγώνα.

Συνεπώς, δεν εξιστορούνται όσα διαδραματίσθηκαν στην περίφημη, τότε, «Λίμνη των Γιαννιτσών» ή στο «Ρουμλούκι» (δηλαδή στην περιοχή του Γιδά, της σημερινής Αλεξάνδρειας κ.τ.λ.), στη Νάουσα και στα χωριά, παρά μόνο περιστασιακά και περιληπτικά.

Για το γράψιμο, όμως της συνοπτικής τούτης εργασίας, έγινε προσπάθεια να ληφθεί υπόψη και να αξιοποιηθεί και η πλούσια, σχετική βιβλιογραφία, ενώ χρησιμοποιήθηκαν και οι ανέκδοτες και άγνωστες, μέχρι τώρα, επιστολές και αναφορές των τότε μητροπολιτών της Βέροιας - Νάουσας, κυρίως προς τον Οικουμενικό πατριάρχη της Κωνσταντινουπόλεως ή προς τον μητροπολίτη της Θεσσαλονίκης (με τελικό, προφανώς, προορισμό τον Έλληνα Πρόξενο της πρωτεύουσας της Μακεδονίας).

Το σχετικό υλικό (για την ιστορία του Μακεδονικού Αγώνα στη Βέροια και σ' ολόκληρη την περιφέρεια του σημερινού νομού της Ημαθίας) είναι πολυσέλιδο και η πλήρης δημοσίευση και η αξιοποίησή του (σε συνδυασμό με τη γνωστή βιβλιογραφία) θα απαιτούσε τις σελίδες μιας πολυσέλιδης, ειδικής μονογραφίας, η οποία θα δημοσιευθεί κάποτε (όπως ελπίζω) και θα στηριχθεί και σε τρεις πλούσιες συλλογές ανέκδοτων εγγράφων και απομνημονευμάτων πρωταγωνιστών. Μακεδονομάχων, που έχω τσο αρχείο μου.

2. Η περιοχή της Βέροιας εμφάνιζε, στα τελευταία χρόνια του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα, στην εποχή, δηλαδή, των φάσεων του Μακεδονικού Αγώνα, δύο ιδιαιτερότητες:

Α. Η μία ήταν τα εδαφολογικά δεδομένα, τα οποία χαρακτήριζαν, τότε, την πόλη και την περιφέρειά της.

Όπως είναι γνωστό η περιοχή αυτή παρουσίαζε—μέχρι πριν πενήντα χρόνια, περίπου—μια πρωτοτυπία από άποψη εδάφους: Στα δυτικά της εκτεινόταν η οροσειρά του Βερμίου και στα νότια τα Πιέρια, ενώ στα ανατολικά και βόρεια απλωνόταν ο περίφημος κάμπος, ο οποίος, όμως, δεν είχε, τότε, τη σημερινή έκτασή του, γιατί ένα μεγάλο (το βόρειο και το βορειοδυτικό) τμήμα του κατελάμβανε να μέρος της ονομαζόμενης «Λίμνης των Γιαννιτσών».

Έτσι, και ο Μακεδονικός Αγώνας στην περιφέρεια τούτη διεξήχθηκε στα δουνά, αλλά και στον κάμπο και στη λίμνη, όπως και στις πόλεις, στις κωμοπόλεις και στα χωριά της περιοχής, γεγονός που χρωμάτιζε ανάλογα τις μάχες που διεξήχθησαν σ' όλα τούτα τα πεδία.

Β. Η άλλη ιδιομορφία ήταν η εθνολογική σύνθεση του πληθυσμού, ή, πιο συγκεκριμένα, το γεγονός ότι (και) η περιοχή της Βέροιας επιλέχτηκε από τη ρουμανική και βουλγαρική προπαγάνδα για να ικανοποιηθούν σοβινιστικές επιδιώξεις και για την επίτευξη ανιστόρητων διεκδικήσεών τους.

Βέβαια, σημαντικό ρόλο έπαιξε και η πλούσια χρηματοδότηση των προσπαθειών αυτών από τη ρουμανική και τη βουλγαρική πλευρά, που ενισχύθηκε μετά την ίδρυση και αναγνώριση (1870) της Βουλγαρικής Εξαρχίας. Η συνθήκη του Αγίου Στεφάνου και το Συνέδριο του Βερολίνου, ύστερα (1878), έθρεψαν τις βλέψεις των Βουλγάρων, οι οποίες εκτείνονταν σ' ολόκληρη τη Δυτική Μακεδονία και συμπεριλαμβανόταν σ' αυτές, ακόμα, και η περιοχή της Βέροιας, όπως διακηρύχθηκε επίσημα. Στο τρίτο συνέδριο της Σόφιας, το ονομαζόμενο «Μακεδονικόν» (1896), αναγγέλθηκε η ίδρυση της «Αυτονόμου Επαρχίας της Μακεδονίας», στην οποία συμπεριλαμβανόταν και η περιφέρεια της Βέροιας. Στα πλαίσια αυτού του σκοπού ιδρύθηκε και το περιβόητο Μακεδονικό (βουλγαρικό) Κομιτάτο.

Εξάλλου, στη Βέροια, και σε μερικά χωριά (Σέλι, Κουμαριά κ.τ.λ.), υπήρχε πολυπληθές βλάχικο στοιχείο. Το μεγαλύτερο μέρος του είχε ελληνική ή ελληνίζουσα συνείδηση, αλλά ένα τμήμα των Βλάχων έπεσε στα πλοκάμια της ρουμανικής, χρυσοφόρας, εκστρατείας, η οποία έδινε πλουσιοπάροχα χρήματα και υποσχέσεις στα όργανα των σκοπών της.

Από την άλλη μεριά, δεν πρέπει να λησμονείται ότι σε μερικά χωριά των περιοχών της Νάουσας και της Βέροιας αρκετοί κάτοικοι ήσαν δίγλωσσοι, δηλαδή μιλούσαν και σλάβικα.

Έτσι, ο αγώνας του ελληνικού στοιχείου ήταν πολύπλευρος και εξαιρετικά δύσκολος, γιατί είχε να αντιμετωπίσει πολλούς εχθρούς (υπάρχοντες στον τόπο και εισαγόμενους) και να ανταπεξέλθει, ακόμα, και στις διώξεις και στα κυνηγητά των τουρκικών αρχών, οι οποίες έβρισκαν πολύ εύκολα καταδότες - προδότες και οδηγούς τους, τους οποίους ωθούσε ο φανατισμός ή το χρηματικό συμφέρον, με αποτέλε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σμα να πέφτουν, συχνά, οι ντόπιοι και οι Ελλαδίτες αγωνιστές θύματα των «μισθάρνων οργάνων» της ρουμανικής ή βουλγαρικής προπαγάνδας.

Πρέπει, όμως, να μη λησμονούμε ότι σκοπός της Ιστορίας είναι η αλήθεια, μακριά από οποιεσδήποτε σκοπιμότητες και ότι η πιο σωστή εθνικά και επιστημονικά άψογη αντιμετώπιση της παραχαράξεως των γεγονότων είναι η εξιστόρησή τους «χωρίς φόβο και πάθος», γιατί ό,τι είναι αληθινό είναι και εθνικά ορθό, όπως στιχούργησε ο εθνικός μας ποιητής. Συνεπώς, δεν πρέπει να μιμούμαστε τη σοβινιστική νοοτροπία άλλων βαλκανικών χωρών, συναγωνιζόμενοι τούτους στην προσπάθεια αποκρύψεως της αλήθειας ή αποκρύβοντας το οποιοδήποτε ποσοστό, τυχόν, συνευθύνης μας ή, ενδεχόμενης, συνυπαιτιότητάς μας, για όσα έκτροπα έγιναν...

Οι εκδικήσεις και οι αντεκδικήσεις ήταν συνηθισμένο φαινόμενο και πολλές δολοφονίες γινόντουσαν, ακόμα και μέρα - μεσημέρι, στη Βέροια, στη Νάουσα και στα χωριά.

Η αποκλειστική ευθύνη, λοιπόν, για τις όποιες ασυγχώρητες υπερβολές δεν βάραινε, πάντοτε, τους άλλους, μονάχα, όπως έγραψε και ο πανεπιστημιακός καθηγητής της νεοελληνικής ιστορίας Νικόλαος Βλάχος, που διακρινόταν για τον γνήσιο πατριωτισμό του, αλλά και για την επιστημονική ευσυνειδησία και αντικειμενικότητά του.

Όταν υπήρξαν και Έλληνες υπεύθυνοι, ήσαν, συνήθως, οι τοπικοί παράγοντες ή έφταιξαν και οι βιαστικές πρωτοβουλίες των κατωτέρων αγωνιστών, αφού ο Έλληνας Πρόξενος στη Θεσσαλονίκη Λάμπρος Κορομηλάς είχε συστήσει (εν τοια) αυτοσυγκρατησμό, ιδιαίτερα απέναντι στους ρουμανίζοντες Βλάχους, με τούτον δε συμφωνούσαν και οι περισσότεροι καπετάνιοι.

Εξάλλου, ο Κωνσταντίνος Ιω. Μαζαράκης - Αινιάν (ο γνωστός «καπετάν Ακρίτας») αποδίδει ευθύνες και στον ελληνικό πληθυσμό των πόλεων, ο οποίος φερνόταν περιφρονητικά προς τους βλαχόφωνους κτηνοτρόφους και προς τους βουλγαρόφωνους χωρικούς, με συνέπεια αρκετοί απ' αυτούς (όντας οργισμένοι) να πέσουν εύκολα στις αγκάλες της ξένης προπαγάνδας και έτσι να τους χάσει ο Ελληνισμός.

Έλειψε, λοιπόν, η διορατικότητα, ακόμα και από αρχιερείς. Αρκεί να σημειωθεί ότι μητροπολίτης της Βέροιας - Νάουσας, μιλώντας προς το εκκλησίασμα, εκστόμισε την εξής απαράδεκτη προσφώνηση: «Ευ λογημένοι Χριστιανοί, και σεις οι... Βλάχοι» [χώρα] (!!), όπως γράφει στα απομνημονεύματά του ο πρεσβύτης πολιτικός της Βέροιας Ιωάννης Παπαδάκης - Στάϊκος, που πέθανε πρόσφατα.

3. Αν, τώρα, θελήσουμε να δώσουμε σχηματικά τα χρονικά πλαίσια των φάσεων του Μακεδονικού Αγώνα στην περιοχή της Βέροιας, πρέπει να σημειώσουμε ότι (και σ' αυτήν) τα γεγονότα κατατάσσονται χρονικά σε τέσσερεις περιόδους, αντί της μιας, δύο ή τριών, στις οποίες διαιρείται, στον κανόνα, η Ιστορία του, γενικά:

α) Η πρώτη φάση του Μακεδονικού Αγώνα τοποθετείται, χρονικά, πριν από τον «ατυχή» πόλεμο του 1987.

β) Ύστερα, αρχίζει η δεύτερη περίοδός του, στα χρόνια 1897 μέχρι το 1904.

γ) Ακολουθεί η τρίτη φάση του Μακεδονικού Αγώνα, στα χρόνια 1904 έως και το 1908 (μέχρι την επανάσταση των Νεότουρκων) και

δ) Τέλος, έχομε την τελευταία, τέταρτη περίοδό του, στα χρόνια 1908 (έως το Σύνταγμα) μέχρι και το 1912.

4. Θα αναφερθούμε, λοιπόν, τώρα, στα σημαντικότερα γεγονότα της καθεμιάς περιόδου (στην περιοχή αυτή) και θα μνημονεύσουμε τους πιο αξιόλογους συντελεστές τους, ντόπιους και ξένους, στρατιωτικούς και πολίτες.

Α. Στην πρώτη φάση του Μακεδονικού Αγώνα (στην περιοχή της Βέροιας, πάντοτε) πρέπει να σημειώσουμε τους διωγμούς, οι οποίοι επακολούθησαν την αποτυχία της επαναστάσεως του 1878, στην οποία έλαβε μέρος και το βλάχικο στοιχείο της περιφέρειας, οπότε και έδειξε έντονα ελληνική συνείδηση, στον κανόνα, τουλάχιστο.

α) Μεγάλη γάγγραινα αποτελούσαν οι άτακτοι, και κυρίως οι Αλβανοί, οι οποίοι λήστευαν και σκότωναν ασύδοτα και χωρίς συνέπειες.

Ο τότε μητροπολίτης της Βέροιας - Νάουσας Κοσμάς Ευμορφόπουλος, σε επιστολή του (της 20.6.1992, με το, τότε παλιό ημερολόγιο, με το οποίο δίνονται, και εδώ, όλες οι χρονολογίες των γεγονότων) προς τον μητροπολίτη Θεσσαλονίκης διατραγωδεί τη δύσκολη κατάσταση, που δημιουργούσαν στην πόλη οι 200 Αλβανοί πολεμιστές, οι οποίοι άρπαζαν, λήστευαν και διαιωπραγούσαν, έχοντας προστάτη τον συμπατριώτη τους Χακήμ εφέντη, ο οποίος κατείχε σπουδαία θέση στις οθωμανικές αρχές της Βέροιας. Αλλά και οι Τούρκοι δεν έπεφταν πιο πίσω, αρκεί να σημειωθεί ότι ένας Τούρκος σκότωσε (10.5.1892) τον καφεντζή Δημήτριο Φουντούκα, χωρίς εύλογη αιτία, ενώ ένας άλλος Οθωμανός δολοφόνησε (στην αγορά της πόλεως) τον Έλληνα υπάλληλό του, χτυπώντας τον με ραβδί και με μαστίγιο. Κατόπιν, έξι Τούρκοι φέρθηκαν απάνθρωπα σε Θεσσαλονικέα Χριστιανό, ενώ άλλοι τέσσερεις Οθωμανοί συνέλαβαν Έλληνα, του έκοψαν το μουστάκι και τον κτύπησαν μέχρι που έμεινε αναίσθητος. Οι τουρκικές αρχές της Βέροιας έκαμαν πως δεν έβλεπαν ή προσποιούνταν ότι ενεργούσαν, αλλά, βέβαια, τούτο γινόταν... «γιαβάς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

- γιαβάς».

Αναγκάστηκε, λοιπόν, ο μητροπολίτης (ως πρόεδρος των συλλογικών οργάνων της ελληνικής κοινότητας) να ζητήσει τη βοήθεια των Ελλήνων, Τούρκων και Ισραηλιτών προκρίτων της Βέροιας και σε κοινή συνεδρίαση αποφασίτηκε και στάλθηκε διαμαρτυρία στον νομάρχη της Θεσσαλονίκης. Τότε ήλθαν από τη μακεδονική πρωτεύουσα (στη Βέροια) ο Εβραίος Μουδιρής (μουδίρης;), όπως και ο Ισραηλίτης Μεχιαμά Μαλλάχ (ο οποίος ήταν διοικητικός σύμβουλος της νομαρχίας), για να διαπιστώσουν τι συνέβαινε.

Βέβαια, η ανωμαλία συνεχίστηκε μετά από λίγο χρόνο, μόλις κόπασε ο απόηχος των προηγούμενων διαιοπραγιών, όπως συνηθιζόταν να συμβαίνει με την πάντοτε μακάρια Οθωμανική Διοίκηση...

β) Αναφέρθηκε ήδη το πρόβλημα, που δημιουργούσε ένα μέρος «βλαχόφωνων», το οποίο είχε παρασυρθεί από τη ρουμανική προπαγάνδα, η οποία πετύχαινε το σκοπό της, καλλιεργώντας με φανατισμό την ιδέα για το (ανύπαρκτο) έθνος των Αρωμούνων, ρίχνοντας πλούσιο λίπασμα, το οποίο (στην περίπτωση αυτή) ήταν το γνωστό «χρυσίον»...

Στην πόλη και στην περιοχή της Βέροιας είχε περισσέψει το βλάχικο στοιχείο με τη μαζική εγκατάστασή του (γύρω στα 1822) από τα χωριά της Πίνδου, της περιοχής Γρεβενών (Λεβέλλα, Σαμαρίνα, Σμίξη, Βωβούσα, Περιβόλι, Γράμμοστα κ.ά.), όπως γράφει ο ίδιος μητροπολίτης σε επιστολή του (19.1.1893) προς τον Οικουμενικό πατριάρχη (και πληροφορούμαστε τώρα και από τα διεξοδικά απομνημονεύματα του Ελληνόβλαχου Γιώτη, Παναγιώτη, Ναούμ, των οποίων δημοσίευσα το πλήρες κείμενό τους, σχολιασμένο και με πλήθος υποσημειώσεις, στον 24ο (1984) τόμο του περιοδικού «Μακεδονικά», σελ. 56 - 97).

Οι «Βλαχόφωνοι» της Βροιας και του Σελίου, της Κουμαριάς, του Ξηρολίβαδου κ.τ.λ. ζούσαν αρμονικά μέχρι το 1882 - 1883 ύστερα, όμως, ένα ζιζάνιο τους μολύνθηκε από τον ρουμανικό σοβινισμό. Στα 1891 ίδρυσαν δική τους («ρουμανική») κοινότητα και σχολείο, όπου διδασκόταν η ρουμανική γλώσσα, ενώ εκκλησιαζόντουσαν χωριστά. Οι προσπάθειες του μητροπολίτη έφεραν κάποιο αποτέλεσμα, μόλις το 1905, αλλά η ένταση που επακολούθησε ύστερα, στην τρίτη περίοδο του Μακεδονικού Αγώνα, ανατίναξε όποιες γέφυρες είχαν στηθεί.

Εντωμεταξύ, στην ελληνική κοινότητα της Βέροιας είχε φθάσει το από 23.7.1896 τηλεγράφημα του Οικουμενικού πατριαρχείου, με το οποίο δινόταν η εντολή να γίνουν συστάσεις στους Χριστιανούς της επαρχίας «...όπως μη επηρεάζωνται από τας αταξίας των ληστών και να συζώσιν ειρηνικώς μετά των συμπολιτών εαυτών και εφησυχάζωσι[ν] επί των αισίων και φιλολάων αισθημάτων της α.α.Μ. του 'Ανακτος». Και τούτο, γιατί, το καλοκαίρι του ίδιου χρόνου, έφθασαν στη Μακεδονία τα πρώτα ανταρτικά σώματα, που έστειλε η «Εθνική Εταιρεία», η οποία ιδρύθηκε (στην Αθήνα) το 1894. Το ελληνικό ανταρτικό σώμα αποτελούνταν από 86 άντρες και είχε αρχηγό τον Μακεδόνα οπλαρχηγό Αθανάσιο Μπρούφα. Εξάλλου, ιδρύθηκαν ή δραστηριοποιήθηκαν, στην ελληνική πρωτεύουσα, και άλλοι φιλομακεδονικοί, πατριωτικοί σύλλογοι, ενώ στα 1904 ιδρύθηκε και το ελληνικό Μακεδονικό Κομιτάτο.

Ο Μπρούφας και οι αντάρτες του αποβιβάστηκαν στη Σκάλα του Ελευθεροχωρίου, τις πρωϊνές ώρες της 7.7.1896. Πορεύθηκαν προς την Ελαφίνα, πέρασαν τον Αλιάκμονα και έφθασαν, τελικά, στο Ξηρολείβαδο (στη θέση «Καρά Τσαΐρ»), όπου (την 9.7.1896) έγινε σφοδρή μάχη (με τουρκικό απόσπασμα, από 150 στρατιώτες), που κράτησε 5 ώρες και στην οποία νίκησαν οι Έλληνες. Σκοτώθηκαν 5 Τούρκοι και 3 Έλληνες. Στάλθηκε, όμως, πολυάριθμος τουρκικός στρατός, από τη Βέροια, τη Νάουσα και τη Θεσσαλονίκη (γιατί η νίκη αυτή εμψύχωσε τους Έλληνες και κατατρόμαξε τους Τούρκους) και έτσι υπερείχαν οι Οθωμανοί κατά τρόπο συντριπτικό.

Οι αντάρτες προχώρησαν στα «Βλάχικα Καλύβια» και στη συνέχεια στο οροπέδιο Καρατάς, έχοντας μαζί τους και 18 Τούρκους αιχμαλώτους, μεταξύ των οποίων ήτο και ένας ανθυπολοχαγός, ο οποίος διαμήνυσε στους ομοεθνείς του ότι, σε ενεδχόμενη μάχη, θα σκοτώνονταν πρώτοι οι Οθωμανοί αιχμάλωτοι και έτσι αποφεύχθηκε η καινούρια μάχη. Μετά πολλή συζήτηση και διχογνωμία των οπλαρχηγών επικράτησε η άποψη, που υποστήριξε και ο Μπρούφας, δηλαδή να αφεθούν ελεύθεροι οι (άοπλοι πια) Τούρκοι, ενώ η άλλη γνώμη ήταν να τους δολοφονήσουν, αφού μάλιστα υπήρχε έλλειψη ψωμιού και άλλων φαγώσιμων, τα οποία δεν είχαν ούτε και για τους εαυτούς τους. Ο Μπρούφας έδωσε στον αξιωματικό τους ιδιόγραφη προκήρυξή του, στην οποία τονιζόταν ότι ο σκοπός που ήλθαν οι Έλληνες αντάρτες, ήταν να υπερασπίσουν τα ελληνικά δικαιώματα από τους Βούλγαρους καταχραστές και όχι για να πολεμήσουν εναντίον των Τούρκων, τους οποίους αναγκάσθηκαν, απλώς, να αποκρούσουν, για να σωθούν.

Στις 11.7.1896 οι Έλληνες, αφού αγόρασαν τρόφιμα από τους Βλάχους τσομπαναραίους, χωρίσθηκαν σε δύο σώματα, που ακολούθησαν διαφορετικές κατευθύνσεις. Έτσι, τέλειωσε η πρώτη τούτη φάση του Μακεδονικού Αγώνα στην περιοχή.

(Συνεχίζεται)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κλεφταρματολικά χρονικά

(Η δράση αρματολών και κλεφτολησταν σύμφωνα με το αρχειακό υλικό των τουρκικών ιεροδικείων Βέροιας - Νάουσας και Θεσσαλονίκης)

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
Του Στέργιου Σπ. Αποστόλου

Γ' 1711—1718

Εν τω μεταξύ στο προσκήνιο επανεμφανίζονται οι Αλβανοί ληστές οι οποίοι με μιά θεαματική πολεμική τους ενέργεια δημιουργούν κλίμα έντονης ανησυχίας στους κύκλους της Υψηλής Πύλης.

Συγκεκριμένα πρόκειται για μιά μαζική και κερδοφόρα επίθεση που πραγματοποιούν κατά της πόλης του Μοναστηρίου με την οποία αιφνιδιάζουν την φρουρά της, την εξουδετερώνουν και καταλαμβάνουν την πόλη. Η επίθεση των Αλβανών εκδηλώνεται λίγο μετά την σύλληψη του αρχιληστή Μπελούκ μπαση (προφανώς Αλβανού στην καταγωγή) που δρούσε στην περιοχή Μοναστηρίου και σε χρόνο που όλα έδειχναν ότι είχε εμπεδωθεί η έννομη τάξη.

Χίλιοι περίπου Αλβανοί επαναστάτες από το Μάτι με επί κεφαλής τους συμπατριώτες τους αρχιληστές Αλαμάν Ογλού Χουσεΐν, Ζώγου Ογλού και Τσός Ογλού Κούρτ κι' ύστερα από σχετικές διευκολύνσεις που έτυχαν στο έργο τους από τον μουτεσελίμη της Αχρίδας, κατορθώνουν και καταλαμβάνουν την πόλη του Μοναστηρίου την οποία κυριολεκτικά λεηλατούν. Οι Αλβανοί αποχωρούν ανενόχλητοι συναποκομίζοντας υαν λεία χρήματα, υποζύγια, τρόφιμα και άλλα κινητά περιουσιακά στοιχεία των κατοίκων του Μοναστηρίου και των γύρω χωριών. Κι' ενώ όλοι διακατέχονται από τράμο και πανικό και οι τοπικές τουρκικές αρχές με τις στρατιωτικές δυνάμεις και τα αρματολικά σώματα που έχουν στην διάθεσή τους αδυνατούν να προστατεύσουν την πόλη και την περιοχή της, ακριβώς μετά είκοσι μέρες, οι ίδιοι Αλβανοί επανέρχονται και προβαίνουν στην κατάληψη της πόλης για δεύτερη φορά. Αυτή την φορά δεν αρκούνται μόνο στην λεηλασία της πόλης και των γύρω χωριών, αλλά αξιώνουν απ' τους Τούρκους να τους διορίσουν σαν αρματολούς και να τους χορηγήσουν τα σχετικά δεράτια με τα οποία θα αναγνωρίζεται η ιδιότητά τους αυτή. Επειδή, προφανώς, στην αξίωση αυτή των Αλβανών αντέδρασαν οι Τούρκοι πρόκριτοι της πόλης, οι Αλβανοί δεν διστάζουν να σκοτώσουν πέντε απ' αυτούς.

Στη συνέχεια, καταλαμβάνοντας τα ντερβένια, διακόπτουν τις συγκοινωνίες, παραλύουν κυριολεκτικά τον μηχανισμό είσπραξης των δημόσιων εσόδων και συλλαμβάνουν πολλούς ομήρους. Στη δεύτερη επίθεση κατά του Μοναστηρίου συμμετέχουν και Αλβανοί ληστές από το Καρατζά Ντάγ.

Οι Αλβανοί αποσύρονται και πάλι, αλλά η Υψηλή Πύλη ανησυχεί σοβαρά γιατί υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι σκοπεύουν να επιτεθούν και για τρίτη φορά κατά της πόλης. Με σχετικό φιρμάνι που αποστέλλεται στον εντεταλμένο για την επίβλεψη των αρματολών στην περιφέρεια Αγράφων αξιωματούχο των ανακτόρων Οσμάν, στους ιεροδικαστές Μοναστηρίου και Φλώρινας, στον αρχιαρματολό των ντερβενίων Φλώρινας, Καστοριάς, Οστρόβου, Εδέσσης, Μοναστηρίου και των διλαετίων Θεσσαλονίκης και Σερρών Καρά Αλή, στους προκρίτους και λοιπούς παράγοντες, διαβιβάζεται η εντολή ότι όλες οι στρατιωτικές δυνάμεις και τα αρματολικά σώματα που σταθμεύουν στις περιφέρειές τους πρέπει να βρίσκονται σε πλήρη πολεμική ετοιμότητα προκειμένου να δαδίσουν κατά των Αλβανών επιδρομέων. Ταυτόχρονα με το ίδιο σουλτανικό φιρμάνι διατάσσεται ο μπέης του διλαετίου Ελβασάν Ζεϊνέλ, καθώς και οι πρόκριτοι των διλαετίων Αχρίδας, Ελβασάν, Αυλώνας και Σκοπίων να συνεκστρατεύσουν και αυτοί κατά των Αλβανών. Σαν συντονιστή των επιθετικών ενεργειών κατά την εκστρατεία αυτή η Υψηλή Πύλη ορίζει τον αξιωματικό των ανακτόρων Νούχ. 'Ολες οι παραπάνω στρατιωτικές δυνάμεις, σύμφωνα με την ρητή εντολή που τους έχει δοθεί, πρέπει να δαδίσουν χωρίς χρονοτριδή προς τα κρυσφύγετα όπου έχουν καταφύγει οι Αλβανοί επιδρομείς και να προσπαθήσουν με κάθε τρόπο να τους αποδεκατίσουν.

Πληροφορίες σχετικές με τα αποτελέσματα της εκστρατείας αυτής των Τούρκων κατά των Αλβανών του Μάτι και του Καρατζά Ντάγ δεν μας παρέχονται από τα τουρκικά αρχεία. (Τέλη Ρετζέπ έτους 1123: 12 Σεπτεμβρίου 1711. ABN 144 σελ. 117 - 118).

Για τον διορισμένο όμως απ' τους Τούρκους αρχιαρματωλό Καρά Αλή (εικάζεται ότι κι' αυτός είναι αλβανικής καταγωγής) και την δράση του κατά την διάρκεια της εκστρατείας αυτής μας παρέχονται από μιά αναφορά που υπέβαλαν στην Υψηλή Πύλη οι μουσουλμάνοι και φόρου υποτελείς κάτοικοι των καζάδων Ανασελίτσας, Καστοριάς και Χρούπιστας. Στην αναφορά αυτή ο αρχιαρματολός Καρά Αλή κατηγορείται ότι, όχι μόνο δεν ασχολείται με την καταδίωξη και εξόντωση των Αλβανών όπως έχει διαταχθεί, αντίθετα, έχει καταρτίσει πολυμελές ένοπλο σώμα απ' αυτούς από διακόσιους περίπου άνδρες και ότι περιφέρεται από χωριό σε χωριό στους παραπάνω καζάδες αρπάζοντας τρόφιμα, ληστεύοντας και λεηλατώντας τις περιουσίες των χωρικών. Παράλληλα, απαιτεί απ' αυτούς εκδιαστικά να του καταβάλλουν και μετρητά με την πρόφαση ότι προορίζονται για αρματολικά δικαιώματα. Ειδικά στο χωριό Νοτζέλ της Ανασελίτσας δεν αρκείται μόνο στην διαρπαγή και λεηλασία της περιουσίας τσσάρων μουσουλμάνων κατοίκων αλλά, ταυτόχρονα, καταστρέφει και τα σπίτια τους.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο Καρά Αλή, πρώην τσοκαδάρης των ανακτόρων, είχε διορισθεί από τους Τούρκους σαν αρχιαρματολός εντεταλμένος για την φύλαξη των ντερβενιών των σαντζακίων Θεσσαλονίκης και Σκοπίων σε αντικατάσταση του προκατόχου του Χιμπεντουαλάχ που είχε σκοτωθεί, χωρίς να γίνεται μνεία στο τουρκικό κείμενο πού και πώς. Κι' ενώ στο σχετικό δεράτιο του διορισμού του Καρά Αλή αναφέρονται περιοριστικά οι καζάδες οι οποίοι υπάγονται στην δικαιοδοσία του, αυτός, συνοδευόμενος πάντοτε από τους Αλβανούς ληστές που έχει συγκεντρώσει και τεθεί επί κεφαλής τους, πραγματοποιεί επιδρομές στους δήμους της Θεσσαλονίκης, Αβρέτ Χισάρ, Βαρδαρίου και Λαγκαδά κι' εκτός των άλλων εισπράττει από τους κατοίκους των περιοχών αυτών και χρήματα με το πρόσχημα, πάντοτε, των αρματολικών δικαιωμάτων.

Η Υψηλή Πύλη, με φιρμάνι της, διατάσσει τους ιεροδικαστές των σαντζακίων Θεσσαλονίκης και Σκοπίων καθώς και

τους συναδέλφους τους της Φλώρινας, Καστοριάς, Οστρόβου, Μοναστηρίου, Ανασελίτσας και Χρούπιστας να «...εξετάσουν μετά του αποστελλομένου υπαλλήλου πόσους αρματολούς διώρισεν ο Καρά Αλή δια την φύλαξιν των στενών άτινα ανετέθησαν εις αυτόν, πόσων ατόμων έξοδα παραλαμβάνει από το διλαίτιον και λεπτομερείας δια την υπ' αυτού και των απαδών του ασκουμένην βίαν και τυραννίαν αναφέροντες επακριβώς τα γεγονότα». (Τέλη Ζιλ Χετζέ έτους 1123: 7 Φεβρουαρίου 1712. ΑΘ 81 σελ. 98 - 100).

Αξιόλογη, επίσης, δραστηριότητα άλλων ληστοσυμμοριών παρατηρείται και στις περιφέρειες των καζάδων Γενιτσών και Αβρέτ Χισάρ του σαντζακίου Θεσσαλονίκης. Όπως μας πληροφορεί το σχετικό τουρκικό κείμενο οι ληστές αυτοί που επί είκοσι χρόνια λυμαίνονται τις περιφέρειες των παραπάνω καζάδων χωρίς να έχει καταστεί δυνατή η πλήρης εξόντωσή τους, έχουν επαναδραστηριοποιηθεί και διαπράττουν ληστείες, φόνους και απαγωγές με σκοπό την καταβολή λύτρων από τους ομήρους, χωρίς να κάνουν διάκριση μουσουλμάνων ή ραγιάδων. Ο αξιωματικός των γενιτσάρων Χαλήλ Τσαούς, από το Τίνδες όπου ευρίσκεται, διατάσσεται να κινηθεί κατά των ληστών αυτών με την εντολή να τους συλλάβει ή να τους εξοντώσει. Επίσης, τους προκρίτους και τους τσιφλικάδες που τυχόν θα επιχειρήσουν να προστατεύσουν τους ληστές μ' οποιοδήποτε τρόπο παρεμβάλλοντας διάφορα εμπόδια στο έργο της σύλληψης ή εξόντωσής τους να τους συλλάβει χωρίς δισταγμό και να τους φυλακίσει στο φρούριο της Θεσσαλονίκης. (Τέλη... έτους 1124: Άρχεται από 9ης Φεβρουαρίου 1712. ΑΘ 82 σελ. 100 - 101).

Είναι φανερό ότι το πρόβλημα της αποτελεσματικής αντιμετώπισης της ληστείας στις περιφέρειες των διαφόρων καζάδων οι κάτοικοι των οποίων διακατέχονται από αίσθημα ανασφάλειας για την τύχη των ιδίων και των περιουσιών τους, για την Υψηλή Πύλη εξακολουθεί να αποτελεί το πρώτιστο μέλημα. Κι' όχι αδικαιολόγητα, βέβαια, γιατί παρά τα δραστικά μέτρα που έχουν ληφθεί, ο αντικειμενικός στόχος που είναι η καταστολή της ληστείας δεν φαίνεται να έχει επιτευχθεί.

Ειδικότερα οι Αλβανοί ληστές όχι μόνον δεν έχουν εξουδετερωθεί, αλλά με την πάροδο του χρόνου αποθρασύνονται ολοένα και περισσότερο. Μετά την επίθεση και κατάληψη της πόλης του Μοναστηρίου απ' τους Αλβανούς ληστές του Μάτι και του Καρατζά Ντάγ οι ομοεθνείς τους αρχιληστές στην Ήπειρο Χατζή Ζήνο και Κιουτσονή Μουράτ από τα Μαργαρίτι κι' οι Χασάν Λούκας κι' ο αδελφός του Μεχμέτ απ' το χωριό Τότζη (Κότς;), επί κεφαλής διακοσίων Αλβανών πραγματοποιούν επιδρομές στα χωριά των καζάδων Άρτας και Πρέβεζας. Σε μιά απ' τις επιθέσεις αυτές καταλαμβάνουν και πυρπολούν το δημόσιο ιχθυοτροφείο Μαρόνα που βρίσκεται κοντά στην Πρέβεζα, αιχμαλωτίζουν το προσωπικό του και αφαιρούν απ' αυτό εβδομήντα πέντε χιλιάδες άσπρα. Στη συνέχεια επιτίθενται σε πέντε χωριά, ληλατούν περιουσίες, αρπάζουν τρείς χιλιάδες πρόβατα και μή αρκούμενοι σ' αυτά βάζουν φωτιά στα χωριά και τα καίνε.

Εναντίον των Αλβανών αυτών οι Τούρκοι κινητοποιούν μεγάλη στρατιωτική δύναμη ανερχόμενη σε τρείς χιλιάδες άνδρες.

Οι Αλβανοί ληστές, μπροστά στην μεγάλη αυτή αριθμητική υπεροχή των Τούρκων, προσποιούνται ότι δέχονται να μην διαπράττουν εις το μέλλον ληστείες, ληλασίες κι' άλλες αδικοπραγίες και να καταβάλλουν στους τελευταίους σαν αποζημίωση δέκα πέντε χιλιάδες γρόσια κι' όλα τα έξοδα που απαιτήθηκαν για την κινητοποίηση των τριών χιλιάδων στρατιωτών. Για την τήρηση των όρων αυτών, οι Τούρκοι υποχρεώνουν τους Αλβανούς να τους υπογράψουν και σχετικό δικαστικό υποσχετικό. Ύστερα απ' αυτό, για ένα χρονικό διάστημα φαίνεται ότι οι Αλβανοί έχουν συνετισθεί κι' έχει αποκατασταθεί η τάξη. Όμως η κατάσταση αυτή δεν θα κρατήσει για πολύ καιρό.

Οι ίδιοι Αλβανοί αρχιληστές στους οποίους προστάθηκαν και οι Σαχίν, Φαζλή Ογλού, Χασάν, Γιουσούφ κι' άλλοι αγνώστου ονόματος, επωφελούμενοι απ' την απουσία του μπεηλέρμπεη της Ρούμελης Μουσταφά που είχε διαταχθεί να επιβλέψει στην επισκευή του φρουρίου Χοτίν, επί κεφαλής τετρακοσίων Αλβανών ληστών την φορά αυτή, επαναλαμβάνουν τις επιδρομές τους στα χωριά του καζά Λούρου της Πρέβεζας.

Κατά το τουρκικό κείμενο, η δεύτερη επιδρομή των Αλβανών ληστών είχε σαν σκοπό την διαρπαγή και λεηλασία των περιουσιών, την αφαίρεση ζώων και την ολοκληρωτική καταστροφή των χωριών και των τσιφλικάδων. Οι τοπικές τουρκικές αρχές ζητούν επειγόντως ενίσχυση απ' τους γειτονικούς καζάδες Ιωαννίνων, Καρλή Ιλή, Τρικάλων κι' από το διλαίτι Ναυπάκτου (Αγρίνιο, Καρπενήσι κ.λ.π.), προκειμένου να αντιμετωπίσουν τους Αλβανούς. Από Τούρκο ιεροδικαστή γίνεται πρόταση στους Αλβανούς «...να παρίτηθούν του σκοπού των...ίνα αποφευχθή η ανθρωποσφαγή μεταξύ μουσουλμάνων».

Οι Αλβανοί δεν συγκινούνται από το γεγονός ότι οι Τούρκοι επικαλούνται το «εμόθρησκο», απορρίπτουν περιφρονητικά τις προτάσεις τους κι' αρχίζουν τις εχθροπραξίες μ' αυτούς.

Παρά το γεγονός ότι έχει φθάσει ήδη τουρκική ενίσχυση αποτελούμενη από πεντακόσιους άνδρες, οι Αλβανοί προβάλλουν πεισματική αντίσταση κι' όχι μόνο δεν κάμπτονται στις δέκα πέντε ολόκληρες μέρες που διαρκούν οι εχθροπραξίες αλλ' εξακολουθούν να είναι συγκεντρωμένοι κι' απτόητοι, σκορπώντας τον τρόμο και τον πανικό σε Τούρκους και ραγιάδες που βρίσκονται μέσα ή κοντά στο χώρο που διεξάγονται οι μάχες.

Πολλοί κάτοικοι του Καζά Λούρου, συνεχίζει να μας πληροφορεί το τουρκικό κείμενο, «...κατήντησαν σξιαθρήνητοι μεταναστεύσαντες εις τους πέριξ καζάδες, πλείστοι εξ αυτών έφυγον εις την Λευκάδα, εις επίμετρον δε τα ιχθυοτροφεία του δημοσίου άτινα ενοικιάζοντο κατά Μάρτιον εκάστου έτους, παρέμειναν άχρηστα, μή υπαρχούσης ουδεμιάς προσφοράς».

Οι ιεροδικαστές, ναΐπηδες, ουλεμάδες, ιμάμηδες και χατίπηδες των καζάδων Ιωαννίνων, Άρτας, Πρέβεζας, Κερασόβου, Γαρδικίου και Μουζακίου ζητούν από την Υψηλή Πύλη να λάβει μέτρα για την επαναφορά της τάξης που διασαλεύτηκε απ' τη δράση των Αλβανών ληστών.

Ο εντεταλμένος για την επίβλεψη των αρματολών της Ρούμελης αξιωματούχος των ανακτόρων Οσμάν, διατάσσεται να συγκεντρώσει όλους τους αρματολούς κι' οι προαναφερόμενοι ιεροδικαστές και λοιποί όλους τους άνδρες που μπορούν να φέρουν όπλα κι' όλοι μαζί, αφού προετοιμασθούν και εξοπλισθούν κατάλληλα, να επιτεθούν κατά των ληστών του Μαργαριτίου, να διασκορπίσουν τις συμμορίες τους και όσους απ' αυτούς συλλάβουν να τους τιμωρήσουν παραδειγματικά ιδιαίτερα τους αρχηγούς τους. (Αρχή Τζεμάζη Ούλ Εβέλ του 1126: 14 Μαΐου 1714. ΑΒΝ 146 σελ. 119 - 121).

Προβληματική, επίσης, εξακολουθεί να παραμένει η κατάσταση απ' τη δράση ληστών στους καζάδες Γενιτσών και Έδεσσας, παρά το γεγονός ότι έχουν περάσει περισσότερα από δύο χρόνια από τότε που ο αξιωματικός των γενιτσάρων Χαλήλ Τσαούς εκτελώντας σχετική εντολή της Υψηλής Πύ-

λης είχε επιχειρήσει να τους εξοντώσει. Στα βουνά, εκτός απ' τους ληστές, έχουν καταφύγει τώρα και αρματολοί. Ληστές και αρματολοί συγκροτούν ένοπλα σώματα από εβδομήντα ως ογδόντα άνδρες, καταλαμβάνουν τα ντερβένια, φράζουν τους δρόμους, ληστεύουν τους κατοίκους των χωριών και τους οδοιπόρους, ληλατούν τις περιουσίες τους και προξενούν κι' άλλες σοβαρές καταστροφές. Οι ιεροδικαστές, ο μουτεσελίμης, οι κεχαγιάδες, οι αρχηγοί των γενιτσάρων κι' οι λοιποί αξιωματικοί του στρατού που εδρεύουν στις περιφέρειες του διλαετίου Θεσσαλονίκης διατάσσονται να σχηματίσουν αποσπάσματα δίωξης και να κινηθούν κατά των αρματολών και ληστών δημιουργώντας κλειό γύρω από το ορεινό κρυσφύγετο όπου έχουν καταφύγει οι τελευταίοι. Κατά την εντολή που τους έχει δοθεί, σκοπός της εκστρατείας αυτής είναι η σύλληψη ή εξόντωση των λησταρματολών με παράλληλη προειδοποίηση να αποφευχθούν έκτροπα σε βάρος φιλήσυχων ραγιάδων. (Αρχή Τζεμάζη Ούλ Αχήρ έτους 1126: 13 Ιουνίου 1714. ABN 148 σελ. 122 - 123).

Παράλληλα, στη Βέροια, ο πρώην Τούρκος ιεροδικαστής Τρικάλων Μαχμούτ (που είχε εκπέσει απ' το αξίωμα αυτό και είχε εξορισθεί απ' την τουρκική διοίκηση στην πόλη αυτή χωρίς όμως να απογυμνωθεί κι' απ' την ιδιότητα του προκρίτου) γίνεται πρόξενος ταραχών και αναστατώσεων στην πόλη αυτή και στο διλαέτι της Θεσσαλονίκης. Ο Μαχμούτ που έχει καταφέρει να προσεταιρισθεί μερικούς ταραξίες από τους κατοίκους της Βέροιας, αναμιγνύεται στις υποθέσεις του ιεροδικαστηρίου της πόλης και εμποδίζει την εκτέλεση σπουδαίων έργων στο διλαέτι της Θεσσαλονίκης. Στο τουρκικό κείμενο δεν αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους ο πρώην ιεροδίκης έχει μεταβληθεί σε ταραχοποιό στοιχείο. Και παρ' όλο ότι στο παρελθόν για τη δράση του αυτή έχει εξορισθεί πολλές φορές και έχει προειδοποιηθεί ότι θα εκτοπισθεί σε άλλη περιοχή σε περίπτωση που δεν συνετισθεί, αυτός συνεχίζει με τους ταραξίες που τον ακολουθούν να προκαλεί «...διαταραχήν εις την ομαλήν λειτουργίαν των υποθέσεων του διλαετίου...».

Επίσης, το ίδιο κείμενο δεν διευκρινίζει εάν οι ταραξίες ιάτοικοι της Βέροιας επί κεφαλής των οποίων έχει τεθεί ο Μαχμούτ είναι ραγιάδες ή μουσουλμάνοι κακοποιοί. Ο δαλής του διλαετίου της Θεσσαλονίκης Οσμάν πασάς διατάσσεται να βάλει τέρμα στις έκνομες δραστηριότητες του Μαχμούτ συλλαμβάνοντας και απομακρύνοντάς τον σε άλλη περιοχή. (Τέλη Σεβάλ έτους 1126: 6 Νοεμβρίου 1714. ABN 149 σελ. 123 - 124).

Εν τω μεταξύ βρισκόμαστε στα πρόθυρα μεγάλης εκστρατείας των Τούρκων κατά των Ενετών που εξακολουθούν να κατέχουν ισχυρά φρούρια στην Πελοπόννησο. Οι Ενετοί έχουν καταφέρει να καλλιεργήσουν σχέσεις φιλίας με επαναστάτες του Μαυροβουνίου και με άφορα πολεμικά στοιχεία από την Βοσνία και την Αλβανία, προσπαθώντας με τον τρόπο αυτό να εμποδίσουν την ομαλή προσέλευση γενιτσάρων κι' άλλων στρατιωτών απ' τις περιοχές αυτές στη στρατιά που σχηματίζεται και ετοιμάζεται να βαδίσει νότια με σκοπό να συνενωθεί με τα υπόλοιπα τουρκικά στρατεύματα που βρίσκονται στην πεδιάδα της Λάρισας. Είναι περισσότερο από βέβαιο ότι οι Ενετοί έχουν επιτύχει να δημιουργήσουν κλίμα δυσφορίας, ίσως και ηττοπάθειας, σε πολλά στρατιωτικά τμήματα των Τούρκων και ιδιαίτερα στους γενιτσάρους που κατάγονται απ' τις περιοχές αυτές κι' η δυσφορία αυτή, όπως θα ιδούμε αμέσως παρακάτω, εκδηλώνεται έμπρακτα. (Αρχαί Ζίλ Χετζέ έτους 1126: 8 Δεκεμβρίου 1714. ΑΘ. 86. σελ. 105 - 108).

Κι' ενώ συνεχίζονται εντατικά οι πολεμικές προετοιμασίες των Τούρκων, εκτός απ' τη δράση των ληστών, που συνεχίζεται με αμείωτη ένταση σε διάφορες περιοχές, ανακύπτει καινούργιο πρόβλημα ταραχών και αναστατώσεων εξ αιτίας σοβαρών κρουσμάτων λιποταξίας που σημειώνονται στα γενιτσαρικά τάγματα.

Πολλοί γενίτσαροι προερχόμενοι απ' τη Ρούμελη και την Ανατολή που συμμετέχουν στην εκστρατεία των Τούρκων κατά των Ενετών στην Πελοπόννησο, παρεκκλίνουν απ' τις δημόσιες οδούς και τα στρατόπεδά τους, διασκορπίζονται στους καζάδες της Θεσσαλονίκης, Γενιτσών, Έδεσσας και Βέροιας, σχηματίζουν ομάδες από τριάντα ως σαράντα άνδρες και επιδίδονται συστηματικά στη ληστεία.

Οι ληστρικές ομάδες των λιποτακτών γενιτσάρων εισβάλλουν σε πόλεις και χωριά, αρπάζουν τα τρόφιμα, τυραννούν, βασανίζουν και προσβάλλουν τις οικογένειες των φτωχών ραγιάδων και αδιαφορούν στις διαταγές της τουρκικής στρατιωτικής διοίκησης να επιστρέψουν στις μονάδες τους.

Ο εντεταλμένος για την φρούρηση της Θεσσαλονίκης αξιωματικός των γενιτσάρων Γιουσούφ διατάσσεται να διορίσει ειδικούς τσαούσηδες στους καζάδες τους οποίους λυμαίνονται οι ληστές γενίτσαροι επιφορτίζοντάς τους με την ευθύνη της αποκατάστασης της τάξης σ' αυτούς.

Οι λιποτάκτες γενίτσαροι - ληστές καλούνται να σπουδάσουν να εκτελέσουν τα στρατιωτικά τους καθήκοντα και να παύσουν να επιδίδονται στη ληστεία. Όσοι απ' αυτούς δεν συμμορφωθούν, ειδοποιούνται ότι θα παύσουν να έχουν οποιαδήποτε σχέση με τον γενιτσαρισμό, θα διαγραφούν απ' τους σχετικούς καταλόγους, θα αλλάξουν στολή, θα επανεγγραφούν στα βιβλία των ραγιάδων και δεν θα έχουν δικαίωμα σε καμμιά πρόσοδο απ' τον γενιτσαρισμό. (Μέσα Τζεμάζη Ούλ Εβέλ έτους 1127: 19 Μαΐου 1715. ABN 150 σελ. 124 - 125).

Παράλληλα, κι' ενώ ο προαναφερθείς αξιωματικός των γενιτσάρων καταβάλλει προσπάθειες προς την κατεύθυνση της επαναφοράς της τάξης και της ομαλότητας στις περιοχές όπου βρίσκονται διασκορπισμένοι οι αποτάκτες γενίτσαροι, η κατάσταση δυσχεραίνεται ακόμα περισσότερο από την ταυτόχρονη δράση ληστών που επωφελούντας από την κατάσταση αναρχίας που έχουν δημιουργήσει οι πρώτοι.

Οι Αλβανοί αρχιληστές Κιάβε Ντίνα απ' τον καζά Κιοπρουλού, Πανόρ απ' τον καζά Γενιτσών, Κούρτ Σαμακόβ απ' τον καζά Έδεσσας, Τσολάκ Μπαλτονίτσαλη απ' τον καζά Μοναστηρίου κι' οι Πάτσο Σερκατίνα και Ιντζέ Καρά απ' την Καρατζόβα, συνενώνουν τις δυνάμεις που διαθέτει ο καθένας απ' αυτούς, σχηματίζουν μιά ισχυρή συμμορία ληστών από δισκόσιους και πάνω άνδρες και εισβάλλουν στην περιφέρεια Περλεπέ. Μπλοκάροντας τις δημόσιες οδούς κοντά στο ντερβένι του Περλεπέ ληστεύουν τους διαζάτες, σκοτώνουν μερικούς απ' αυτούς, άλλους σπάγουν σαν όμηρους στα βουνά και στα χωριά που εισβάλλουν, ληλατούν τις περιουσίες των ραγιάδων.

Οι Αλβανοί ληστές συντονίζουν και κατευθύνουν τις επιθέσεις τους, ιδιαίτερα, κατά Τούρκων αξιωματούχων, κατοίκων της περιοχής στην οποία έχουν εισβάλει. Συγκεκριμένα επιτίθενται και βάζουν φωτιά στις αποθήκες σιτηρών του ανακτορικού υπαλλήλου και κατοίκου Περλεπέ Μουρτεζά μπέη, των χατίπηδων Χασάν εφέντη και Αλή εφέντη και των τσιφλικάδων Μουσταφά και Ντουράκ. Παράλληλα με τις αποθήκες σιτηρών, βάζουν φωτιά και στις άλλες κτιριακές εγκαταστάσεις που βρίσκονται κοντά τους. Μάλιστα στην επίθεσή τους κατά του γενιτσάρου των ανακτόρων Σουλεϊμάν μπέη, εκτός των άλλων, σφάζουν άλογα, βόδια και πρόβατα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη

που βρίσκουν στο τσιφλίκι του.

Οι επιθέσεις των Αλβανών συνεχίζονται. Ακολουθεί εισβολή στα χωριά Καλέν, Γραδνίτσα, Πολίτσα και Τσερμάχ του ΠΕΡΛΕΠΕ. Τα χωριά πυρπολούνται, δέκα από τους κατοίκους τους σκοτώνονται, την ίδια τύχη έχει κι' ο τσιφλικάς Χουσεΐν Σιπαχή στο τσιφλίκι του που βρίσκεται σ' ένα απ' τα παραπάνω χωριά, ενώ ο Μεχμέτ Σιπαχή άλλος τσιφλικάς και συγγενής, προφανώς, του πρώτου, απάγεται σαν όμηρος στα βουνά. Στο χωριό και ντερβένι 'Ισβορ όπου επίσης εισβάλλουν, συλλαμβάνουν τρείς εμπόρους, σκοτώνουν τον ένα απ' αυτούς και κρατούν σαν όμηρους τους άλλους δύο.

Μιά εφοδιοπομπή από ραγιάδες που μετέφερε αγορασμένα δημητριακά για τις ανάγκες του τουρκικού στρατού δέχεται την επίθεση των Αλβανών ληστών σε δημόσιο δρόμο. Η εφοδιοπομπή διασκορπίζεται, τα δημητριακά λεηλατούνται και πολλοί συλλαμβάνονται σαν όμηροι και απάγονται στα βουνά. Τέλος, οι Αλβανοί εισβάλλουν και στο χωριό Ραδοβίτσι, κατασφάζουν τους κατοίκους και πυρπολούν τα σπίτια, χωρίς ωστόσο το τουρκικό κείμενο να μας παρέχει περισσότερες πληροφορίες για τα αίτια της σφαγής.

Για τα γεγονότα που διαδραματίζονται στην περιφέρεια Περλεπέ από την παρουσία και δράση των Αλβανών ληστών ενημερώνονται κατάλληλα οι ιεροδικαστές Θεσσαλονίκης και οι συνάδελφοί τους των καζάδων Δοϊράνης, Στρώμνιτσας, Ιστίπ, Τίκβες, Κιουπρουλού, Σκοπίων, Καλκαντελέν, Κιρτσόβου, Δίβρας, Αχρίδας, Πρεσπών, Κασταριάς, Φλώρινας, Τζουμά Παζαρή, Σαρή Γκιόλ, Βέροιας, Γενιτσών, 'Εδεσσας, Οστρόβου και Μοναστηρίου, για το ενδεχόμενο επίθεσης των Αλβανών και στις περιφέρειές τους.

Παράλληλα, η Υψηλή Πύλη αποστέλλει τον ανακτορικό υπάλληλο Μεχμέτ στις περιοχές όπου έχουν εισβάλει οι Αλβανοί, επιφορτισμένο με την εντολή να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για την αντιμετώπιση και εκδίωξή τους, σε περίπτωση που δεν θα καταστεί δυνατή η πλήρης εξόντωσή τους. Ήδη οι Αλβανοί έχουν καταφύγει σε διάφορα κρυσφύγετα, κυρίως ορεινά και ο Μεχμέτ, κατά τις εντολές που έχει, πρέπει να ζητήσει και την συνδρομή των τοπικών αρματολικών σωμάτων εκτός απ' τις άλλες στρατιωτικές δυνάμεις που έχουν τεθεί στην διάθεσή του. (Τέλη Τζεμάζη Ούλ Εβέλ έτους 1127: 3 Ιουνίου 1715. ABN 151 σελ. 125 - 126).

Εν τω μεταξύ, παρά τα μέτρα που έχει λάβει η Υψηλή Πύλη για την επαναφορά της πειθαρχίας στις τάξεις των γενιτσάρων, πολλοί απ' αυτούς εξακολουθούν ακόμα να επιδίδονται στην ληστεία και να αρνούνται να επιστρέψουν στα τμήματα απ' όπου έχουν λιποτακτήσει. Το γεγονός αυτό υποχρεώνει την Υψηλή Πύλη να εγκαταλήψει την τακτική των εκκλήσεων και των αυστηρών προειδοποιήσεων προς τους γενίτσαρους ληστές και να προχωρήσει στην λήψη δραστικότερων μέτρων. Μερικοί απ' τους αρχηγούς των γενιτσάρων ληστών που έχουν συλληφθεί τιμωρούνται παραδειγματικά, ενώ άλλοι υποχρεώνονται να αλλάξουν στολή, καθαιρούνται απ' την στρατιωτική τους ιδιότητα, υποβιβάζονται στην τάξη των ραγιάδων, καταβάλουν φόρους υποτέλειας και παύουν να έχουν οποιαδήποτε σχέση με τον γενιτσαρισμό. (Αρχαί Ρετζέπ έτους 1127: 3 Ιωλίου 1715. ABN 152 σελ. 227:

Από τα κρούσματα λιποταξίας των γενιτσάρων, το μεγαλύτερο - έξι χιλιάδες άνδρες - σημειώνεται, ενώ οι γενίτσαροι επέστρεφαν μέσω του Ισθμού της Κορίνθου. Στην συνέχεια, από το Ιζδίν και την Λειβαδιά όπου κατέφυγαν, διασκορπίζονται στις περιφέρειες Λάρισας και Θεσσαλονίκης. Μερικοί μάλιστα απ' αυτούς έχουν καταφέρει να διεισδύσουν και στην περιφέρεια Σερρών. Η δράση των λιποτακτών γενιτσάρων στις παραπάνω περιφέρειες ενσπείρει τον φόβο και τον τρόμο στους κατοίκους που έχουν περιέλθει, κυριολεκτικά, σε αξιοθρήνητη κατάσταση. Το αυτοκρατορικό στρατηγείο θέτει σε συναγερμό όλες τις στρατιωτικές και πολιτικές διοικήσεις που εδρεύουν στις περιφέρειες αυτές. Οι γενίτσαροι που εξακολουθούν να προξενούν μεγάλες καταστροφές με τις ληστρικές τους επιθέσεις σε πόλεις και χωριά, αποτάσσονται από το στράτευμα, όσοι συλλαμβάνονται φυλακίζονται σε φρούρια και πολλοί απ' αυτούς, που έχουν χαρακτηρισθεί σαν ιδιαίτερα επικίνδυνοι, θανατώνονται. (Τέλη Ρετζέπ έτους 1127: 1 Αυγούστου 1715. ΑΘ. 89 σελ. 111 - 113).

Σοβαρά προβλήματα, επίσης αντιμετωπίζουν οι Τούρκοι και στο έργο της είσπραξης των δημόσιων εσόδων και ειδικότερα του κεφαλικού φόρου σε μερικές περιφέρειες του διλαετίου Θεσσαλονίκης, όπου, σε δέκα χωριά σημειώνεται δυναμική αντίδραση των κατοίκων κατά του εντεταλμένου φοροεισπράκτορα Μουσταφά. Μερικοί τολμηροί ραγιάδες, μεταξύ των οποίων κι' ο παπάς του χωριού Μεσημέρι Καρά Παπάς, ξεσηκώνουν τους κατοίκους των χωριών αυτών και ματαιώνουν την είσπραξη του φόρου, απομακρύνοντας με την βία τον Τούρκο φοροεισπράκτορα και την συνοδεία του.

Το γεγονός αυτό περιέρχεται σε γνώση της Υψηλής Πύλης η οποία διατάσσει τους ιεροδικαστές των περιοχών όπου σημειώνονται τα έκτροπα, να συλλάβουν τους πρωταίτιους και να τους φυλακίσουν στο φρούριο της Καραμαριάς. (21 Ζίλ Καντέ έτους 1127: 18 Νοεμβρίου 1715. ΑΘ. 93 σελ. 123 - 124).

Μερικούς μήνες αργότερα, μέσα στην πόλη της Θεσσαλονίκης, εκτραχηλισμένοι γενίτσαροι - με σκοπό προφανώς την ληστεία - συλλαμβάνουν και κακοποιούν τον ιερέα του Γαλλικού προξενείου Πιερί.

Ο Γάλλος πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη μαρκήσιος Δεσαλορέ διαμαρτύρεται έντονα για το γεγονός, ενώ η Υψηλή Πύλη προσπαθεί να καθησυχάσει τον πρεσβευτή, διαβεβαιώνοντάς τον ότι δεν πρόκειται στο μέλλον να επαναληφθεί παρόμοιο κρούσμα. (Αρχαί Ζίλ Καντέ έτους 1128: 18 Οκτωβρίου 1716. ΑΘ. 96 σελ. 127 - 128).

'Οπως φαίνεται, η κακοποιός δράση των γενιτσάρων κατά των Γάλλων στην Θεσσαλονίκη δεν περιορίζεται μόνο στους κληρικούς, αλλά επεκτείνεται και στους διπλωματικούς υπαλλήλους του προξενείου της χώρας αυτής καθώς και σε εμπόρους, διερμηνείς κι' άλλους υπηκόους της Γαλλίας, με κίνητρο πάντοτε την ληστεία. Ο νέος πρεσβευτής της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη που αντικατέστησε τον μαρκήσιο Δεσαλορέ, επίσης μαρκήσιος, Δέ Μπονιάκ, προβαίνει σε έντονη διαμαρτυρία και εφιστά την προσοχή της Υψηλής Πύλης να σέβεται τις συνθήκες που έχει συνάψει με την χώρα του. Η Υψηλή Πύλη που ενδιαφέρεται για την συνέχιση των ομαλών διπλωματικών σχέσεων που έχει αποκαταστήσει με την Γαλλία εκδίδει και αποστέλλει ειδικό φιρμάνι προς τον ιεροδικαστή της Θεσσαλονίκης στον οποίο παραγγέλει ότι «Ουδεμία επέμβασις ή ενόχλησις επιτρέπεται να γίνει κατά του εν Θεσσαλονίκη προξένου και των εμπόρων και διερμηνέων και λοιπών υπηκόων της Γαλλίας κατά παράβασιν της αυτοκρατορικής συνθήκης...». (Αρχαί Μουχαρέμ έτους 1129: 16 Δεκεμβρίου 1716. ΑΘ. 97 σελ. 128 - 129).

Εν τω μεταξύ στην Νάουσα την γνωστή για τις επαναστατικές της δραστηριότητες και δυναμικές αντιδράσεις κατά των Τούρκων πόλη της Μακεδονίας, σημειώνεται νέο κρούσμα ανταρσίας των κατοίκων της κατά της τοπικής τουρ-

(Συνέχεια στην σελίδα 104)

Αφιέρωμα στο Στέλλιο Σβαρνόπουλο

Στέλιο,

Λίγες μέρες πριν μας αφήσεις, σ' αντάμωσα σ' ένα από τα γνώριμα στέκια και με ρώτησες, πως πάνε τα καφάσια - εννούσε τα φρούτα - και σ' απάντησα, Στέλιο έχασες που δεν ήρθες μαζύ μας στην εκδρομή για να δείς καφάσια με λογής - λογής φρούτα στις έξω αγορές, κουνώντας το κεφάλι ψιθύρισες, μου ήταν αδύνατο.

Στέλιο ήσουν γεννημένος δουλευτής για προσφορά, έγραφες με πάθος για το χθες, σχολίαζες το σήμερα και σχεδίαζες το αύριο με απλότητα και φαντασία, ήσουν δίρτονόζης λαογράφος. Στην Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Βέροιας, όπου ανάλυσες όλη τη ζωή σου, ξεχώρησες για την εργατικότητα, τάξη, μεθοδικότητα, απλότητα και καλωσύνη. Τους συνεταιριστές - αγροτοπατέρες - τον πυρήνα της αγροτιάς, τους δίδαξες την συνεταιριστική ιδέα, την συνεργασία, την αγάπη. Όλοι οι συνεργάτες που ήταν φίλοι σου, έρχονταν στο γραφείο - γκισέ - για να σε πούν το πρόβλημά τους, που ήθελαν λύση την ίδια μέρα. Κερνούσες καφέ και όλοι ήσελαν να σε πούν κάτι από το χσες, από το ήμερα, ήθελαν να σε συμβουλευθούν κάτι από τα παλιά. Η αφεντιά σου τους περιδιάβαζε φευγαλέα και έσκυβε στα χαρτιά, που εσένα περίμεναν για να τελειώσει η δουλειά τους.

Η παρουσίαση στην Ε.Γ.Σ. άφησε ανεξίτηλη την φυσιογνωμία σου, «Στέλιος Σβαρνόπουλος» ήσουν ο μεγάλος δάσκαλος με μεγάλη καρδιά, ο πράος σκαπανέας με προσφορά για τον φίλο αγρότη, που τον ένοιωθες σαν ένα κομμάτι από το είναι σου. Μισή μέρα η ασχολία σου ήταν ισολογισμοί, δάνεια, συμβουλές, παραινέσεις, την άλλη μισή μέρα τα ίδευες νοερά και η πέννα σου έγαρφε - έγραφε ατέλειωτα με έχωρη αγάπη: για την Βέροια, τις βρύσες της, τα ποτάμια, τ' αμπέλια, τα ισνάφια, τους καρπούς της γης... ατελείωτα σέματα. Η ποίησή σου είναι μια μπαλάντα αγάπης και αφοσίωσης για την πόλη και τους ανθρώπους της.

Κάθε Σάββατο και αργότερα κάθε Παρασκευή διαβάζαμε στη πρώ-

Του
Βασ. Κουκουργιάννη
Γεωπόνου Δ)νσης Γεωργ.
Ν. Ημαθίας

τη σελίδα της εφημερίδας «ΒΕΡΟΙΑ» την επιφυλλίδα του Στέλιου, που ήταν η σφραγίδα της.

Γράφοντας ένοιωθες μια ξεχωριστή ικανοποίηση. Η προσφορά σου μακροχρόνια, τα δε θέματα που έγραφες πάμπολλα. Κάθε κείμενό σου είχε το δικό του χρώμα και ενδιαφέρον. Τί να πρωτοθυμηθεί κανείς από το μεγάλο και ανεπανάληπτο έργο σου. Έγραφες με μεράκι και με προσήλωση στη παράδοση. Έφερες στη μνήμη των νεωτέρων συ πολλά γεγονότα, ήθη, έθιμα και ξεχασμένες παραδόσεις της παλιάς εκείνης εποχής, τότε που ο χρόνος και η μοίρα μας κυλούσαν χωρίς άγχος. Όλοι θαυμάζαμε τη μνήμη σου, την πέννα σου. Έγραφες για το μακρυνό χθες με ασυνήθιστη λεπτομέρεια, με απλές Βεροιώτικες κουβέντες και για τις γεωργικές ασχολίες των κατοίκων, όπως για το καλαμπόκι, για τ' αμπέλια κ.ά.

Φίλε Στέλιο μας άφησες σε μιά εποχή που άνθρωποι του αναστήματός σου σπανίζουν.

Χρόνια, πολλά χρόνια στο μεροκάματο και στη πέννα, δεν μπόρεσες όμως να χαρείς τη ζωή. Συνταξιούχος πιά, η προσφορά σου θα ήταν πιό τρανή, πιό μεγάλη, έκανες όμως ένα μικρό σφάλμα, δεν φρόντισες όπως έπρεπε την υγεία σου, προκάλεσες την μοίρα σου. Και αυτή ξαφνικά την πό ζεστή μέρα του φετνού καλοκαιρού σ' έκοψε το νήμα της ζωής. Ήρθες στον μάταιο κόσμο, έλαμψες σαν λαμπρό αστέρι και ύστερα έσβησες και χάθηκες. Κοινή η μοίρα των θνητών. Το έργο σου και το όνομά σου θα μείνουν πνευματικό στολίδι της Βέροιας.

Η «Νιάουστα» έχασε ένα μεγάλο φίλο και συνεργάτη. Το όνομά σου θα μείνει στη μνήμη των αναγνωστών της. Σαν ελάχιστο φόρο τιμής, ευγνωμοσύνης και αγάπης για την μεγάλη προσφορά σου αναδημοσιεύει ένα από τα εκλεκτά κείμενά σου.

Φίλε Στέλιο από τη συλλογή «ΒΕΡΟΙΩΤΙΚΗ ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ» οι αμπελουργοί, θα σε θυμούμαστε παντοτεινά.

Ο Δήμος Βέροιας τιμά τον Στ. Σβαρνόπουλο

Το Δημοτικό Συμβούλιο της Βέροιας σε συνεδρίασή του αποφάσισε, ύστερα από εισήγηση της αρμοδίας επιτροπής πολιτιστικών θεμάτων, να τιμηθεί από το Δήμο ο αξέχαστος λογοτέχνης και τακτικός συ-

(Συνέχεια στη σελίδα 104)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙ ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΟΙ

Του Στέλιου Σβαρνόπουλου

Το αμπέλι καλλιεργήθηκε πάντοτε και παντού σ' όλους τους τόπους και σ' όλες τις εποχές κι' είναι τόσο παλιό και γνώριμο όσο κι' ο άνθρωπος πάνω στη γή.

Στη «Γένεση» αναφέρεται ότι μετά τον κατακλυσμό ο Νώε καλλιέργησε κλήμα αμπελιού κι' όταν το χυμό των σταφυλιών μέθυσε.

Ο Όμηρος αναφέρει για το κρασί που πίνανε οι Αρχαίοι, για το μεθυστικό κρασί με το οποίο ο Οδυσσέας εξουδετέρωσε τον Κύκλωπα κι' απελευθερώθηκε μαζύ με τους συντρόφους του, ομιλεί για την πολυστάφυλη Ιστιαία κλπ.

Με κρασί κάνανε σπονδές οι αρχαίοι και οι ειδωλολάτρες, τον χυμό του σταφυλιού ευλόγησε η Εκκλησία μας και πολλές φορές αναφέρεται στα ιερά βιβλία. Ο οίνος του γάμου της Κανά, «οίνος ευφραίνει καρδίαν ανθρώπου», «οίνου ολίγου χρώ» κ.ά. και τέλος ο οίνος συμβολίζει το τίμιο αίμα του Ιησού Χριστού.

Το αμπέλι για τους περίφημους καρπούς του, τα σταφύλια, αλλά περισσότερο για το χυμό του οι αρχαίοι λαοί το έχουν θεοποιήσει. Στην Ινδία υπάρχει ένας Θεός, ο Σόμα, που αποτελεί την πρωσοποποίηση του χυμού των σταφυλιών.

Ένα από τα κοσμητικά επίθετα αυτού του Θεού είναι Βίνας που θα πεί στα ινδικά αγαπητός.

Φαίνεται λοιπόν ότι λέξη οίνος κατάγεται απ' αυτό το θεϊκό επίθετο κι' ήρθε στην Ευρώπη μαζύ με τους Άριους. Παράλληλα, στην αρχαία Ελληνική μυθολογία υπάρχει ο δικός μας Θεός του οίνου ο Διόνυσος ή Βάκχος που οπωσδήποτε είναι ινδικής καταγωγής και πρωτοξάδερφος του «αγαπητού» Βίνα Σόμα.

Στη Βέροια, πάντοτε η αμπελουργία είχε μεγάλη ανάπτυξη μέχρι το 1935 που η φυλλοξέρα κατάστρεψε όλα τ' αμπέλια που είχαν τα ντόπια κλήματα.

Οι γύρω λόφοι και οι πλαγιές ήταν κατάφυτες από κλήματα κοντάρριζα, τα πούτσουρα ή εουτσουρέλια που έβιναν τα περίφημα κρασοστάφυλα δάφνες, ποπόλικα, τσαμπίνες (λεπτόσαρκα με στουπουτά (= πικνόρραγα) τσαμπούρια (= τσαμπιά) καθώς και τα λαχταριστά επιτραπέζια τους τραγανούς κολοκυθάδες, τα πολίτικα, τις κορνίτσες αι πολλές άλλες δευτερεύουσες ποικιλίες γκάν - νουάρ, σίδια, παμίδια, μοσχάτα κ.π.ά.

Όλες οι προσήλιες πλαγιές αποτελούσαν ιδεώδη τόπο για καλλιέργεια αμπελιού όπως η Γκαλίγκα, η Καλογριά, η Βάντα, η Παναγία Ντοβρά, ο Προφήτης Ηλίας κλπ.

Η καλλιέργεια αυτή αποτελούσε μιά καλή πηγή εισοδήματος γιατί ο κάθε καλλιεργητής εξασφάλιζε με το αμπελάκι του τα σταφύλια για την οικογένειά του και τους φίλους «και το περίφημο μαύρο κρασί και το διαλεχτό τσίπουρο για όλη τη χρονιά.

Ξέχωρα όμως απ' αυτό η αμπελοκαλλιέργεια αποτελούσε μιάν ωραία απασχόληση, ένα γοητευτικό πάρεργο γιατί ήταν μία δουλειά που ήθελε κέφι και μεράκι.

Θέλει πολλή δουλειά για να γίνη ο-μπέλι ένας δράχος, ένα λυκόπι, ή μιά σπουργιά μούσγκα και να δώση τους διαλεχτούς κι' ευλογημένους καρπούς του.

Η χέρσα γή πρέπει να δεχτή ανάλογες φροντίδες και κόπους του καλλιεργητή για να δώση πλουσιοπάροχα τ' αγαθά της.

Ας επιχειρήσουμε να καταγράψουμε όλες τις δουλειές του αμπελιού από τη γέννησή του μέχρι την καρποφορία του και τον τρύγο.

Στην αρχή γίνεται το σπρεμμάτισμα, δηλαδή βαθύ και πυκνό σκάψιμο με κασμά και φκέλλι του χερσότοπου να καθαριστή τέλεια από βάμνους, ρίζες και χόρτα και να σκορπίση απόλυτα το χώμα να γίνη αφράτο και να «ρατσή νάτη για να πιάσουν τα νέα κλήματα.

Αυτά φυτεύονται σε συμμετρικές αράδες με τη χρησιμοποίηση ενός ειδικού εργαλείου — σαν πρωτόγονο γεωτρύπανο — της φυτιυτήρας (η φυτευτήρα).

Με τη «φυτιυτήρα» ανοίγουμε τρύπες - υποδοχές των «άγριων» κλημάτων και τα ποτίζουμε ώσπου να «πιάσουν» και ν' αμπολισστούν με «κεντριά» που έχουμε διαλέξει. Έτσι δημιουργείται το νέο αμπέλι («φτιά» (φυτεύω - φυτεία - φυτειά - φτιά).

Με τις ανοιξιάτικες και χινοπωριάτικες φροντίδες κάθε χρόνο, σκάψιμο, ελάδιμα, ράντισμα, τειάφουμα, βλαστουλόημα, ξιλά'σμα, στο δεύτερο - τρίτο χρόνο αρχίζει και δίνει το αμπέλι παραγωγή για να φτάση στην πλήρη απόδοση απ' τον τέταρτο χρόνο και μετά.

Τα εργαλεία του αμπελουργού ήταν η τσάπα, ο κασμάς, το πατόφκιαρο ή λισγάρι, το φκέλλι (δικέλλα), η φαλκίδα, το κλαδευτήρι, ο σβανάς και διάφορα βοηθητικά υλικά όπως παλούκια (πάσσαλοι), χόρτο, σύρμα, σπάγγος κλπ., απαραίτητα ήταν η φυτοφαρμακευτική περίθαλψη για να προστατευθή το αμπέλι από μπάστρα, φυλλόπτωση κι' άλλες αρρώστειες. Έτσι ραντίζονταν με γαλαζόπετρα και τειαφώνουνταν στις εποχές που έπρεπε χώρια απ' το ξιβουτάνισμα το καθάρισμα δηλαδή της αγριάδας που δύσκολα καταπολεμούνταν καθώς και το βλαστολόημα (το αραίωμα των πολλών τσαμπιών και το κορφολόγημα των βλασταριών). Πολλές φορές έρριχναν και χωνεμένη κοπριά για να δυναμώσουν τα κλήματα και να «χοντρίνουν» τα σταφύλια.

Η λάτρα του αμπελιού γινόταν συνήθως απ' το νοικοκύρη και τα μέλη της οικογένειάς του πολλές φορές όμως μισθώνονταν εργάτες για το σκάψιμο, οι σκαφτιάδες κι' αργατίνις για του βλαστοιλόημα. Σχεδόν όλες τις μέρες του χρόνου εκτός απ' το χειμώνα το αμπέλι είχε τις απαιτήσεις του μικρές ή μεγάλες. Έτσι ο αμπελουργός όταν δεν είχε να κάνη άλλη παραγωγική δουλειά έπαιρνε το γαζιάλι (γαϊδουράκι) το ταπεινό του υποζύγιο και πρωί - πρωί με τη δροσιά βρισκόταν στο αμπέλι του για να διορθώση τους τράφους (αποχετευτικά αυλάκια στις άκρες για προστασία απ' τις νεροσυρμές, τράφους = ανογραμματισμός της λέξης τάφρου), να ρίξη κανένα παληούρι στο φράχτη, «σ κόψη καμμιά κληματσίδα ή να δγάλη καμμιά αγριάδα κλπ.

Θεωρώ σκόπιμο ν' ανοίξω μιά παρένθεση, κάνοντας μιάν αναδρομή στα χρόνια της τούρκικης σκλαβιάς. Αυτή η μετάδαση των τσπεινών ραγιάδων στ' αμπέλια τους ήταν μιά πρόφαση φυγής απ' την καταπίεση και τον φόβο του δυιάστη. Εκεί στις λεύτερες κοντινές ραχούλες του Βέρμιου, οι Βεροιώτες «ξεδίνανε» αναπνέοντας τον άδολο κι' αμόλευτο αγέρα του δουνού, εκεί μάθαιναν τα «χσυμπέρια» τα καλά και τα «μαντάτα», εκεί χάλκευαν σιγά - σιγά τα ψυχικά και ηθικά όπλα της αντίστασης και της αποτίναξης της δουλειάς. Σε πολλές περιπτώσεις εκεί στ' αμπέλια γινόντουσαν πραγματικές εθνικές γιορτές με πρόγραμμα τον πηγαίο αυθορμητισμό κι' ασχολούσαν τα δουνά από τραγούδια της λευτεριάς, εκεί ο χορός στην

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νότανε λεβέντικος μακρυά απ' τα δέβηλα μάτια και τις αρπαχτιὲς διαθέσεις των Τούρκων αφεντάδων.

Αλλ' ας ξαναγυρίσουμε στο παλιό το αμπελάκι, ο καιρὸς ἦρθε και τα σταφύλια «χίρσαν να παρδαλίζουν» (= ἀρχισαν να παίρνουν το χρώμα της ωρίμανσης). Καινούργιες φροντίδες φανερώνονται. Η επισκευὴ της καλύβας με ραγάζι του βάλτου, (= βούρλα) και βούλιαρη (= σόργον αγροστώδες φυτό), το στήσιμο «σκιάχτρων» και η φροντίδα για τη φύλαξη που γινόταν προσωπικὰ ἢ με μισθωμένο φύλακα, τον ντραγάτη.

Εφτασαν» πειὰ για καλὰ τα σταφύλια (ωρίμασαν) και κάθε μέρα το καλαθάκι γιομάτο κολυκυθάδες και μοσχάτα και κάνα δυὸ αράδες γλυκὰ φρύσκα «σμπιλίσια» σύκα ἢ εκεῖνα τα μικρὰ κιτρινόσαρκα τα «μιντιλίσια» σκεπασμένα με δροσερὰ κληματόφυλλα πρόσφερε χαρὰ και γεύση στην οικογένεια ολόκληρη, αλλὰ και στους «καστούς» γειτονες.

Κι' όσο το καλοκαίρι προχωρεῖ και ζυγώνει η εποχὴ του τρύγου οι ἔγνοιες του αμπελουργοῦ κι' όλης της οικογένειάς του μεγαλώνουν.

Πρέπει τα «καδιὰ» του τρύγου να επισκευαστούν στον «φτσελὰ» (= βαρελοποιὸς, περίφημος τεχνίτης υπῆρξε ο Μπλουγκούρας) (καδιὰ = ξύλινοι κάδοι ειδικοὶ για τη μεταφορὰ με υποζύγια ἀλογα ἢ μουλάρια των σταφυλιῶν στενοὶ στον πάτο και φαρδειοὶ προς τα πάνω χωρὶς κάλλυμα και με κοιλιὰ πλατειά), να ζεματιστὴ η «κάδα» (μεγάλος κάδος χωρητικότητας μέχρι 1000 οκ.), για να γίνη το «πάτ'μα» και να τραβηχτὴ ο μούστος που πρέπει να μπῆ στις βαρέλες που εἰ' αυτὲς πρέπει να λεγχθούν και να διορθωθούν οι δάγις, τα στεφάνια, οι πάτοι, τα σφοῦνια και να βραχοῦν καλὰ για να φουσκώσουν και να μην εἶναι «φυρὲς» (να στεγανοποιηθοῦν απόλυτα).

Στ' αμπέλια γέλια - χαρὲς, τραγοῦδια ἀντρες - γυναῖκες, παλληκάρια, κοπέλλες ὅλοι στον τρύγο και στο γιομάτισμα κανένα σφαχτάρι ψημένο με περυσινὲς μυρωδάτες κληματόβεργες. Στο σπίτι ὁμως ἀνω - κάτω η αυλὴ με τα καδιά, τα τσίπουρα, τη μυρωδιὰ της πρώτης ζύμωσης και σύννεφο τα «μισίτσια (= μικρὲς σκνίπες).

Η «κάδα» (= ο ληνὸς, τα πατητίρι) γέμισε. Τα σταφύλια θέλουν πάτημα. Η δουλειὰ αυτὴ γίνεται υπεύθυνα απ' τον αρχηγὸ της οικογένειας που ανεβαίνει με τη σκάλα στην κάδα και με τον πατητή, ένα μεγάλο ξύλινο κοντάρι, «ελιαλίζει» (= συιθλίβει) τον καρπὸ για να τραβήξη τον μούστο και να ξαναρρίξη στην κάδα καινούργια «φορτιὰ» (= τα μεταφερόμενα απ' τα αμπέλι κρασοστάφυλα). Ο χώρος ὁπου βρίσκεται η κάδα αποτελεῖ «άδατον» για τους μικρούς για λόγους προστασίας από τις... μεθυστικὲς αναθυμιάσεις, αλλὰ και για να μη σκαρφαλώση κανένας «πίβουλας» πάνω στην κάδα και πνιγῆ μέσα στο κρασί. Γι' αυτὸ η κάδα κατὰ κανόνα ἦταν τοποθετημένη στο κελλάρι που κλείδωνε.

Το κρασὶ «τραβήχτηκε», μπῆκε στις βαρέλλες, αλλοὺ ο μούστος ο γλυκὸς με τον οποῖο θα γίνουν οι περίφημες «μπτὸπτις», τα «σιουτζιούκια», το «πιτμέζι», αλλοὺ το «μπρούσκο», αλλοὺ το γλυκὸ ἢ «γυνικίτ' κου» ὁπως τὸλεγαν λόγω προτίμησης.

Μιὰ καινούργια διαδικασία αρχίζει για το «βράσιμο» της ρακῆς που θα βγεῖ απ' τα τσίπουρα (τα στέμφυλα). 'Αϊντε να πάρουμε αράδα στο «καμίνι» «κάμπυκες απόσταξης», να μεταφέρουμε καυσόξυλα, να προμηθευτοὺμε «γλυκάντσα» και μαστίχα, να πλύνουμε τα «πιντάρκα» και τα «βάζα» (μεγάλα γυάλινα δοχεῖα φιάλες, ντεμιζάνες) για να βάλουμε τ' ρακὶ (η ρακή).

Στο καμίνι σωστὴ ιεροτελεστία. Να μιχτοῦν τα τσίπουρα με το γλυκάντσο κι' ανάλογη ποσότητα νεροῦ για να μην «τσακώσουν» και τσικνώσει η ρακή, να «βουλώσουν» (να σφραγίσουν) καλὰ το καζάνι με κόκκινη λάσπη (πηλὸ), να «σημπίσουν» τη φωτιὰ και ν' αρχίση ο βρασμὸς και η απόσταξη. Οι πρώτες σταγόνες σαν μαργαριτάρια στάζουν και μετὰ κι' άλλες κι' άλλες και φτιάχνουν το πρώτο δυνατὸ ρακὶ ὡσπου να «στρώση». Φυσικὰ σ' ὁλο αυτὸ το χρονικὸ διάστημα γίνονται αρκετὲς δοκιμὲς γευστικὰ, ὁλοι γίνονται ειδικοὶ γευσιγνώστες κι' ὡσπου να προσδιοριστὴ το «πόσων γραδὼ» και φτάσουμε στο «πορδοράκι» και «τ' απουράκια» οι δοκιμαστὲς ελαφροκαπνίζονται... με συμπλήρωμα κανένα κοφὶδι στα κάρβουνα ἢ κανένα αρμυρὸ «καλασσάρι» ἢ χέλι κατὰ την πατροπαράδοτη συνήθεια των καμινιῶν που «φράζουν» (αποστάζουν) τ' ρακή.

«Βούλωσε» το σπίτι (γέμισε ενεργετικὰ) από καλούδια (αγαθὰ) για ὁλο το χρόνο. Κρασὶ γλυκὸ και μπρούσκο για το τραπέζι, αλλὰ πολλὲς φορὲς και για «πράγιουμα» (πρωϊνὸ) ἢ «δείπνουν» ζεσταμένο στη χόβολη μέσα στο σβανὶ (πήλινο θερμαντὴρι) για να γίνη η περίφημη «κρασομπάσπαρα» (φρυγανιὲς με ζεστὸ κρασὶ και ελῆες, κρεμμύδι, μπάτσιο (άπαχο τυρὶ) κλπ.

Το κρασὶ αυτὸ θα προσφερθῆ σε «φλιὲς» (= συμπόσια), θα δωρηθῆ και πολλὲς φορὲς ανάλογα με την παραγωγὴ ἢ τις ανάγκες θα πουληθῆ.

Στο ειδικὸ μπουκάλι με τη «μάννα» (μαγιὰ ξυδιοῦ) θα παρασκευάσουμε το νόστιμο κρασόξυδο που θα μας χρησιμεύση για τις σαλάτες, τις ξυδοπάπαρες, τη δροσιστικὴ κι' απολαυστικὴ «σκορδάρη» του καλοκαιριοῦ (σκόρδο κοπανιστὸ - αλάτι, ξύδι - αγιάσμους - λάδι «και δροσερὰ νερὰ κατὰ... βούληση).

Η ρακὴ εν τω μεταξὺ «θ' αργάζη» (θα στρώνη) μες στα «γυαλιὰ» (φιάλες) για να εξυπηρετῆση πάρα πολλὲς φορὲς ὁλη την οικογένεια και τους συγγενεῖς και φίλους θα την κεράσουν (προσφέρουν) τα «πισνόημιρα» (= επίσημες μέρες) και τις γιορτὲς σ' επισκέπτες σε κεῖνες τις μικρὲς, αλλὰ επικίνδυνες «δαχτυλήθρες» (μικρὰ ποτηράκια) με μπιμπλιὰ (= στραγάλια) με δουκούμι, θα την πιοῦν στα μουαμπέτια (διασκεδάσεις). θα τους χρησιμεύση πολλὲς φορὲς σα φάρμακο και πανάκεια για κάθε αρρώστεια και πήθηση:

— «σὶ πουνάει η φ' κὴ;» (= ἐχεις στομαχόπονο;) — ρακή,

— «εχ' ς δάγκουμα στ' μπουμπούκα;» (πονεῖ η κοιλιὰ σου;) — ρακή,

— κρυολόγησες; — ρακή, τρίψιμο με ρακή, βεντούζες με μετάδραση (δυο φορὲς αποσταγμένη ρακή), ρακὴ για το λαιμὸ, «ρασκοπιργιὲς» (= επιθέματα, έμπλαστρα), ρακὴ ὁταν πονάει τ' συτάκι του μωροῦ και χίλια άλλα δυὸ κατὰ που ὁλα τασκορπάει (διαλύει).

Τέλος η καλὴ νοικοκυρὰ θα φροντίζη πάντα το «τσαρτσάρι» (ειδικὸ φιαλίδιο με επιστόμιο) να εἶναι γιομάτο πάνω στο «τζιάκι» για να «ξιαπουσταίνη» ο νοικοκύρης του σπιτιοῦ ὁταν γυρίζη απ' τη δουλειὰ γιατί «εἶνι μαθ' μένους του χειμῶνα που ντουρὴ του καλοκαίρι τούν ψαρὴ» (παροιμιώδης έκφραση το χρώμα του ντορὴ συμβολίζει το κρασὶ το μαῦρο, ενὼ του ψαρὴ (γκρίζου το ρακί).

Ο καλὸς ὁμως και προνοητικὸς αμπελουργὸς έχει ακόμα κι' άλλες δουλειὲς να «άνη στο αμπέλι του. Να μαζέψη τα «τσαμπουλόια» (μένοντες μετὰ τον τρύγο καρποί), να μεταφέρη τσ δεμάτια με τα κλήματα, να φράξη τις «πουριὲς» (τα περάσματα του φράχτη) για να μὴ μπούνε κοπάδια και κάνουν ζημιὲς και τέλος να μαζέψη τα «σπιργα» (= εργαλεῖα) που θα τον χρειαστοῦν στην καινούργια καλλιεργητικὴ χρονιὰ για νάχη πάλι καλὴ παραγωγὴ «κι τ' χρόν' πλειότιρα κι' η βετός τα τ' αρτιρνάη».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ο ΤΡΥΓΟΣ ΣΤ' ΑΜΠΕΛΙΑ

Της
Ιφιγένειας Διδασκάλου

Σε πολλές περιοχές της Μακεδονίας ο τρύγος στ' αμπέλια άρχιζε στο τέλος του Σεπτέμβρη, απ' αυτό και τ' όνομά του «Τρυγομηνάς».

Στη Καστοριά ένα καιρό την αρχή του τρύγου έκανε γνωστή στους καστοριανούς ο τελάλης του Δήμιου που έβγαινε και φώναζε:

— Ακούσιτι πουλίτιιιιις. Την Τετράδη να πάτε όλοι στ' αμπέλια σας για τον τρύγο.

Η προετοιμασία, ωστόσο, για το χαρούμενο πανηγύρι του τρύγου άρχιζε μέσα στο σπίτι πολλές μέρες πριν.

Από την μάμα-Σούλα του Σπάρτση, άκουσα για τον τρύγο στην Νάουσα, την Πατρίδα της. Μού τα είπε στην ντοπιολαλιά της κι έτσι τα γράφω.

— Στα σπίτια μας, μιά 'φρας, απού δέκα ως δεκαπέντε μέρες αμπρουστά απού τούν τρύγο τοίμαζαν τ' αγκιά: τα βαένια, τις κάδις, τα σταφυλοκάδια και όλα τ' άλλα. 'Ε! Τσουκαλουμήνας, σοί λέει. 'Εκουφταν φουκάλια απού τούν Γκουσόγκλαδου, τάβαναν απού μέσα στούν κάτω τούν τύλο και μ' ένα σχοινί, που έβγαινε έξω, τόβεναν σ' ένα καρφί καρφουμένο στην κάβα, ή τόβεναν στο στεφάνι του καδιού.

Α' τη Σμίξη κι ως του Μισουβέντρου, απ' του Γάστρου ως του Γκύμνουβου κι ως την Καράϊβα, γιόμουζαν τ' αμπέλια κόκκινις φούστις. 'Ηταν οι «μόμησις - οι μαζώχτρες» - απού τ' Αρκουδουχώρι, του Τσιόρνου δου του Σούμπουτσκού, με τις κόκκινις φούστις, τ' άσπρα, τα γαλατένια πουκάμισα κί τα τσίπινα τ' άσπρα μί τα λουλούδια κί τις ιτριές. 'Ηταν κι οι άλλοις απού την 'Εβεσσα και την Γουμέντσα.

Κινούσαν χαραή - χαραή κι γιόμουζαν τ' αμπέλια φωνές και τραγούδια. Δούλευαν με κέφι, με γέλια και με πειράγματα. Για να πειράξουν τις γυναίκες οι άντρες, τραγουδούσαν:

Κάτου στού γιαλό στην άμμου, κάνουν τα καβούρια γάμου
κί παντρεύουν τη Μαλάμου. Κί τη δίνουν κί την τάζουν
τέντζι ριν χωρίς καπάκι, χαλκουτσούκι δίχους πάτουν
πυρουστιά μ' ένα πουδάδι. 'Ενα αμπέλι στού Κουκούλι
κούτσουρου δεν απατάζει. 'Εχει μιά συκιά στη μέση
που ταράζεται να πέσει. Κάμει σύκα σαν σφουντίλια
σκουληκιάρικα κι ουλίγα.
Δα τρυγήσουμε τ' αμπέλια, δα γιουμόσουμι τα βαρέλια.

Κι έπαιρναν την απάντηση:

Ού μπάκακας απάδησιν απού του παραθύρι
κι η μάνα του τούν ήλιγιν, πού πάς, αμπρέ Ζαφείρη;
— 'Εχου αμπέλι στου γιαλό κι πάου να του τρυγήσου
να δώσου λίγα στού λαγό κι ουλίγα στούν δραγάτη.

Τα τραγούδια ακούγονταν απ' τη Χουντρουσούγκλα ως του Κουκούλι κι απ' του Νταλαμάρι ως τη Τζουμέλα και τουΣτύλου. Μελίσσια, θαρρείς, ήταν τ' αμπέλια απού ανθρώπους, απού καδιά, απού τρυγουκάλαθα κι άλουγα.

Τα κουρίτσια όλο γέλια και τραγούδι:

Λευκαίνει η κόρη το πανί στην άκρα στο νιρό
τους κυριατζήδις που πιρνούν μί τα καδιά λαλούσι
μήν του πατήστι, μπρέ πιδιά, θιρμουπαρακαλούσι
γιατί θέλου πουκάμισα να ράψου του γαμπορού.

Χαρά μεγάλη είχαμε να κοιμηθούμι όλοι στ' αμπέλι. 'Ηβλιπις φουτιές τρουγιούρου κι άκουγις τραγούδια ως τα μισάνυχτα. Οι γκαΐντις ένα πάϊναν κι όλοι αραδιασμένοι τρουγιούρου στη φωτιά γελούσαν και τραγουδούσαν κι ήλιγαν λουγιών - λουγιών αστεία.

Αυτά γένονταν στ' αμπέλια. Αμ' κί μέσα στη Νιάουστα; Σ' όλους τους δρόμους που ανέβηναν οι κυρατζήδις, έβγιναν οι γύφτοι κί γύριυαν:

— 'Α, κί του χρόνου, μπάριπα. Φέρε κανένα σταφύλι.

Εδουνάμι, θυμισύμι, μί τόνα του χέρι ημείς κι ού Θεός μας έδουνι μί τα δυό και τα «καλά της γής». Τώρα, δουξασμένου τ' όνομά του, χαλασάμι όλοι.

Για να μουλώνει του μικρό πιδί κί να φκιάνουμι ήσυχες τη δουλειά μας, τούλιγάμι:

'Αϊ, σύρι στη νάνα, να σοί φκιάσει μιά «μπουκουδάλα».

Κι η νάνα - θεός σχωρέστην - έπιρνι μιά φιλίτσα ψουμί κι ουλίγη σύρδα απού του μαγειριό κί κάθουνταν στ' ανουγούδ'. Λιάνιζιν φίχις - φίχις του ψουμί ά, κί φίχαλα σύρδα μέσα να γένιτι κίρκ - αμπάρι. 'Επιρνι ύστερα τη συρδιέτα, του σφαλούσι μέσα κί μί του ζιρβί του χέρι κί μί του δεξί του χτυπούσι μπουχανιές κί τραγ' δούσι:

Μπούκου - Μπούκουδάλα
μιά μισούρα γάλα
γι απού κατ' τη σκάλα.

'Αρπαζι τού πιδί στού χέρι την Μπουκουδάλα, πρασκαλνούσι κι ουλίγου γιρό απ' όξου κι έτριχι στού δρόμιου να παίξει μί τ' άλλα τα πιδιά.

'Ησυχις τότις ημείς οι μάνις, ε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δραζάμι του μούστου κι εφωκιανάμι λουγιών τι λουγιών καλούδια Πάει τώρα, πέρασαν ικείνα του τρύγου. Άλλαξαν οι συνήθειες, άλλαξαν και οι άνθρωποι.

Οι Μακεδόνισσες νοικοκυρές τα χρόνια εκείνα, τραβούσαν μούστο από τα πατημένα σταφύλια και τον φύλαγαν στα πήλινα κιούπια για τον χειμώνα. Έκαναν πετιμέζι και ρετσέλια, μουσταλευριές και σουτζούκια.

Για να κάνουν την μουσταλευριά ή «μουστόπιτα» - όπως την έλεγαν, με ένα άσπρο χώμα «έκοβαν» τον μούστο, οπότε γίνονταν γλυκός. Τον έβραζαν κατόπι και τον «έδεναν», δηλαδή τον έπηζαν με νισεστέ και η «μουσταλευριά» ήταν έτοιμη. Την πασπάλιζαν με κοπανισμένη κανέλλα και την στόλιζαν με ασπρισμένα αμύγδαλα.

Για να κάνουν τα «σουτζούκια», περνούσαν σε κλωστή μισά - μισά τα καθαρισμένα καρύδια, τα βουτούσαν στον πηχτό με τον νισεστέ μούστο μιά φορά, κατόπι δεύτερη και τρίτη, ώσπου να σχηματιστεί χοντρό το σουτζούκι - ίδιο με χοντρό σαλάμι, αλλά γλυκό, νόστιμο κι ευωδιαστό. Πολλά σουτζούκια μαζί τα κρεμούσαν από το κοντάρι για να στεγνώσουν κι ύστερα τα φύλαγαν στο ερμάρι για τις χειμωνιάτικες βεγγέρες. Ήταν ένα πολύ γευστικό γλύκισμα σπιτικό.

Στα ρετσέλια που έβραζαν από τον μούστο των σταφυλιών έριχναν μέσα φέτες από κυδώνια, από μελιτζάνες και από κολοκύθι άσπρο - τσαλιά - αφού πρώτα τις αφήνανε μέσα σε ασβεστόνερο κάπου δυό ώρες, επίσης σύκα, σούρβα κ.ά.

Για να κάνουν την «σταφυλαρμιά», διάλεγαν μαύρα σταφύλια τα αράδιαζαν μέσα σε πυθάρι πήλινο, το γέμιζαν με μούστο, έριχναν και λίγο σινάπι και ύστερα από μέρες γίνονταν η ορεχτική «σταφυλαρμιά» και τόσο δροσιστική στις χειμωνιάτικες βεγγέρες και τα νυχτέρια.

Ευλογία ήταν για το σπίτι το σταφύλι. Χίλιων λογιών γλυκά έκαναν με τον γλυκό τους χυμό κι άλλα τόσα κρασιά, μπρούσικα, λιαστά και «πασαλιμάνι» κι από τα τσίπουρα κατόπι το λεμονάτι, το μαστιχάτο και το πορτοκαλάτο τσίπουρο, τη μοσχομύριστη ρακή και τη «μεταβγαλμένη», οι νοικοκυρές τα χρόνια εκείνα από τα τρυγημένα σταφύλια των αμπελιών τους.

Κάθε νοικοκύρης τότε είχε το σπίτι του, είχε και το αμπέλι του. Η πατρίδα μας είναι γιομάτη αμπέλια. Και για τον γευστικό, τον ευλογημένο τους καρπό, που μας δίνει το ευωδιαστό κρασί, έχουμε καθιερώσει και δημιουργήσει, από τα παλιά χρόνια μέχρι σήμερα, ένα σωρό γιορτές και πανηγύρια. Όμως η πιό ζωντανή ώρα χαράς, το πιό τρανό πανηγύρι, η πιό χαρούμενη γιορτή μας είναι το πανηγύρι του τρύγου. Η ώρα εκείνη που ξεκινούσαμε καβάλα στα μουλάρια ή πεζή για το αμπέλι και μπαίναμε μέσα σ' αυτό με το τραγούδι:

Μπαίνω μεσ' στ' αμπέλι σαν νοικοκυρά
να κι ο νοικοκύρης από μακριά.
Άϊντε νοικοκύρη, να τρυγήσουμε
κόκκινα σταφύλια να πατήσουμε
να πάμε στη Φραγκιά να τα πουλήσουμε
γρόσια και φλουριά να καζαντήσουμε.

Μικροί - μεγάλοι ρίχνονταν στη δουλειά. Καθένας τους έπαιρνε κι από μιά σειρά, από ένα κομμάτι αμπελιού. Με το μαχαίρι κόβανε τα ώριμα τσαμπιά από τα βαρυφορτωμένα κλήματα, γιόμιζαν τα καλάθια και κατόπι τα σώριαζαν σε μιά γωνιά να γιομίζουν τα κοφίνια τους οι κυρατζήδες και με τα μουλάρια να τα μεταφέρουν στο σπίτι.

— Αφήνετε πού και πού καμιά «λιτοιτσίνα», για τους φτωχούς και για τα πουλιά του ουρανού. Ο Θεός στέλνει τα καλά του για όλο τον κόσμο, φώναζεν ο νοικοκύρης προς τις μαζώχτρες των σταφυλιών.

Όσο πήγαινε η μέρα άλλο τόσο οι κυρατζήδες πήγαιναν κι έρχονταν, μιά «στράτα», δυό «στράτες» και τρείς. Στο μεταξύ όλο και ξαλάφρωνε και το αμπέλι από το βάρος του.

Με τη δύση του ήλιου σταματούσε ο τρυγητός. Οι μαζώχτρες γιόμιζαν ένα καλάθι με σταφύλια για τους σπιτικούς τους κι επέστρεφαν στα σπίτια τους. Επέστρεφαν στο σπίτι και τα μικρά παιδιά. Κι επειδή είχε κι άλλος βιός ακόμα στο αμπέλι ένας ή δυό από τους σπιτικούς ξενυχτούσαν στο αμπέλι φυλάγοντά του. Άναβαν φωτιά γιατί η ψύχρα έτσουζε και δίπλα από το σωρό των σταφυλιών «λαγοκοιμούνταν» καθώς ησύχαζαν όλα: πουλιά, ζουζούνια και φωνές. Βράδυ τρύγου στο αμπέλι ήταν από τα μοναδικά σε ομορφιά και γοητεία!

Η λατρεία του μαγικού σταφυλοχυμού χάνεται στα βάθη των αιώνων. Σύμφωνα με μιά αρχαία παράδοση, κάποια μέρα ο θεός του Ολύμπου, ο Δίας, λυπήθηκε το λαό των θνητών και είπε:

Εμείς έχουμε το νέκταρ και ευφραίνεται η θαϊκιά ψυχή μας, ας στείλουμε και στους «βρωτούς» ένα δώρο που να ομορφαίνει τη ζωή τους.

Κατέβηκε τότε από τα ουράνια του παλάτια στη γή και τράβηξε κατευθείαν στη Θήβα, στα παλάτια του Κάδμου. Εκεί βρήκε την όμορφη βασιλοπούλου τη Σεμέλη κι άφησε στα σπλάχνα της τον θείο καρπό του, που από κείνον θάβγαινε ο νέος θεός της αμπέλου και του κρασιού.

Η Ήρα όμως, που δεν συγχωρούσε τα «τσιλιμπουρδίσματα» του άντρα της, πήγε να δολοφονήσει με τον κεραυνό την ετοιμόγεννη Σεμέλη, αλλά την πρόλαβε ο Δίας και

(Συνέχεια στη σελίδα 104)

Κλεφταρματολικά χρονικά

(Συνέχεια από τη σελίδα 98)

κικής διοίκησης. Οι διορισμένοι απ' τους Ναουσαίους για την φύλαξη της πόλης τους πρώην κλέφτες, συνεννοημένοι και με τα όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης (προέδρους κλπ.), επαναστατούν και με την υποστήριξη των κατοίκων της πόλης επιτίθενται κατά του ιεροδικαστηρίου αιφνιδιαστικά, μεσάνυχτα, την ώρα που ο ιεροδικαστής Μεχμέτ κοιμόταν, εξουδετερώνουν την αντίσταση των φρουρών του και εισβάλουν σ' αυτό.

Ακολουθεί στη συνέχεια διαρπαγή και λεηλασία της κινητής περιουσίας του ιεροδικαστηρίου καθώς, επίσης και απαγωγή ενός δούλου. Ο ιεροδικαστής Μεχμέτ που καταφέρνει να διασωθεί, υποβάλλει σχετική αναφορά προς την Υψηλή Πύλη που έχει πικρή εμπειρία από παλαιότερη ανταρσία των Ναουσαίων όταν οι τελευταίοι, πριν δεκατρία χρόνια, με επί κεφαλής τον οπλαρχηγό Ζήση Καραδήμο επανεστάτησαν και ματαίωσαν δυναμικά την στρατολογία γενιτσάρων στην πόλη τους, διατάσσει την λήψη των απαραίτητων μέτρων για την αποκατάσταση της τάξης στην Νάουσα.

Με σχετικό φιρμάνι που εκδίδει και αποστέλει σε όλους τους αρμόδιους διοικητικούς και στρατιωτικούς παράγοντες στην δικαιοδοσία των οποίων υπάγεται η Νάουσα, διαβιβάζει την εντολή να συλληφθούν αμέσως όλοι οι πρωταίτιοι της ανταρσίας κλέφτες, κοινοτάρχες και σπασιαστές πολίτες και να προσαχθούν στην Θεσσαλονίκη για την επιβολή της σχετικής τιμωρίας σύμφωνα με τους νόμους του ιερού δικαίου, γιατί «...είναι αναρίθμητοι αι ληστείαι και τα κακουργήματα, τα οποία ούτοι, ως εκ της συνηθείας των, διαπράττουν».

Στο ίδιο φιρμάνι, για πρώτη φορά, γίνεται μνεία ότι η Νάουσα περιβάλλεται με τοίχο (όχι τείχος) απ' τις τέσσερις πλευρές που διαθέτει διπλές πόρτες οι οποίες κλείνουν την νύχτα και είναι αδύνατη η είσοδος ή έξοδος κατά τις ώρες αυτές.

Σύμφωνα με το τουρκικό κείμενο η ανταρσία των Ναουσαίων σημειώθηκε όταν ο ιεροδικαστής της πόλης συνέστησε στους «κοινοτάρχες και τους διορισμένους απ' αυτούς για την φύλαξη της πόλης πρώην κλέφτες να μην προβαίνουν σε ληστείες και εκβιασμούς.

Οι Ναουσαίοι αρνήθηκαν να υπακούσουν στις συστάσεις του ιεροδικαστή κι' όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο κείμενο, αυτοί «... εκδικούμενοι και τρέφοντες εχθρότητα... εισέβαλον ...και ελήστευσαν το δικαστικόν κατάστημα...».

Για τους λόγους της εχθρότητας καθώς και για την επιθυμία των Ναουσαίων να εκδικηθούν τους Τούρκους με την ανταρσία τους αυτή, το τουρκικό κείμενο αποφεύγει να αναφερθεί σε ειδικότερες λεπτομέρειες, εκτός από την μομφή που προσάπτεται σ' αυτούς ότι είναι ληστές, εκβιαστές και κακούργοι. (Ι Κ. Βασδραβέλλη «ΑΡΜΑΤΟΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ» Παράρτ. 28 σελ. 112 - 113. Τέλη Ραμαζάν έτους 1130: 27 Αυγούστου 1718).

(Συνεχίζεται)

Ο Τρύγος στ' αμπέλια

(Συνέχεια από την σελίδα 103)

γλύτωσε το έμβρυο. Έσκισε τον μηρό του - έτσι λέει η παράδοση - και μέσα εκεί έκρυψε τον καρπό των ερώτων του με την άτυχη βασιλοπούλα.

Το έμβρυο μεγάλωσε κι όταν συμπλήρωσε τον κύκλο των μηνών, ο βασιλιάς των Θεών, έκοψε τα ράμματα και χαριτωμένος ξεπήδησεν ο μικρός θεός.

Αμέσως το νεογέννητο το στείλανε στις Μούσες και τον Σειληνό που το ανάθρεψαν σαν θεό και σαν άνθρωπο. Απ' όπου, λοιπόν περνούσε ο μικρός εκείνος θεός, κάτω από τα βήματά του βλάσταιναν κληματόβεργες φορτωμένες με γλυκά σταφύλια. Κι όπως γράφουν τα βιβλία, πέρασε από Ανατολή και Δύση ο μικρός θεός και σε όλους τους θνητούς μάθαινε την καλλιέργεια του καινούργιου φυτού.

Ήπιαν τον θεϊκό του χυμό οι θνητοί και κατενθουσιασμένοι αναφώνησαν: Ας είναι ευλογημένος ο γυιός της Σεμέλης. Έχουμε κι εμείς το νέκταρ μας. Τί όμορφη που έγινε η ζωή!!

Οι αιώνες πέρασαν. Οι θεοί γκρεμίστηκαν από τον Όλυμπο. Ο καινούργιος θεός πάλι ευλόγησε την άμπελο και τον μαγικό της χυμό.

Ο λαός μας αγάπησε τον θάμνο αυτόν και «βασιλιά» των φρούτων ονομάζει τον γλυκόχυμο καρπό του, το σταφύλι το ευλογημένο.

Γεύεται το κρασάκι του και τραγουδάει:

Με τόνα χέρι την Ανυώ, με τ' άλλο την κανάτα
μιά την κανάττα να φιλώ και μιά την μαυρομάτα!

Αφιέρωμα στον Στέλ. Σβαρνόπουλο

(Συνέχεια από τη σελίδα 99)

νεργάτης της «Βέροιας» Στέλιος Σβαρνόπουλος, για την πνευματική προσφορά του στην πόλη.

Συγκεκριμένα το Δημ. Συμβούλιο αποφάσισε:

1. Να δοθεί το όνομα του Σπ. Σβαρνόπουλου σε μία οδό της Βέροιας
2. Να γίνει ειδική γιορτή στη μνήμη κατά τη διάρκεια της οποίας να διαβαστούν μερικά από τα καλύτερα κείμενά του
3. Να συγκεντρωθεί όλο το έργο του.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τα προικοσύμφωνα στη Νάουσα κατά τη Τουρκοκρατία

(1873—1880)

(Δύο άγνωστα ντοκουμέντα από το εθιμικό δίκαιο)

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ - ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ
Του Στέργιου Σπ. Αποστόλου

Από τα δημοσιευόμενα στην παρούσα έρευνα κείμενα δύο προικοσυμφώνων - όπως ακριβώς έχουν - που έχουν συνταχθεί στην Νάουσα την δεύτερη πεντηκονταετία του περασμένου αιώνα (χρονολογίες σύνταξης 18 Ιανουαρίου 1873 και 19 Ιανουαρίου 1880 αντίστοιχα) μας παρέχονται ενδιαφέρουσες πληροφορίες σχετικές με τον τρόπο σύνταξής τους, τα προικώα είδη, την αξία τους αναλυτικά και στο σύνολο, καθώς και η δυνατότητα συναγωγής ενδιαφερόντων συμπερασμάτων με επίκεντρο την πράγματι κοπιώδη προσπάθεια που κατέβαλαν όλα τα μέλη μιάς οικογένειας για την αντιμετώπιση των εξόδων της προίκας για το κορίτσι - μέλος της οικογένειας που ήταν σε ηλικία γάμου. Μάλιστα, λαμβάνοντας υπ' όψη και το γεγονός ότι η γυναίκα κατείχε διακριτική θέση στους κόλπους της ναουσαίϊκης οικογένειας και κοινωνίας, διαμετρικά αντίθετη με αυτήν των γυναικών των χωριών της περιοχής της κατανοούμε απόλυτα τον λόγο γιατί η αξία της χορηγούμενης προίκας δεν ήταν διόλου ευκαταφρόνητη ακόμα και στις μεσαίες και κατώτερες λαϊκές τάξεις. Από τις πληροφορίες που συνέλεξα με την έρευνα που πραγματοποίησα σε συσχετισμό και με την μελέτη των κειμένων των δυο προικοσυμφώνων κατέληξα στα ακόλουθα πορίσματα:

1) Καταγραφή, εκτίμηση προίκας και σύνταξη προικοσυμφώνου.

Η καταγραφή, εκτίμηση της προίκας και η σύνταξη του προικοσυμφώνου ενεργούνταν από τρίτα πρόσωπα. Επίσης, προυρίσκονταν και εκπρόσωποι του γαμπρού και της νύφης για την παροχή διευκρινιστικών πληροφοριών. Σε πολλές περιπτώσεις - ίσως στις περισσότερες - παρευρίσκονταν και εκπρόσωπος της εκκλησίας. Μετά την καταγραφή και εκτίμηση των προικώων ειδών η επιτροπή η επιφορτισμένη με τα καθήκοντα αυτά, απομονωμένη στο δωμάτιο όπου εκτίθετο η προίκα, προέβαινε στην σύνταξη του προικοσυμφώνου, στο οποίο τα μέλη της έθεταν την υπογραφή τους για το αληθές του περιεχομένου.

2) Εσωτερική διάρθρωση των ειδών της προίκας

Από συγκριτική μελέτη στατιστικού χαρακτήρα πάνω στα κείμενα των δύο προικοσυμφώνων προκύπτουν τα ακόλουθα:

α) Για το προικοσύμφωνο του έτους 1873

Είδη ένδυσης γρ. 5840 (54%), κοσμήματα γρ. 950 (9%), είδη οικοσκευής γρ. 650 (6%), ακίνητα γρ. 2800 (26%) και μετρητά γρ. 500 (5%). Συνολική αξία προίκας γρ. 10740.

β) Για το προικοσύμφωνο του έτους 1880

Είδη ένδυσης 8585 (74%), κοσμήματα γρ. 570 (5%), είδη οικοσκευής γρ. 940 (8%), ακίνητα γρ. 1175 (10%) και μετρητά γρ. 325 (3%). Συνολική αξία προίκας γρ. 11595.

Από την σύγκριση των επί μέρους στοιχείων των δύο προικοσυμφώνων προκύπτει - μεταξύ άλλων - ότι σ' αυτό του έτους 1873 κυριαρχούν πρακτικώτερες σκέψεις στους προικοδοτούντες οι οποίοι επέρριψαν περισσότερη βαρύτητα στα προσοδοφόρα ακίνητα (αγρός) και ολιγότερη στα είδη ένδυσης.

3) Απαιτούμενος χρόνος εργασίας για την αντιμετώπιση των εξόδων της προίκας

Κατά την περίοδο σύνταξης των προικοσυμφώνων (1873 - 1880) μαρτυρίες από γενεά σε γενεά μας παρέχουν την πληροφορία ότι το μέσο ολοήμερο (από την ανατολή μέχρι την δύση του ηλίου) ημερομίσθιο ανέρχονταν σε 3 - 4 μεταλλίκια (στην ναουσαϊϊκη διάλεκτο: μιτιλίκια). Ένα μιτιλίκι ισοδυναμούσε με 10 παράδες. Ένα γρόσι είχε 40 παράδες, άρα 4 μιτιλίκια και μία λίρα Τουρκίας 100 γρόσια. Υπολογίζοντας το μέσο ημερομίσθιο με 4 μιτιλίκια ή (το αυτό) 1 γρόσι καταλήγουμε στα παρακάτω συμπεράσματα:

α) Για την αξία του προικοσυμφώνου του έτους 1873

— εργασία ενός ατόμου (10740:25	= μήνες 430 ή χρόνια (περίπου)		36
— » δυο ατόμων	» 215 »	» »	18
— » τριών ατόμων	» 143 »	» »	12
— » τεσσάρων ατόμων	» 107 »	» »	9
— » πέντε ατόμων	» 86 »	» »	7

(αναφέρομαι σε πενταμελή οικογένεια συμπεριλαμβανόμενης και της προικοδοτούμενης).

β) Για την αξία του προικοσυμφώνου του έτους 1880

— εργασία ενός ατόμου (11595:25)	= μήνες 464 ή χρόνια (περίπου)		39
— » δύο ατόμων	» 232 »	» »	19
— » τριών ατόμων	» 155 »	» »	13
— » τεσσάρων ατόμων	» 116 »	» »	10
— » πέντε ατόμων	» 93 »	» »	8

(επίσης η αναφορά αφορά σε πενταμελή οικογενεια)

Εδώ θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι στην περίπτωση που υπήρχαν και έσοδα προερχόμενα από άλλες πηγές (άσκηση εμπορικού επαγγέλματος, εκμετάλλευση αγρών κ.λ.π.), τότε ο χρόνος συγκέντρωσης του απαιτούμενου για την πρίκα ποσού σμικρύνονταν ανάλογα. Η αναφορά μας αφορά στο κατώτερο εισόδημα.

Ακολουθεί η παράθεση των κειμένων των δύο προικοσυμφώνων, όπως ακριβώς έχουν στο πρωτότυπο:

Ιστορική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Α'. ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟ 18ης ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ 1873[1]

Εκτήμισις της προικίζοσας Μαριγώς όσα δίδον τα αρέρφια της προσαυτήν.

1	: μιά Μπούτα καλή. Με χρισά	Γρ:	800
1	: ένα Μακρολέμπατον Με χρισά	Γρ:	650
1	: μία Σκορτέλα Με ποντίκια	Γρ:	250
1	: μία Σάλτα Με χρισά καλή	Γρ:	200
1	: μία Με φλάμπαρα και χρισά	Γρ:	100
1	: ένα ατλάζενιο λεμπατί	Γρ.:	040
			2040
1	: Γηλέκι	Γρ:	40
1	: ένα φοστάνη Σηλιμπί Με χρισά	Γρ:	500
1	: ένα δεύτερο κοτηνή διένης	Γρ.	230
1	: τρίτον τσικμενί	Γρ:	230
1	: ένα Μεσομέταξον	Γρ:	180
			3220
1	: ένα φανέλα	Γρ:	120
3	: τρία φοστάνια Μπασμάδες και πέλα	Γρ:	230
3	: τρίς καπηζέλις Με χρισά μία κατότιρι	Γρ:	200
1	: μία μποδιά σελιμπί Με χρισά	Γρ:	60
6	: έξη δεύτερις ποδές	Γρ:	150
			3980
4	: τέσιρα υποκάμησα κεσμηργιά	Γρ:	550
10	: Μεσοκάμησα πανένια	Γρ:	600
10	: δέκα έτηρα	Γρ:	300
1	: καλί τραχηλιά Με χρισά	Γρ:	70
6	: έξη τραχηλές δεύτερις	Γρ:	60
			5560
1	: Ζόστρα	Γρ:	20
7	: επτά χηρομάνδιλα μετα(ξωτά)	Γρ:	50
1	: ένα τραπεζομάντηλο	Γρ:	50
5	: πέντε μανδίλια	Γρ:	10
14	: ζεύδγη τσοράπια	Γρ:	200
			5890
1	: κολάνι σιρματιρό	Γρ:	500
1	: ένα κιορτάνι ομίος σιρματηρό	Γρ:	200
1	: ένα ζευδ. σκολαρίκια ομίος σιρματιρά	Γρ:	75
1	: ένα ζιδ. φιτισιέδις	Γρ:	150
1	: ένα ζιδ. σκολαρίκια	Γρ:	25
			6840
1	: ζηλή με τέσιρα φίλα	Γρ:	400
2	: διό ζηλιά κοχιάρικα	Γρ:	200
1	: μπαχτσέ στο δάντο	Γρ:	2800
5	: πέντε Μαμουτιέδις	Γρ:	500
			10740

1873 : Ιανουαρίου 18

» Δημ. παπα κονσταντίνου	ζαφίρις .Γ. τρόμπακας
» Χρίστος νικολάου	Αναστάσιος .λ. Γκούπας
» κοσταντίνος γεωργίου	
» Γεώργιος θεοδόρου	
» Αναστάσις Δήμου	
» δημήτριος αθανασίου	
» Κονσταντίνος Δ ηλίας	

Β'. ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟ 19ης ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ 1880[2]

Καταγραφή και εκτήμησις της προικός της θεοφανούς θυγατρός Φιλίππου ..... (3) 1880: Ιανουαρίου 19 Νάουσα

1	: έν Μακρολέμπατον Με χρισά	Γρ:	750
1	: μία Μπούντα με χρησά και Νούρης	Γρ:	750
1	: μία σκουρτέλα με Γούνα	Γρ:	350
1	: μία σάλτα καλή Με χρισά	Γρ:	250
1	: μία σάλτα με φλάμπαλα	Γρ:	130
			2230
1	: μία » ατλάζη με χρισάφη	Γρ:	130
1	: φοστάνη πρότον σιλιμπί	Γρ:	500
1	: ένα φοστά(νη) κοτηνή διένης χρισά	Γρ:	400
1	: φοστάνη κηζή τρίτον	Γρ:	280
1	: ένα φοστάνη τσικμενί	Γρ:	280
			3820
1	: ένα φοστάνη στόφη	Γρ:	200
1	: φοστάνη στόφη	Γρ:	200
3	: τρία φοστάνια μπασμάς	Γρ:	240
1	: μία καπιζέλα καλή με χρισά	Γρ:	140
3	: τρίς καπιζέλις δεύτιρις διό με χρισά	Γρ:	250
			4850
2	: διό ποδές όμιες μεταξοτές με χρισά	Γρ:	250
4	: τέσιρες ποδές δεύτιρις	Γρ:	150
3	: τρίς ποδές σπιτίσις	Γρ:	30
1	: ένα γηλέκι ρούχηνου με χρησά	Γρ.:	50
6	: έξη ποκάμισα κεσμερή	Γρ.:	900
			6230
9	: ενέα ποκάμισα πανήτηκα	Γρ.:	540
11	: ένδεκα έτερα	Γρ:	440
2	: διό τραχελές πρότις με χρισά	Γρ:	220
7	: επτά τραχηλές δεύτερις	Γρ:	150
1	: ένα μανήκια κεσμερή	Γρ:	40
			7620
7	: επτά χηρομάνδηλα	Γρ:	70
1	: ένα χηρομέσαλο	Γρ:	60
1	: ένα σηντόνι τσιαρτσιάφη	Γρ:	130
10	: δέκα σηρδέτις μαφέσια	Γρ:	30
1	: ζότστρα μάληνη	Γρ:	35
			7945
2	: διό φούστες μία μάληνη	Γρ:	120
10	: δέκα ζεύγη τσοράπια σκοφούνια	Γρ:	140
1	: ένα ζευγάρη κολάνια σιρματηρά	Γρ:	600
1	: ένα γκιορτάνη σιρματιρό κομάτια	Γρ:	200
1	: ένα ζευγάρη βραχιόλια σιρματιρά	Γρ:	250
1	: ένα ζευγάρη σκολαρίκια	Γρ:	50
			9305
1	: ένα ζεδ. σκολαρίκια με στάχια	Γρ:	70
1	: ένα ζελή μεγάλο διό κοχιάρικα	Γρ:	600
5	: πέντε Μαξηλάρια αδήμετα σπιτηκά	Γρ:	120
	εξακολουθεί		10095
	μεταφέρω άπισθεν		10095
1	: ένα αμπέλη στην Καραγήδα από στρέματα ένα και τρία τέταρτα 1 : 3/4	Γρ:	1175

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τέλος, παρατίθεται και πλήρες λεξιλόγιο για τις άγνωστες λέξεις:

Λεξιλόγιο[4]

Α

αδήμετα (μαξιλάρια): μαξιλάρια από υφαντό με διπλές πατήτρες

ατλαζένιο: το κατασκευασμένο από ατλάζι

ατλάζη: ολομέταξο ύφασμα χρυσοκεντημένο ή διακοσμημένο με άνθη

Β

βάντας: αγροτική περιοχή της Νάουσας

Γ

γηλέκι: γιλέκο

γκιορτάνη: περιδέριο ή άλλο κόσμημα για τον λαιμό

Δ

δίδον (όσα): όσα δίνουν

Ε

ειαμετριτά: σε μετρητά

εξακολουθή: ακολουθεί, συνεχίζει

έτηρα: γυναικείες καλτσες

Ζ

ζελή: ζιλί, κιλίμι

ζηλή: (βλέπε ζελή)

ζόστρα: φαρδειά ζώνη με κράσια

ζότσρα: (βλέπε ζόστρα)

Κ

καπηζέλνς (λα): καπέλα γυναικεία (τα τιπιλαύκια είναι μεταγενέστερα)

Καραγήδα: αγροτική περιοχή της Νάουσας

κατότιρι: κατώτερης ποιότητας

κεσμερή (ργιά): λεπτό ύφασμα από φυσικό μετάξι

κηζή: είδος μεταξωτού υφάσματος

κιορτάνη: (βλέπε γκιορτάνη

κολάνηα (νι): οι μεταλλικές πόρτες της ζώνης χρυσοποίκιλτε ή μή

κοτηνή: βαμβακερό

κοχιάρικα (κο): μικρά ζιλιά που στρώνονται εκατέρωθεν του τζακιού

Λ

λεμπατί: ζακέτα κοντή με μανίκια

Μ

Μακρολέμπατον: είδος επανωφοριού χρυσοκεντημένο

Μαμουτιέδις: οθωμανικές λίρες κοπής επί σουλτάνου Μαχμούτ Β'

Μεποντίκια (σκορτέλα): σκουρτέλα με γούνες από το γνωστό τρωκτικό μίγκ

μεσομέταξον: ημιμέταξο

μπασμάδις (άς): τσίτια, υφάσματα δεύτερης ποιότητας

μπαχτές: αγρός

μποδιά: ποδιά

Μπούντα (και Μπούτα): είδος επαναφοριού χρυσοκεντημένο με λουλούδια (το πιό ακριβό)

Ν

Νούρης: ομορφιές/καλλιτεχνήματα

Ο

ομίος: επίσης, το ίδιο

Π

πανένα: πάνινα

πανήτηκα: (βλέπε πανένια)

πέλα: αλατζιάς (βαμβακερό ύφασμα)

ποδές: ποδιές (βλ. μποδιά)

ποκάμισα: πουκάμισα

προικίζοσας (τής): εννοεί, προφανώς: της προικιζόμενης

προσαυτήν: σ' αυτήν

Ρ

ρούχηνου: τσόχινο (επί γιλέκων)

Σ

Σάλτα (ή σαλταμάρκα): νυφικό λεμπαντί με χρυσές κλωστές

σηλιμπί: είδος αριστοκρατικού, αρίστου υφάσματος

σηρβέτις μαφέσια: πολύχρωμες πετσέτες φαγητού (μαφέσια σημαίνει και: πολύχρωμα μαντήλια)

σιλιμπί: (βλέπε σιλιμπί)

σιρματιρά: κατασκευασμένα από χρυσό σύρμα

σκολαρίκια: σκουλαρίκια

σκορτέλα: μακρύ επανωφόρι με ή χωρίς γούνα

σκουρτέλα: (βλέπε σκορτέλα)

σκοφούνια: κάλτσες

σπιτίσις: σπιτικές

στόφη: είδος μεταξωτού υφάσματος

Τ

τραχελές (λιά): είδος μπλαστρόν που κάλυπτε το άνοιγμα του φορέματος στο στήθος

τσιαρτσιάφη: σεντόνι

τσικμενί (ές): ύφασμα λινομέταξο/λινό

τσοράπια: κάλτσες

Φ

φανέλα: ύφασμα (φανελέ(νιο)

φίλα: φύλλα

φιτισιέδις: φιλντισένια (επί σκουλαρικιών)

φλάμπαλα: πιετάκια, βολάν

φλάμπαρα: (βλέπε φλάμπαλα)

φοστάνη: φουστάνη

Χ

χηρομάνδηλο: μαντήλι χεριού

χηρομέσαλο: μακρόστενη ομαδική πετσέτα φαγητού που στρώνονταν στα γόνατα των συνδαιτημόνων

Παρατηρήσεις - Σχόλια

(οι αύξοντες αριθμοί αφορούν στις παραπομπές του εισμένου)

(1) Φωτοτυπία από το πρωτότυπο υπάρχει στο αρχείο μου

(2) ό.π.

(3) Παραλείπεται η παράθεση του επωνύμου ύστερα από σχετική επιθυμία του ιατόχου των πρωτοτύπων των δύο προικοσυμφώνων τον οποίο και ευχαριστώ για την καλωσύνη του να τα παραχωρήσει για την έρευνα αυτή.

(4) Τα λήμματα τέθηκαν όπως ακριβώς έχουν στα κείμενα χωρίς ορθογραφική ή συντακτική διόρθωση και με αναλλοίωτα τα στοιχεία της φωνητικής.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Παροιμίες που λέχουντι στη Νιάουστα

«Οι παροιμίες είναι ο καθρέφτης του τρόπου σκέψης ενός Έθνους»
J. G. HERDER

(Α΄)

Παροιμία είναι κάθε γνωμικό που προέρχεται από το λαό σαν κατοστάλαγμα της πείρας του.

Παρά σημαίνει κοντά - οίμος σημαίνει δρόμος, άρα παροιμία είναι κάτι που γίνεται κοντά στο δρόμο.

Οι παροιμίες κυκλοφορούσαν στις συναντήσεις, στους δρόμους της αγοράς, της γειτονιάς. Βγαίνουν από την πείρα της ζωής, μέσα στην καθημερινή βιοπάλη, στον κάμπο, το βουνό, τη θάλασσα, το γιαπί, το εργοστάσιο και αλλού, στον αγώνα της ζωής που είναι ένας δρόμος για τον καθένα.

Οι παροιμίες είναι σχετικά σύντομες φράσεις που δηλώνουν, συνήθως αλληγορικά και σκωπτικά, διάφορες αλήθειες που βγαίνουν από τις εμπειρίες της ζωής.

Οι περισσότερες παροιμίες είναι απευθείας κληρονομιά της λαϊκής μας παράδοσης, ενώ οι υπόλοιπες που ενσωματώθηκαν σ' αυτές, είναι ρήσεις, γνωμικά και αποφθέγματα από τα έργα των μεγάλων μας αρχαίων συγγραφέων, ποιητών και φιλοσόφων.

Στην πολιτιστική του πορεία ο λαός μας μορφοποιεί την πείρα της ζωής σε παροιμίες που στέκονται οδηγοί σε σύγχρονες και σε μελούμενες γενιές όπως κυκλοφορούν από στόμα σε στόμα. Τις πλάθει κατάλληλες για το σκοπό που προορίζονται. Λιγόλογες, πλούσιες σε περιεχόμενο, απλές και λαγαρές, βαθειά φιλοσοφημένες γιατί αποτελούν κατοστάλαγμα πείρας δουλεμένης στο αμόνι της ζωής.

Με τις παροιμίες προβάλλουμε ζωντανά μια περασμένη εποχή, τον κόσμο των συναισθημάτων, τον τρόπο σκέψης και τη στάση των ανθρώπων της απέναντι σε πράγματα και καταστάσεις της ζωής, δηλαδή όλα εκείνα για τα οποία λέμε «πνεύμα εποχής» κι ακόμα, ίσως, επειδή ορισμένες ιδέες και σκέψεις του παρελθόντος, διατηρώντας ένα μέρος από την ισχύ τους, έχουν επίδραση και στις μέρες μας.

Με την παροιμία, σαν ένα σύντομο γλωσσικό κρυπτογράφημα, μπορούμε να χαρακτηρίσουμε εύστοχα ένα πρόσωπο, να παραλληλήσουμε μια κατάσταση, να υπονοήσουμε κάτι ή και να δώσουμε το ερέθισμα για το ξύπνημα κάποιου συνειρμού.

Εικόνες της καθημερινής μας ζωής, οι πιο πολλές, είναι μονόστοιχα ή δίστοιχα ποιηματάκια με μέτρο, ή ομοιοκαταληξία, άλλες είναι γεμάτες χρώμα και ζωντάνια με τις εικόνες τους τονισμένες από τις αντιθέσεις τους και άλλες φρονιματίζουν με το βάρος της σοφίας τους. Άλλες κερδίζουν με τη σάτυρά τους, άλλες κρατούν απ' τα παλαιικά χρόνια κι' άλλες είναι δεμένες με τη νεώτερη ιστορία μας και συνέχεια νέες δημιουργούνται. Αγκαλιάζουν όλα τα είδη του έντεχνου λόγου.

Του

Νίκου Σπάρτση

Στη Νιάουστα υπάρχει μεγάλος πλούτος από τέτοιες παροιμίες.

Α. Παροιμίες για λουγιόν ντι λουγιόν ανθρώπους κι χούϊα

Ου ουκνός πάνει μακριά κι ου τσιμπρής χάνει πουλά.

Όντας ουκνεύουμι χειρότηρα πιδεύουμεστι κι όντας αφίγγουμι πλειότηρου τις παράδεις μας χάνουμι πλειότηρα.

Γκόγκους πήγεις Μίχους ήρθεις.

Πήγεις σα Γιώργους κι ήρθεις σα Μιχάλης, δεν έφκιασεις καν τίποτας όπους πήγεις έτσι ήρθεις στα πιστρόφκια.

Δεν αρτιρνάει απ' του Σιάρκου να φάει κι ου Καραμάνης.

Του λαϊμαργου σκυλίου Σιάρκους δεν αφήνει να φάει ου Καραμάνης. Έτσι φκιάνουν κι οι λαίμαργοι ανθρώποι δσν αφήνουν για τους άλλους καν τίποτας.

Άντρας μι μουστάκια κι η γυναίκο μι βυζιά.

Τράνηψαν κι' έβαλαν μνιαλό δεν είνι μικροί, θέλει νάνι γνουμικοί.

Ούτι μικρός είσι κι ούτι ουλίγου τρως.

Τρώνηψεις δεν είσι μικρός νάσει πλειότιρου ντουρούζης.

Του μήλου δα πέσει απού κάτου απ' τη μηλιά.

Τα πιντγιά συμνοιάζουν τους γουνιούς τους λιγότηρου ή πλειότηρου. Όπους λεν κατά μάνα κατά κύρη έφκιασαν κι γιό ζαφείρη.

Η μάνα ζαλίζηται κι η κούρβα στουλίζηται.

Η μάνα αντραλίζηται κι φέρνει ντι βιρλίγκα του σπίτι κι η κουρασιά φκιασιδώνηται στου γιαλί, δεν φκιάνει καν τίποτας.

Όλοι όλοι αντάμα κι' ου Κασίδας οχώργια.

Όλοινοι φκιάνουν παρέα κι κάθοντι μαζί κι ου μουνόχνουτους είνει αχώργια ου ιδιότρουπους που θέλει νάνι μου ναχάς του. Τουν κασιντγιάρη, δεν τουν θέλει καν κανένας.

Σα σι λεν καλά χουρεύεις αχιρνάς να συγκαθίζεις.

Όντας αχρίσουν να σι πινούν πουλύ αχιρνάς να πινεύησει κι να του παραφκιάνεις να του βγάζεις απ' του νισάφι όπους λεν κι να δείχνεις: ιγώ είμι κι κανένας άλλους.

Χαϊδημένους παπάς στην ικκλησιά κλάνει.

Τα μικρά πιντγιά όντας παραχαϊδηφτούν ή κι οι παραχαϊδημένοι ανθρώποι, τότι του βγάζουν απ' του νισάφι του παραφκιάνουν δε συμαζώνουντι.

Μικρόν κόλουν δεν έδειρεις τρανόν μη φουβιρίζεις.

Αν δεν μάθεις τα μικρά απ' την αρχή νάνει υπάκουα όντας τρανέψουν δεν μπουρείς να τα φκιάσεις ζάπι μη φουβέρεις.

Του πουλύ του κυργιαλέσουν του βαργιέτει κι ου παπάς.

Τα ίντγια κι τα ίντγια όντας λέει κανένας έναν κιρμέν όλοι τουν βαργιούντι.

Πότι αρχόντινεις κυρά μου τώρα τώρα αγλήγουρας.

Αυτός που πλούτινειν τώρα τιλιταίο κι φκιάνει του καμπόσου κι όπους λεν δε γένηται ζάπι, ου νιόπλουτους.

Κριμάστει ισείς τουν άντρα μου γιατί ιγώ αντραλίζουμι.

Άς φκιάσουν άλλοινοι τη δουλειά, ας πουν άλλοι τα λόγια, ας μαλώσουν άλλοινοι κι όχι ιγώ' ας γένουν άλλοι κακοί όπους λεν στη Νιάουστα.

Να σι λεν κυρά μπιγκίνα να ψουφάς απού την πείνα.

Να φένησει μιγάλους κι τρανός αμα νο μην έχεις να φας, να μην έχεις ούτι ένα μυτηλίκι για την ικκλησιά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Νο σι κάψου Γιάννη να σ' αλείψου μίξα να γειάνει.

Να σι φκιάσου του χατά κι' ύστερνας να πομσνέψου κι να αχιρήσου να σι καλουηχιάνου.

Μάκινα χουρίς στασιόνι κι τσικρίκι δίχους κόρδα.

Μηχανή απου τραίνου δίχους σταθμόν κι τσικρίκι που γυρνάει χουρίς να γνέθει, δεν είνει για συνέρισμα ένας τέτχιους άνθρουπους.

Απ' τις αλαφριές ζυγιάζει.

Είνι αλαφρουκάνταρου όπους λεν έχει φύρα στα μνικλά του, δεν είνι πουλύ χαζός.

Τα κρούσταλα που τάφαγεις ιδώ δα τα ξιράσεις.

Δα πληρώσεις για τους χατάδεις που έφκιασες, για τα μουζαβιρλούκια πόβαλες κι για τις αμαρτίεις σου.

Έμαθεν ξιβράκουτους κι τουν κακουφαίνητι μη βρακί.

Έμαθει γκόλιους κι τουν κακουφαίνητει αντιμένουν, έμαθειν γκουλόγκλαβους κι τουν κακουφαίνητι μη καπέλου. Δεν αμπουρεί να μάθει σι κινούργια πράγματα.

Του γουρούνι όπου κι αν του βάλεις δα σκουνίσει.

Όπους λεν «ου λύκους την τρίχα του αλλάζει αμά του τουμάρι του δεν τ' αλλάζει». Έναν που δε φέρνητι καλά ούπου κι να πάνει δα φκιάσει του δικό του.

Ντγιό γαϊδάροι μάλουναν σι ξένη αχυρώνα.

Σι Ξένου σπίτι, σι Ξένου μπαξέν δεν είνει καλά να μαλώνουν ντγιό. Να μη γυρέβουν να φκιάσουν δικό τους μαλώνουντας ένα ξένου πράγμα.

Δικό του ψουμί τρώγει Ξένου γκαηλέν τραβάει.

Ανασκατώνουντι σι ξένεις δουλειές κι για ξένους γκαηλέδεις κι' αφήνουν τις δικές τους τις υπουθέσεις.

Ου ψεύτης κι' ου κλέφτης τουν πρώτου χρόνου χαίρητει.

Μη τουν κιρό όλα βγαίνουν στου φανηρό, τα ψέματα, οι κλιψιές κι' τ' ακρυφό δα φανηρουθεί, δα βγει στου μιγντάνι.

Να όψει ου αίτιους.

Να όψει εν ημέρα κρίσεως. Δα τουν τιμουρήσει ου Θειός. Απ' του Θειό δα του βρει. Του λέμει κι για καλό σι όποιουν γένητι ιτία για μνια καλοιπέραση, για ένα καλό πράγμα.

Βγάλ' τη σκούφκια σου να μη βαρέσεις.

Δεν είσαι καλύτερους απ' τη μένα, έχεις κι συ τις αμαρτίεις σου.

Σηκώθηκαν τα πουδάργια να χτυπήσουν του κιφάλι.

Τα πουδάργια βρίσκουντι κάτου κι του κιφάλι υψηλό' η παροιμία λέγητι για τους παρακστχιανούς όντας τα βάζουν μι τους μιγάλους για τα μικρά πιντγιά που φκιάνουν τουν καμπάσου στους τρανύτερους.

Αν δεν κλάψει του πιδί η μάνα δεν του δίνει να φάει.

Τα βρέφα όντας κλαίν τις πλειότερεις βουλές πιούν κι θέλουν βύζαγμα, έτσι αμά δεν φκιάσει παράπουνα κανένας, δεν μπυχαίνει, δεν τουν ακούν για ούτι κι αν γυρέψει.

Καλύτηρας να σι βρίζουν παρά να σ' αλυπχιούντι..

Να έχεις ψηλά του κιφάλι σου να μην καταδέχησει να σι ποιν κακουμοίρη.

Άντρας πέρπιρας γαμπρός της αχιλώνας.

Η σχιλώνα νάχει γαμπρόν δε γένητι' η παροιμία λέγητι για άτουμου αδύνατου, φουβιτσιάρικου, κουντό, μικρόσουμου κι όχι για παλικαράν κι νταβροντισμένουν. Για κιουτήν που θέλει να κάμει τουν παλικαρά.

Τέτχιου κιφάλι τέτχια σκούφκια.

Σι κάθι κιφάλι δεν τιριάζουν όλεις οι σκούφκεις. Καλά να πάθου, λέμι καμνιάφρας καλό μι γένητι, είθιλα κι τά παθα, σι τέτοιου κιφάλι τέτχια σκούφκια τιριάζει.

Να μην τόχει η κόσσα να κατηβάζει ψίρεις.

Όντας ένας τόχει ζανάτι να φκιάνει αμαρτίεις δύσκουλα ειμαθαίνει, φκιάνει του ίντγιου Ζαράρι πουλλές βουλές όπους η κόσσα της ψιριάρους να κατηβάζει ψίρεις εικίν' τα χρόνια.

Έκλασειν η νύφη σκόλασειν η χαρά (ου γάμους).

Δεν πρέπει, κι' είνει τρανή αμαρτία να κλάνει η νύφη στη χαρά της. Όλα μπιτίζουν άμα ένας πει κακόν λόγουν σι μνιά παρέα, τότι σκουρπάει η παρέα, όπους λέμει στη Νιάουστα άμα χαλαστούμι.

Μικρό νινί δεν είχαμι τουν πούρτσιου χορηβάμι.

Σι όσους ταΐφάδεις δεν έχουν μικρό πιδί πουλλές βουλές φέρνουντι σα σι νινί, σι πιδί που τράνηψειν κι δεν είνι βρέφου άμα γίνηκειν γκουτζιάμιτι πούρτσιους, τράνηψειν.

Δα μι πεις παπά σπασμένι δα σι πω κατουρημένι.

Δα μι πεις έναν αχαμνόν λόγουν, δα σι πω κι γω, δα μι βρίσεις δα σι βρίσου, αυτά τραβούν σαν αλυσσίδα οι καυγάδεις.

Ου λύκους έχει χουντρόν του σβέρκου του γιστί φκιάνει μουναχός τη δουλειά του.

Όπους λεν όσα ξέρει ου νοικουκύρης δεν τα ξέρει ου μουσαφίρης, καλύτηρας να φκιάνεις μουναχός τις δουλειές σου κι να μη ρουτχιέσει σι καν κανένα γιστί μούγκι εισύ ξέρεις τα πλειότιρα μυστικά της δουλειάς σου.

Του μούτικου του βιουλί ταχιά δ' ακουστεί.

Μούτικου βιουλί είνει αυτό που παίζει του δουξάρι κι δεν ακούγιτει φουνή. Μούτικου βιουλί είνει αυτός που δε λέει, δε δείχνει τί φκιόνει όπους λέμει είνι «μουτσυγκάϊας» αμα μνιάφρας φεί νουντι αυτά που φκιάνει κι φαίνουντι ύστερνας απού καμπόσεις μέρεις.

Απουλνάει του νιρό απού κάτ' τη φάθα

Αυτός που χουρίς να φαίνητι έχει του ζανάτι να βάνει διαβάλματα για άλλους. Τα λέει απακρυφά χουρίς να τουν καταλαβαίνουν.

Δα απηδήσου μπαμπά, δα σι δω πιδί μου.

Αυταινοί που παίρνουν μνια απόφαση κι νταλντούν σι μνια δουλειά αμά πριν τη φκιάσουν τη σκέπτουντι κι την κουβιντγιάζουν. Κι του πιδί που νταλντάει να φκιάσει μνιά δουλειά κι' ου μπαμπάς καρτιράει να δει τί δα γένει.

Απού χίλιεις μιριές αρμέγει.

Όπους ου τζιουμπάνους κιχαϊός αρμέγει απού πουλλά πρόβατα έτσι λεν κι για τ' αυτόν πόχει πουλλά παροίματα κι παίρνει απού παντού.

Τσιαρσί μιμούρης.

Όλην την ημέρα τρουγιουρνάει σταυ παζάρι ή κι σ' άλλα μέργια χουρίς να φκιάνει καν τίποτας.

Αμπόλι στ' αμπόλι

Εικείν' τα χρόνια όσα δέντρα αμπουλιάζουνταν αξανάς απουνουθειό στ' αμπόλι έφκιαναν μάϊ χουντρά ουπουρικά γιστί αμπουδίζουνταν οι χυμοί να κατηβούν στις ρίζεις απ' τα κουφίματα. Έτσι λεν για τους έξυπνους ανθρώπους για πιντγιό απου ντγιό έξυπνους γονιούς.

Φκιάνει κι την πουρδί του δύναμη.

Βάνει όλην τη δύναμή του σι μνιά δουλειά, τσιαλαστάει κιαϊμέτι, αφουσιώνητι μη ζέση μι ό,τι κατσηχιόνητι.

Ούπου γάμους κι χαρά τρέχα Γιάννη μασκαρά.

Πογαίνει παντού, σηβαίνει παντού ούπου κι αν ακόμα κι' απρουσκάλιστους. ούπου ακούει νταραβέρι, γλέντι ή αντάμουση, δεν έχει νε αντρουπή νε ριζάν που λεν. Δεν αντιριέτει ντιπ για ντιπ.

(Συνέχεια στο επόμενο τεύχος)

Οι ρίζες του Ποντιακού γάμου

Οι αρχαίοι μας πρόγονοι, θεωρούσαν το γάμο σαν ένα από τους πιο ιερούς θεσμούς. Τον έθεταν υπό την προστασία των θεών και ιδιαίτερα της θεάς Ήρας. «Κλείδας γάμου φυλάττει». Ακόμα, καλούσαν τη θεά «Τελεία» και είχε τον τίτλο της «Πρυτάνεως των γάμων».

Το ίδιο και οι Πόντιοι. Θεωρούσαν το γάμο («χαρά») ένα από τα μεγαλύτερα μυστήρια κι από την πρώτη στιγμή τον έθεταν υπό την προστασία των Αγίων και κυρίως της Παναγίας.

Οι αρχαίοι γάμοι γίνονταν πάντα με συνοικέσια. Τη φροντίδα την από τον πατέρα το έργο της σύναψης γάμων το αναλάβαιναν με αμοιβή κι ορισμένες γυναίκες, που τις ονόμαζαν «προμνήστριες» ή «προμνηστρίδες».

Υπήρχαν βέβαια και περιπτώσεις που ο ίδιος ο νέος έκανε την εκλογή της μέλλουσας συζύγου του.

Του Γιάννη Μελετίδη

Δημ.Υπαλ.-Οικονομολόγου

Πάντως, οι περιπτώσεις αυτές ήταν ελάχιστες, όπως αναφέρει ο Ξενοφών στα απομνημονεύματά του.

αναλάβαιναν κι ειδικές γυναίκες, οι «Προξενέτρες», με κάποια βέβαια αμοιβή, όπως ένα ζευγάρ' ορτάρα» (κάλτσες), μια τιμητική θέση στο γάμο κλπ.

Δεν έλειπαν βέβαια και τα πλατωνικά ειδύλλια, που δημιουργούσαν όμως τις περισσότερες φορές προβλήματα, λόγω της άρνησης των γονέων να δώσουν τη συγκατάθεσή τους. Σ' αυτές τις περιπτώσεις συνηθίζονταν η απαγωγή («φυγά - δίαμαν» - «σύρσιμο»). Συνηθισμένες φράσεις απαγωγής ήταν: «Σύρω το κορίτσ'» ή «κλέφτω το κορίτσ'», ή σ' κώνω την κουτσνήν».

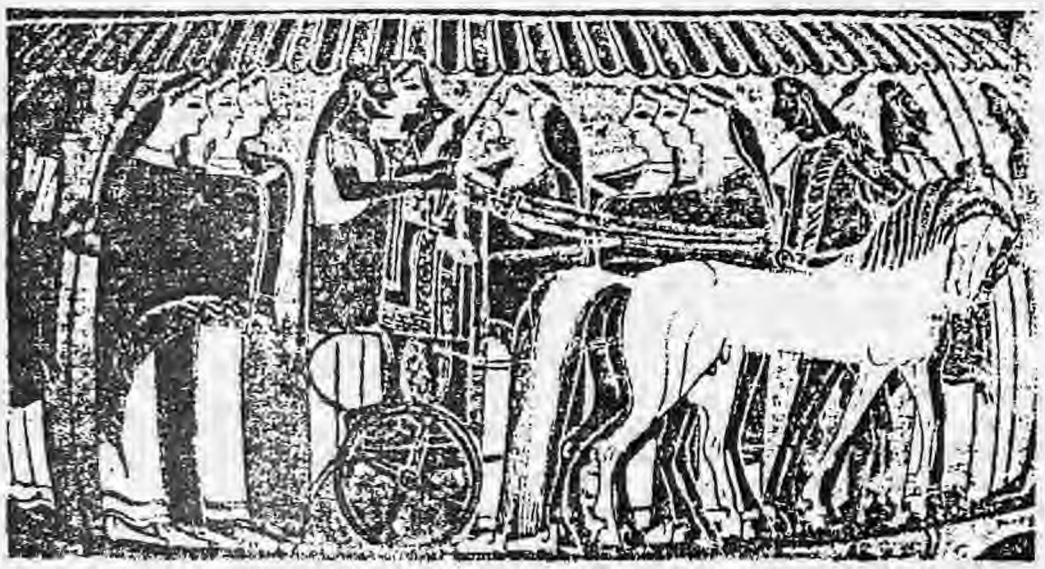

Γαμήλια πομπή. Κορινθιακός κρατήρας από τις αρχές του 6ου αι. π.Χ. Οι νεόνυμφοι βρίσκονται επάνω στην άμαξα (Μουσείο Βατικανού)

αναλάβαινε ο πατέρας. Αυτός έβρισκε κόρη για νύφη του και νέο για γαμπρό του.

Υπάρουν πολλές γραφτές μαρτυρίες για το ρόλο αυτό του πατέρα ή του αρχηγού της οικογένειας. Ο Ευριπίδης λ.χ. στο έργο του «Ανδρομάχη» λέει με τα χείλη της Ερμιόνης: «...για τους γάμους μου θα φροντίσει ο πατέρας μου, γιατί δεν είναι δική μου δουλειά να αποφασίζω γι' αυτό το θέμα...». Εξόν α-

Ακόμα, από τους αιτηρικούς χρόνους συνηθίζονταν κι η απαγωγή της νέας, όταν υπήρχαν προβλήματα...

Κάτι ανάλογο γινόταν και με τους Πόντιους. Το πρώτο λόγο για την παντρειά των παιδιών τον είχαν οι γονείς. Αυτοί έψαχναν («αράεβαν») να βρούν την κατάλληλη νύφη. «Να γυναικίζ ν'ατον με τ' έναν καλόν και έμορφον κορίτσ».

Επίσης, το έργο της προξενιάς το

Οι αρχαίοι λόγω της μεγάλης σημασίας που έδιναν στο γάμο καθιέρωσαν και ιδιαίτερη περίοδο σύναψης γάμων. Η περίοδος αυτή ονομαζόταν «γαμηλιών» κι αντιστοιχούσε στη χρονική περίοδο από 15 Φεβρουαρίου έως 15 Μαρτίου. Το ίδιο περίπου και οι Πόντιοι. Οι γάμοι γίνονταν κυρίως το Χειμώνα. Πάντως όχι στην περίοδο της νηστείας του Πάσχα και των Χριστουγέννων. Αυτό βέβαια δε ση-

Δημοσιο Κεντρικη Βιβλιοθηκη Βεροιας

μαινε ότι αποκλείονταν οι άλλες ευχές.

Η προτίμηση του Χειμώνα ίσως να οφείλονταν στο διαθέσιμο χρόνο που είχαν από πλευράς εργασιών - απασχολήσεων κλπ.

Στην αρχαία εποχή θεωρούσαν ακόμα απαραίτητη προϋπόθεση να γίνονταν οι γάμοι κατά την περίοδο της πανσέληνου. Είχε αυτό τη σημασία, ότι ο γάμος θα ήταν καρποφόρος από την πλευρά της τεκνοποιΐας. Καλό σημάδι για το γάμο τους θεωρούσαν επίσης κι οι Πόντιοι την πανσέληνο.

Από την άποψη του χώρου οι αρχαίοι γάμοι γίνονταν κατ' αρχή στα σπίτια. Όταν όμως, υπήρχαν ναοί και ιερείς οι γάμοι γίνονταν στους ναούς και αποκτούσαν ιερότητα.

Το να πηγαίνουν δηλαδή οι μελλόνυμφοι να συνάψουν το γάμο τους στο ναό και να τελούν εκεί τα «Προτέλεια» ή «Προγάμια», ήταν γι' αυτούς μια προσφορά θυσίας στους θεούς και συγχρόνως μια επίκληση για τη βοήθειά τους. Η νύφη λ.χ. πρόσφερε στη θεά Άρτεμη την πλεξούδα των μαλλιών της («βόστρυχος») κι ο γαμπρός θυσίαζε στον Απόλλωνα, θεό του φωτός, για να φωτίζει το γάμο του. Να, κι οι Πόντιοι: «Στην Σουμελά-ν την Παναγιά. θα πάγω στεφανούμαι» ή εκπλήρωση κάποιου τάματος στον Άγιο ή την Παναγία για το στεφάνι που αξιώθηκε...

Ένα άλλο γαμήλιο έθιμο που το διατήρησαν οι Πόντιοι ήταν και το «λούσιμο» των νεόνυμφων.

Ο γάμος στην αρχαιότητα ακολουθούσε τα εξής τρία στάδια: Την «Εγγύηση», την «Πομπή» και το «Τέλος».

Η Εγγύηση γινόταν στο πατρικό σπίτι της νύφης κι ήταν μια σπουδαία τελετή. Τότε, κάθε οικογένεια εκτός από τους κοινούς θεούς λάτρευε και τους ιδιαίτερους οικογενειακούς θεούς (Εφέστιους) και κυρίως τη θεά Εστία. Για το σκοπό αυτό κάθε σπίτι είχε και το δωμό του. Με το γάμο η νύφη ήταν επόμενο, αφού θα άλλαζε κατοικία να λάτρευε στο εξής τους Εφέστιους θεούς του συζύγου της. Η λατρεία των «Πατρώων Θεών» (οικογενειακών) αποτελούσε πράξη ιερή και κάθε παρέκκλιση από αυτήν την θεωρούσαν ασέβεια. Έτσι, ο πατέρας ή ο αρχηγός της οικογένειας, ζητούσε από τους Εφέστιους θεούς συγνώμη για το ότι η κόρη του λόγω της εγκατάστασής της στο σπίτι του γαμπρού θα έπαυε να τους λατρεύει και ότι στο εξής θα αναλάβαινε την υποχρέωση να προσφέρει θυσίες και να λατρεύει τους οικογενειακούς θεούς του συζύγου της. Εγγυόταν δηλαδή στους θεούς, ότι το γεγονός αυτό, οφειλόταν σε ανώτερη βία (εξαιτίας του γάμου της) και όχι στην πρόθεση της κόρης του να τους απαρνηθεί θελημα τικά. Ακόμα ο πατέρας, αφού πρόσφερε θυσία τους Εφέστιους θεούς, ζητούσε την έγκριση και τη συγκατάθεσή τους για το γάμο της κόρης του. Μάλιστα τότε, για πρώτη φορά γινόταν επίσημη η αναγγελία του ονόματος του γαμπρού. Επίσης, κατά την Εγγύηση γινόταν και συζήτηση για προίκα. Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε την Εγγύηση σαν ένα είδος αρραβώνα.

Αν σταθούμε, έστω και για λίγο, στον ποντιακό αρραβώνα θα βρούμε στοιχεία, που με βεβαιότητα μπορούμε να πούμε ότι έχουν προέλευση από τη Εγγύηση.

Μετά την Εγγύηση ακολουθούσε η Πομπή. Η Πομπή είχε σαν σκοπό να οδηγήσουν τη νύφη από το πατρικό της σπίτι, στο σπίτι του γαμπρού. Πήγαιναν «σο νυφέπαρμαν», έλεγαν οι Πόντιοι.

Ο γαμπρός και η συνοδεία του (συγγενείς και φίλοι)' πήγαιναν στο σπίτι της νύφης με αμάξια ανθοστολισμένα, που τα έσερναν άλογα ή βόδια. Σχημα τίζονταν έτσι, η γαμήλια Πομπή ή «γαμόστολος» - «οφίκ», όπως συνηθίζοταν να λέγεται στο Πόντο. (Απομίμηση της Λεγεώνας της περιφέρειας - θέματος «Οφίκιον», από το οφικεύω = συνοδεύω).

Η υποδοχή της Πομπής γινόταν με μεγάλο ενθουσιασμό. Στην αρχή η οικοδέσποινα πρόσφερε γλυκίσματα και μετά ακλουθούσε πλούσιο φαγοπότι: «εν καλοίς ύμνοις» (ανάμεσα σε ωραίους ύμνους, συνοδεύοντας το πιοτό με όμορφα τραγούδια). Τα χαρούμενα (γαμήλια) αυτά τραγούδια που ήταν ένας ύμνος στους νεόνυμφους («νέγαμους») τραγουδιόνταν, ενώ χόρευαν με τη συνοδεία λύρας ή αυλού. («Γλυκείαν καναχάν αυλών = τον γλυκόν ήχο των αυλών).

Σ' όλη τη διάρκεια της διασκέδασης η νύφη ήταν συντροφιά με τις φίλες της («τα συγκόρτσια») σε ιδιαίτερο δωμάτιο κι είχε σκεπασμένο το πρόσωπό της με την καλύπτρα («καμαρωτέρ»). Στο κεφάλι είχε πλεκτό στεφάνι από λουλούδια. Ήταν ντυμένη με λευκό φόρεμα. (Φανέρωνε την ιερότητα του γάμου).

Με το σούρουπο δινόταν το σύνθημα για αναχώρηση. Η νύφη έβγαινε λυπημένη και με δισταχτικότητα απ' το πατρικό της σπίτι. Οι γονείς της την αγκάλιαζαν, ενώ της έδιναν τις τελευταίες ευχές και συμβουλές, όπως λ.χ. το ότι στο νέο σπίτι της θα ήταν οικοδέσποινα και όφειλε να μοιράζει με τη βασίλισσα στην κυψέλη των μελισσών....

Για την περιγραφή της ψυχολογικής κατάστασης της νέας κατά την ώρα του αποχωρισμού ας δώσουμε το λόγο στον επιφανή Γερμανό Ελληνιστή Βιλαμόβιτς:

«Για την Ελληνίδα κόρη, λέγει η ημέρα του γάμου της ήταν αληθινά η μεγαλύτερη και σπουδαιότερη της ζωής της... Ήταν τόσο νέα, όταν αποκτούσε σύζυγον, ώστε τα αισθήματά της ήσαν ανάμικτα με κάποιο δέος...

Εσκεπτόταν προφανώς, ότι επέρασαν πολύ γρήγορα οι ώρες της ελευθερίας και των παιχνιδιών της... Έτσι, έπαιρνε την κούκλα

της και τη σφαίρα της, ήτοι τα όργανα με τα οποία έπαιζε, και επίγαινε να τα αφιερώσει στη θεά Άρτεμη, που επέβλεπε τα παιδικά της χρόνια, τα οποία, φευ! εχάθηκαν για πάντα... Γιατί από τη στιγμή αυτή άρχιζε πια περίοδος περισυλλογής, σοβαρότητας, εργασίας και αυταπαρνήσεως...

«Επειδή ήταν άπειρη από τη ζωή, η νέα έφευγε, ως νύμφη, από το πατρικό της σπίτι με μιά πιστή της υπηρέτρια, ως συνοδόν. Από τη στιγμή δε αυτή όλοι οι δεσμοί της με την οικογένειά της εθραύοντο πιά, δοθέντος ότι με κανένα τρόπο και με ουδεμία δικαιολογία μπορούσε να επανέλθει εκεί, ούτε καν για να επανίδει τους γονείς και τ' αδέλφια της... Εφεξής δεν θα έπλεκε πιά στεφάνια για το δωμό, στην είσοδο του πατρικού σπιτιού... Ούτε θ' έφερνε προσφορές στα μνήματα των προγόνων της, με κάθε εμφάνιση νέας σελήνης... Ούτε θα εχόρευε, στο μέλλον, με τους συντρόφους των παιδικών της χρόνων, ούτε θα έφερνε το κάνιστρο της θεάς στην πομπή της μεγάλης πανηγύρεως...». (Τα Παναθήναια δηλαδή).

«Τώρα έθετε τον εαυτόν της υπό την κυριαρχίαν άλλων οικογενειακών θεών και ώφειλε να φέρει, με βαρύ πόνο πολλές φορές, προσφορές σε άλλα μνήματα... Και στα πόδια της θεάς Αρτέμιδος δεν επρόκειτο να κλαύσει πια στ' αστεία, όπως έκανε στα παιδικά της χρόνια, αλλά στ' αληθινά... Εφεξής ώφειλε να κάθεται παρά την Εστίαν, όπου η καλή της μητέρα θα στρέψει τον ταχύ τροχό... Θα δίδει διαταγές στις υπηρέτριες και, εργαζομένη και καθοδηγούσα, θα σηκώνεται κάθε βράδυ να τρέχει με χαρά στην είσοδο του σπιτιού, για να υποδέχεται τον επιστρέφοντα σύζυγόν της, που θα είναι ο νέος της κύριος...».

Ας αφήσουμε τώρα τον Πόντιο λυράρη να τραγουδήσει τους καημούς του αποχωρισμού, όπως αυτός ξέρει:

«Σήμερα άλλοι ουρανοί, σήμερα άλλη μέρα
σήμερα ξεχωρίζονται μάνα και θυγατέρα
σσήμερον το κοράσιον δύο καρδόπα έχει
τ' έναν αφίνει στη κυρού και τ' άλλο παίρ' και πάγει
Οσήμερον το κόρασιον δύο πορτόπ' ανοίγει.
Τ' έναν ανοίγει και εμπαίν, τ' άλλο σπαλί' και πάγει
Αφ' σον κόρη την μάνα σου, και ποίσον άλλεν μάναν
Αφ' σον κόρη τον κύρη σου και ποίσον άλλον κύρην
Αφ' σον κόρη τ' αδέλφια σου, και ποίσον άλλα δέλφια
Ντό είχες κόρη κ' έργευες; Ντό είχνες κ' εργοπόρνες;
Είχα τον κύρι μ' τον καλόν και χωρισιάν κ' επέρνεν.
Ντο είχες κόρη κ' έργευες; Ντο είχνες κι' εργοπόρνες;
Είχα την μάνα μ' την καλήν και χωρισίαν κ' είχα.
Είχα τ' αδέλφια μ' τα καλά και χωρισίας κ' είχα.
Τίμα κόρη την πεθερά σ' να είσ' αγαπημένσα.
Τίμα κόρη τον πεθερό να είσαι τιμημένσα.
Κόρη μάθα την αγρυπνιάν και την κακοπειρίαν
Αύριο θα πας στη πεθερά σ' να είσαι μαθεμένσα».

Με την έξοδο της νύφης ετοιμαζόταν κι η Πομπή για αναχώρηση. Το αμάξι του γαμπρού ήταν έτοιμο. Ανέβαινε η νύφη και καθόταν δίπλα στο γαμπρό μαζί με τον «Πάροχον» (παράνυμφο) κι η Πομπή ξεκινούσε.

Μπροστά πήγαιναν νέοι οι οποίοι κρατούσαν αναμμένα δαδιά κι έψαλλαν γαμήλια άσματα. Κυριαρχούσε ο ιερός ύμνος που ονομαζόταν «Υμέναος» κι ο οποίος κατέληγε «ω! Υμέν, ω! Υμέναε... (Υμέναος, θεός του γάμου).

Πίσω από το αμάξι του γαμπρού ακολουθούσαν τα αμάξια των συγγενών της νύφης, το ιδιαίτερο αμάξι της νύφης το οποίο συνόδευαν οι φίλες της. Το αμάξι αυτό μετέφερε τα είδη νυκοκυριού της νύφης, όπως εργαλεία για το γνέψιμο του μαλλιού και το πλύσιμο των ρούχων, ενδυμασίες κλπ. Μετά το αμάξι της νύφης ακολουθούσαν τα αμάξια της συνοδείας του γαμπρού.

Καθώς η Πομπή διέσχιζε τους δρόμους, ο κόσμος έβγαινε από τα σπίτια για να ευχηθεί τους νεόνυμφους.

Όταν η Πομπή έφτανε στο σπίτι του γαμπρού άρχιζε και το τρίτο μέρος της τελετής του γάμου, «το Τέλος».

Η υποδοχή της νύφης γινόταν στο κατώφλι από τους γονείς του γαμπρού. Μετά την οδηγούσαν μπροστά στο δωμάτιο του νέου της σπιτιού. Εκεί, την ενημέρωναν για τους οικογενειακούς θεούς, έδιναν ευχές και έκαναν δεήσεις στους Εφέστιους θεούς. Στη συνέχεια ακολουθούσε τραπέζι όπου κάθονταν και οι νεόνυμφοι. Μετά από το τραπέζι αποχωρούσαν για το ιδιαίτερό τους δωμάτιο (νυμφίο)", ενώ νέοι τραγουδούσαν τα «επιθαλάμια» άσματα (γαμήλια τραγούδια). Ακολουθούσε στη συνέχεια διασκέδαση με τραγούδια και χορούς. Από τους χορούς δεν έλειπε κι ο Πυρρύχιος.

Μετά από το τρίτο αυτό μέρος ακολούθησε η ειδική τελετή, τα «οπτήρια» ή τα αποκαλυπτήρια («αποκαιμώρωια»). Εμφανιζόταν δηλαδή τότε η νύφη μπροστά στους νέους συγγενείς της και στους καλεσμένους χωρίς την καλύπτρα την οποία προηγούμενα είχε δωρίσει στη θεά Ήρα. Κάτι ανάλογο έκανε κι η Πόντια νύφη. Τοποθετούσε τα στέφανα και το καμαρωτέρ (καλύπ-

(Συνέχεια στη σελ. 130)

Οι φυσικές επιστήμες στην περίοδο της Τουρκοκρατίας

Του
Γιάννη Μυλωνά
Φυσικού - Μαθηματικού

Η πτώση της Κωνσταντινούπολης ήταν μια λογική συνέπεια της αποσύνθεσης της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας σαν αποτέλεσμα της κατάρευσης του φεουδαρχικού τρόπου παραγωγής στην Ευρώπη που κράτησε περίπου δέκα αιώνες από την πτώση δηλ. της Ρώμης τον πέμπτο μ.Χ. αιώνα μέχρι την πτώση της Κων)πολης το 1453.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία τον 15ον και 16ον αιώνα βρίσκεται σε συνεχή άνοδο και αφού εστάθηκε μια σειρά χώρες επιβάλει το κοινωνικό - οικονομικό και πολιτικό της σύστημα στα Βαλκάνια μέχρι και την Ανατολική Ευρώπη. Οστόσο από τα τέλη του 17ου και τις αρχές του 18ου αιώνα βρίσκεται σε γενική παρακμή με συνέπεια οι δυνάμεις της Αυστρίας, Γαλλίας και Αγγλίας, να αρχίσουν προοδευτικά να διευρύνουν την πολιτική και οικονομική επιρροή τους ως τις παρυφές των Βαλκανίων.

Μέσα στις συνθήκες αυτές συντελούνται σοβαρές αλλαγές στον Ελλαδικό χώρο. Διαμορφώνεται το Ελληνικό Έθνος και σχηματίζεται μια νέα τάξη, η αστική τάξη, που εμπνεομένη από τις επαναστατικές εξελίξεις στην Ευρώπη θέτει μπροστά της τον ιστορικό της ρόλο και χρέος της δημιουργίας κράτους ανεξάρτητου. Έτσι στα τέλη του 18ου αρχές του 19ου αιώνα πραγματοποιείται μια όλο και μεγαλύτερη οικονομική σύνδεση της Ευρώπης με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Το εμπορικό κεφάλαιο της Ευρώπης διεισδύει ολοένα και βαθύτερα στις περιοχές που κατοικούσαν οι υπόδουλοι λαοί. Όμως η οπισθοδρομική δομή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας έπνιγε τα φυτρα των αναπτυσόμενων καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής και στέκαταν εμπόδιο τόσο στην ανάπτυξη των υποδούλων λαών, όσο και στην ανάπτυξη των κοινωνικών σχέσεων και επιστημων.

Οστόσο οι Έλληνες για μια σειρά λόγους αποτελούσαν το πιο προχωρημένο οικονομικο - πολιτικά τμήμα της Ο.Α. Το εμπορικό κεφάλαιο που δημιουργήθηκε στις Ελληνικές παροικίες του εξωτερικού, στην Βιέννη, στη Βουδαπέστη, στην Τεργέστη, στο Βουκουρέστι, στη Μασσαλία και στην Οδησσό, αναπτύσει στενές εμπορικές σχέσεις με την Ελλάδα.

Στο ίδιο διάστημα ύστερα κυρίως από την συνθήκη του Κιοπτσουκ - Καϊναρτζη το 1774, τη συνθήκη αυτή που είναι η πρώτη διεθνής αναγνώριση του Ελληνικού Έθνους, σημειώνεται σοβαρή πρόοδος στην Ελληνική εμπορική ναυτηλία. Τα ελληνικά εμπορικά καράβια διασχίζουν τη Μεσόγειο και την Μαύρη θάλασσα και αποκομίζουν τεράστια κέρδη. Τότε η Ύδρα γίνεται το πρώτο εμπορικό ναυτηλιακό και τραπεζικό κέντρο στην Ανατολική Μεσόγειο.

Αλλά με την ανάπτυξη των εμπορικών σχέσεων μεγαλώνει και η απόσταση της διοτεχνίας από τη γεωργία και από τα τέλη του 18ου αιώνα πολλές καινότητες στην Ελλάδα άρχισαν να ειδικεύονται στην παραγωγή ειδών διοτεχνίας. Αναπτύσσονται διοτεχνικά χωριά - κέντρα που παράγουν είδη νηματουργίας, υφαντουργίας κ.ά., που εξάγονται στο εξωτερικό, καθώς και η ναυπηγική για τις εγχώριες ανάγκες. Αυτές οι διομηχανίες έτειναν να δημιουργήσουν εδώ κι εκεί τα πρώτα κύτταρα των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής. Όμως ο αφόρητος τουρκικός ζυγός με τις απηρχαιομένες στρατιωτικο - φεουδαρχικές σχέσεις, η έλλειψη των πιο στοιχειωδών εγγυήσεων ως προς την προσωπική ζωή και την περιουσία των πολιτών, οι βαριές φορολογίες (αιώνιοι φόροι!), οι επιδρομείς των Τούρκων πασάδων, οι δολοφονίες, οι ληστείες, αποτελούσαν τραχοπέδη στην οικονομική ανάπτυξη. Η αρπαγή της γης από τους αγρότες, και η βαριά εκμετάλευση και καταπίεση σε βάρος των Ελλήνων διοτεχνών, τεχνιτών και εμπόρων, προκάλεσε και το φούντωμα του κινήματος των κλεφτών, που στάθηκε η μαγιά της επανάστασης του 1821. Τέλος η άμεση ανάγκη αποτίναξης του τουρκικού ζυγού και η δημιουργία κράτους ανεξάρτητου, εθνικής κρατικής εστίας, που θα άνοιγεν το δρόμο για την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, το δρόμο της προόδου και του πολιτισμού, οδήγησε στην εθνικοαπελευθερωτική επανάσταση του 1821.

Στην ελληνική ιστοριογραφία επικρατεί η αντίληψη ότι η άλωση της πόλης ήταν το τέλος μιας περιόδου άνθησης των ελληνικών γραμμάτων και τεχνών και την απαρχή μιας εποχής δεινών και πνευματικού σκοταδισμού. Αυτή είναι μάλλον μια σχηματική παρουσίαση της ιστορικής αλήθειας. Οι λίγοι λόγιοι που άφυγαν στη Δύση δεν μπορούν να θεωρηθούν σαν καθοριστικής σημασίας, για την καθυστέρηση των μαζών στα χρόνια του οθωμανικού ζυγού. Τα αίτια είναι βαθύτερα. Η όξυνση των εσωτερικών αντιθέσεων, οι αστάθειες και ο πολιτικός κατακερματισμός, η κατάλυψη διαφορων επαρχιών της Αυτοκρατορίας, μεταξύ των οποίων η πτώση της Θεσσαλονίκης, που έκρινε πλέον την τύχη του Βυζαντίου, η όξυνση της πολιτικής και κοινωνικής πόλωσης, οι πολύχρονες διενέξεις, γύρω από τα εκκλησιαστικά ζητήματα και τέλος η αποσάθρωση του φεουδαρχικού τρόπου παραγωγής, που ήταν και ο καταλυτικός παράγων της όλης κρίσης, έκριναν την τύχη του Βυζαντίου. Όπως γράφει και ο ιστορικός Γιάννης Καράς: Σπανίζουν οι λόγοι, ενώ παράλληλα χάνεται και το ακροατήριο. Χάνεται σιγά - σιγά ο πομπός, αλλά και ο δέκτης.

Επίσης επικρατεί η αντίληψη ότι οι Τούρκοι εναντιώθηκαν στα γράμματα και απαγόρευσαν την διδασκαλία τους. Αυτό είναι τελείως αδιανόητο. Ο τούρκος δυνάστης δεν ανακατεύθηκε ποτέ στα προβλήματα της παιδείας, ταυλάχιστον άμεσα. Ο Μωάμεθ ο Β΄ κατάλαβε σωστά την πολιτική κατάσταση της εποχής του και θέλησε να υψώση αδιαπέραστο τείχος, μεταξύ των κατακτημένων χωρών και της Καθολικής Δυτικής Ευρώπης, για ευνοητους λόγους. Έτσι για τον Μωάμεθ τον Β΄ η καλλιέργεια της Ελληνικής παράδοσης των ελληνικών γραμμάτων και της ορθοδοξίας, αποτελούσαν την διαχωριστική γραμμή, εναντίον του καθολικισμού και των νέων ιδεών στην Ευρώπη. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν, που την επόμενη κιόλας της άλωσης, διόρισε πατριάρχη τον ανθενωτικό Γενάδιο, φανατικό αντίπαλο της δυτικής - καθολικής εκκλησίας, τον οποίο έχρισε με αίγλη και δικαιώματα, που μόνο ο Βυζαντινός αυτοκράτορας είχε. Οι επίσκοποι και ο κοτώτερος κλήρος, είχαν τεράστια δικαιώματα, ιδιαίτερα στην παιδεία. Μάλιστα, εάν κάποιος λαϊκός δάσκαλος, για διαφόρους λόγους, κυνηγιόταν από τους τούρκους ντυνόταν παπάς και δίδασκε ελεύθερα. Από εδώ βγαίνει και ο μύθος γιε το «κρυφό σχολείο, το οποίο δεν υπήρξε ποτέ.

Την πνευματική ηγεσία του υποδούλου έθνους την είχε το πατριαρχείο. Οστόσο λίγο μετά την άλωση ο πατριαρχικός

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θρόνος γίνεται αντικείμενο εξαγοράς. Το 1470 ο Συμεών Τραπεζούντιος, δίδει 1.000 χρυσά φλουριά, στο Σουλτάνο για να γίνει αυτός πατριάρχης. Ο Ιερεμίας ο Τρανος το 1572 δίδει 2.000 για να γίνει πατριάρχης και ο Παχωμιος ο Β΄ εξαγοράζει με 12.000 φλουριά το θρόνο από τον οποίο εκδιώχνεται από τον Τιμόθεο τον Α΄, που πλήρωσε 100.000 χρυσά φλουριά. Έτσι από το 1460 μέχρι το 1821 ανεβοκατεβαίνουν στον πατριαρχικό θρόνο 140 πατριάρχες, δηλ. κάθε 2,5 χρόνια, έχουμε αλλαγή πατριάρχων. Ωστόσο πρέπει να σημειθή ότι μεταξύ των πατριαρχών, βρέθηκαν και μερικά φωτεινά και ηρωϊκά πνεύματα, όπως ο Λουκαρης, ο Ιερεμιας ο Γ΄, ο Καλλίνικος ο Γ΄, ο Διονύσιος, που πάλαιψαν με την βαθιά τους μόρφωση και την πίστη τους στην πατρίδα και στον υπόδουλο λαό, για την μόρφωση και προκοπή του ελληνικού έθνους και που πλήρωσαν με την ζωή τους, την πίστη τους, στα ιδανικά τους.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι, ενώ ο ανώτερος κλήρος, ταύτησε τα συμφέροντά του, με αυτά του Σουλτάνου, ο κατώτερος κλήρος εξ αντικειμένου και λόγω της θέσεώς του, έπαιξε προοδευτικό ρόλο στη διατήρηση και διάδοση των ολίγων γραμμάτων και της ελληνικής γλώσσας.

Για την μόρφωση των ελληνοπαίδων χρησιμοποιήθηκαν τα πινακίδια η Οκτωηχος (το κατ΄ εξοχήν βίβλιο της τουρκοκρατίας) το ψαλτήρι, ο Απόστολος και τα Μηναία απ΄ όπου οι νέοι αποσπηθήζαν μερικές μόνο παραγράφους με σκοπό την δημιουργία ανθρώπων, που να μπορούν να συλλαβίζουν μερικά γράμματα, να διαβάζουν τον Απόστολο από τον αμβώνα της εκκλησίας και να κρατούν πρόχειρους λογαριασμούς.

Ταυτόχρονα η φυσική σκέψη στα χρόνια του οθωμανικού ζυγού, συνδέεται με τη φιλοσοφία του Αριστοτέλη είναι δηλ. μια φυσική φιλοσοφία δίχως δική της υπόσταση και ολοκλήρωση. Εν τω μεταξύ στην Ευρώπη συντελούνται επαναστάσεις στο χώρο των επιστημων και της φυσικής ιδιαίτερα. Οι μεγάλες ανακαλύφεις των Μαγγελανου, Βάσκου, ντε Γκαμα, Μάρκο Πόλο και στη φυσική μηχανική του Κοπερνικου, του Τυχο Μπραχέ, του Γιοχαν Κεπλερ, του Γαλιλαίου και του Νευτωνα, θέτουν την σφραγίδα τους τόσο στην εξέλιξη των ιδεών, όσο και στην οικονομία, εμπόριο και ανεπτυσσόμενη βιομηχανία. Στην υπόδουλη Ελλάδα με δυσκολία, φτάνουν τα νέα των ανακαλύψεων στη φυσική και όταν φτάσουν είναι δύσκολο να διδαχθούν και διαδοθούν, διότι πρώτον δεν υπάρχουν λόγιοι, εκτός ελαχίστων, και δεύτερον το βιβλίο είναι χειρόγραφο και ως εκ τούτου πανάκριβο και δισχρηστο. Η κατάσταση αυτή αλάζει όταν εμφανίζεται το έντυπο βιβλίο, και αρχίζει να παρατηρείται μια μεγαλύτερη κίνηση και το οποίο μπαίνει στο κύκλωμα της παιδείας. Όμως τούτα τα βιβλία της φυσικής, είναι για τους νέους και αρχάριους, περιέχουν λίγες γνώσεις για την φυσική, όντας περισσότερο εκλαικευτικά, παρά αυστηρώς επιστημονικά. Ωστόσο αυτό αποτελεί μια καλή αρχή για τους φιλομαθείς νέους του υπόδουλου έθνους. Ο Νικος Δαρβαρης, έγραψε ένα βιβλίο φυσικής, στα 1812 πολύ ενδεικτικό των τάσεων της φυσικής εκείνης της εποχής: γράφει λοιπόν: «Η φυσική είναι και εις την υγείαν ημών ωφελιμώτατη, διότι αυτή μας κάμνει να γνωρίσωμεν την φυσικήν των πραγμάτων και μας δεικνύει πως εμπορούμεν να διατηρώμεν την υγείαν ημών και να προφυλαττώμεθα από τας αρρώστιας... Αφίνω δε να λέγω πολλάς άλλας ωφέλειας τας οποίας προξενεί αυτη η επωφελής επιστήμη, εις ημαί ότι πλουτίζει τον νούν με πολλάς ιδέας, κοσμεί την διάνοιαν με χρήσιμους ειδήσεις και μεταδίδει εις ημάς την γνώσιν των ιδιοτήτων και ενεργειών των σωμάτων η οποία μας είναι τόσο αναγκαία εις όλας τας χρείας και αναπαύσεις της ζωής και εις την αποφυγήν πολλών κινδύνων. Η φυσική λοιπόν διδάσκει καθώς πας τις βλέπει τερπνοτατα και ωφελιμώτατα, δια τούτο πρέπει έκαστος νέος να κοπιάζει εις αυτήν την αναγκαίαν επιστήμην, να προκόψη δια να μην τυφλωττη εις τα φαινόμενα της φύσεως και να μην ονειρεύεται θαύματα υπ΄ αγνοιας, όπου δεν είναι μήτε να φοβήται φαντάσματα τα οποία υπάρχουσι μόνο εις την κενήν κεφαλήν».

Από τα βιβλία της Φυσικής που γράφονται τα τελευταία προεπαναστατικά χρόνια, γίνεται μια προσπάθεια να εισαχθούν στην ελληνική σκέψη και να εξηγηθούν για πρώτη φορά μια σειρά επιστημονικοί όροι της Φυσικής, όπως Μηχανική - Στατιστική, Ηλεκτρισμός, Θερμότης, Οπτική, Υδροστατική κ.ά. Το 1766/7 έχουμε την έκδοση του ογκωδους έργου «Στοιχεία Φυσικής» του Νικηφόρου Θεοτόκη που αποτέλεσε αναμφίβολα σταθμό στην εξέλιξη της φυσικής σκέψης στον Ελληνικό χώρο. Είναι το πρώτο ολοκληρωμένο και από κάθε άποψη εκσυγχρονισμένο έργο γραμμένο για ανθρώπους με αρκετή προσπάθεια και γνώσεις που να μπορούν να καταλάβουν το πλήθος των μαθηματικών πράξεων και εννοιων. Επίσης στην Ηγεμονική Ακαδημία του Βουκουρεστίου ο Μανασσής Ηλιάδης πραγματοποιεί δημόσια πειράματα με την μηχανή RAMSDEN, για την παραγωγή ηλεκτρισμού, ενώ στη Σμύρνη η σκληρότερη τιμωρία μαθητή από το Γυμνάσιο του Κούμα ήταν ο αποκλεισμός από το μάθημα φυσικής του Σαββάτου. Για το μάθημα αυτό ο ίδιος ο Κούμας γράφει στον πρόλογο της φυσικής του. «Όχι μόνον των παιδιών η προθυμία είναι τοιαύτη ν΄ ακούωσι τας της Φυσικής Αληθείας, αλλά και πολλοί μεγάλοι την ηλικίαν και γεροντες ήδη συντρέχουσι με ζήλον διακαη εις του το Σαββατον μάθημα. Πολλοί εμπορων γραμματεῖς, πολλοί τεχνήται, μ΄ όλον ότι αμέτοχοι από πάσαν άλλην επιστημονικήν γνώσιν, συρρέουσι και ενώνονται μετά των παιδιών και γίνονται συναφοιτωντων ωστε πολλάκις το ακροατήριον στενοχωρείται από των συναθροιζομενων πληθων. Εξαπλώνεται λοιπόν και εις πολύ μέρον των ανδρών της πόλεως ταύτης η εκ των φυσικών γνωστών εξηγήσεως ωφέλεια διότι δεν ήθελεν άσμενοι οφινειν τα έργα των και τρέχειν εις το γυμνάσιον, εάν δεν εκαρπούτο καμμίαν ωρέλειαν από τα διδασκόμενα».

Σιγά - σιγά τα τηλεσκόπια, όπως και τα άλλα εργαλεία της Φυσικής, δεν αποτελούν σατανικά έργα, αλλά εργαλεία στα χέρια του ανθρώπου για την διείσδυση στην απεραντοσύνη του υλικού κόσμου. «Μεγαλύνουν τας ιδέας μας επί της απειρότητος του παντός».

Την προσπάθεια για την διερεύνηση της φύσης, εκφράζουν οι διάφορες αρετά πρωτότυπες για τον Ελληνικό χώρο, θεωρίες που διατυπώνονται από λόγιους που έρχονται σ΄ επαφή με την Ευρωπαϊκή σκέψη. Εμφανίζονται νέοι λόγιοι επιστήμονες, γεμάτοι πάθος για την φυσική, όπως ο Βενιαμίν, ο Λέσβιος, Θεόφιλος Καιρης, ο Μοισιοδακας, που όχι μόνο γράφουν βιβλία και προσπαθούν με κάθε τρόπο να διαδόσουν την επιστήμη της Φυσικής, αλλά και διατυπώνουν θεωρίες, απλοικες δέβαια με τα σημερινά δεδομένα, για να ερμηνεύσουν την κίνηση των σωμάτων και των πλανητων.

Το ίδιο αυτό νεωτεριστικο πνεύμα αφράζει και η αντίληψει που με διάφορα μέσα επιχειρεί να διερευνήση το εξωγήινο διάστημα και να δόση μια απάντηση στο αν υπάρχουν εξωγήινοι πολιτισμοί σ΄ άλλα αστέρια του Σύμπαντος. Η διατύπωση του Ρήγα ότι το κάθε ένα από τα αστέρια του ηλιακού μας συσπήματος «είναι ένας ήλιος ο οποίος ίσως φωτίση τόσους Πλανήτες, όσους ο ήλιος μας», καθώς και η διαδεδαίωσή του ότι δεν αποκλείεται να υπάρχουν ανθρώπι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νες υπάρξεις σ' άλλους πλανήτες, προκαλεί εντύπωση, αλλά και θαυμασμό για την διορατική σκέψη του μεγάλου επαναστάτη. Επίσης ο Μοισιάδακας γράφει: «Αυτά τα αυτόφωτα, τα σμικρότατα άστρα, τα οποία μόλις σοι φαίνονται από της Γης ως σημεία αμερη, ως σημεία Μαθηματικά, είναι σώματα υπερμεγέθη, πάντα κέντρα πλανητικά τα οποίο μήτε ο λόγος, μήτε η θρησκείσ, μήτε η σοφία, μήτε η δύναμις, μήτε η αγαθότης του Θεού κωλύει ποσως ότι είναι κατοίκητα, έκαστον δηλονότι υπό κατοίκων ετεροειδών». Και ο Θεόφιλος Καΐρης γράφει: «Το ότι τα ουράνια σώματα κατοικούνται, τούτο είναι αληθέστατον». Ο Δαρβαρις δεν αποκλείει να είναι άπειροι κόσμοι εις το απέραντον διάστημα του παντος, οι οποΐοι κατοικούνται, καθώς η ημετέρα γη, υπολογικών πλασμάτων», ενώ ο Παναγιώτης Κοδρικας αναφερόμενος στην πρόβλεψη του Γάλλου Φοντενέλ ότι οι άνθρωποι «θέλουν υπαγή καμμιαν ημέρα και έως της σελήνης» σημειώνει πως «εμπορεί κανείς ευλόγως να υποθέση τον Φοντενέλ προφήτην βλέποντάς των εις τον καθ' ημάς αιώνα πρόοδο των αεροναυτών». Και αυτά όλα το 1794. Την ίδια ιδέα της οικησης των Πλανητων θα την συναντήσουμε και στην Φυσική του Βενιαμίν του Λεσβίου.

Ο Ελληνισμός της τουρκοκρατίας μυήθηκε στο επιστημονικό πνεύμα της επιστημονικής έρευνας και γνώστης, όχι μόνο από τα κείμενα που με διαφορους τρόπους ερχοταν από τη Δύση, όσο και από την μελέτη των Αριστοτελικών κειμένων. Ο Κοπερνικος, ο Γαλιλαίος, ο Φραγκλίνος, ο Ρώμερ, ο Κπλερ, αρχίζουν να γίνονται γνωστοί και στον Ελληνικά χώρο. Και το όνομα του Νεύτωνα, του μεγάλου Νεύτωνα, του μεγάλου ερευνητή της φύσης κυκλοφορεί πλατιά απο στερώματα των προοδευτικών λογιων της εποχής και για ορισμένους μάλιστα λόγιους επισκιάζει και αυτό ακόμη το όνομα του Αριστοτέλη. Στην «Προθεωρία της Φυσικής ακροάσεως» του Αριστοτέλη που εξέδωσε το 1779 ο Χρύσανθος αναφέρεται πλατιά στον Νεύτωνα, που όπως γράφει βρίσκεται πλησιέστερα στην αλήθεια από τον Αριστοτέλη και παρουσιάζει, όπως κι ο Νικηφόρος Θεοτόκης, ο Κων)νος Κούμας, ο Κων)νος Βαρδαλάχος κι άλλοι, τους νόμους του μεγάλου σοφού, που πρέπει να σέβεται και να εφαρμόζει όποιος πραγματικά θέλει να ανιχνεύσει τα μυστικά της φύσης, ενώ ο Μοισιοδάκας θεωρεί τον μεγάλο Νεύτωνα ασυγκρίτως ανώτερο όλων των μέχρι τότε στοχαστων αρχαίων και νεωτέρων. Η θεωρία του Νεύτωνα γράφει ο Παναγιώτης Κοδρίκας ως γλυκύτατον φως διέρηξε το σκοτεινόν της αγνοιας παραπετασμα, ευχαριστεί τον νούν, πείθει το πνεύμα, ευφραίνει την ψυχήν, και οικοθεν ως απλουστατη απλής τοις πασι γίνεται παραδεχτη, και ούτω με ακραν ευκολιαν και απλότητα εξηγείται το διατί και πως κυκλοφορεί η Γη και οι λοιποί δοφυφόροι περί τους ιδιους πλανήτας των και συν αυτοις περιστρέφονται και εκείνοι περί τον Ήλιον ως προς γενικόν κέντρον του καθ' ημάς πλανητικού συστήματος».

Επίσης δια μέσου της φυσικής γίνεται μια μεγάλη προσπάθεια να κτυπηθή η δεισιδαιμονία και να ξεσκεπαστούν και καταδικαστούν από την κοινή γνώμη οι υποστηριχτές της. Ο μεγαλύτερος λόγιος της εποχής, ο Αδαμάντιος Κοραής ο ευρωπαίος αυτός στοχαστης και αμείλικτος πολέμιος του σκοταδισμού και του στείρου παραδοσιακού πνεύματος, γράφει από το Παρίσι αναφερόμενος στους «σαρδανάπαλους θεράποντες του πατριαρχείου και στους αγραμμάτους καλόγερους» ότι αδεν θέλουν να χάσουν των ανοήτων τα αργύρια και γι αυτό δεν τους συμφέρει να ελευθερώσουν από την απάτη τον κοινό λαό του οποίου η μωρια τους πλουτίζει». Και ο Δημ. Δαρβαρις γράφει. «Η φυσική μας διδάσκει αληθείας των οποίων η γνώσις μας κάμνει πάντοτε τελειοτερους και μας προφυλάτει από μωρας προληψεις και από βλαβερας δεισιδαιμονίας».

Την καταπολέμηση της δεισιδαιμονίας, την αλλαγή του πνεύματος από τα σεδμά της καθυστέρησης και του σκοταδισμού, στοχεύει και η Φυσική του Ρήγα Φερραίου (1790). Ο Ρήγας αν και δεν είναι ειδικός στις φυσικές επιστήμες εν τούτοις θεωρεί την φυσική μέσο για την αφύπνιση των μαζων. Στηριγμένος σε διάφορα επιστημονικά συγγράμματα συγχρονων του, Γάλλων και Γερμανών επιστημάνων, ο Ρήγας ερμηνεύει μια σειρά φαινόμενα της φυσικής με σαφήνεια για να καταλάβουν όλοι και να αποκτήσουν όπως ο ίδιος γράφει, «μια παραμικρή ιδέα της σκαταλύπτου φυσικής». Να δείξει ταυτόχρονα το δρόμο της ελευθερσύνης: «Όποιος συλλογάται ελεύθερα, συλλογάται σωστά».

Καθ' όλη την διάρκεια του οθωμανικού ζυγού η μελέτη και η ανάπτυξη της Φυσικής επιστήμης καθορίστικε από έναν καθαρά πρακτικό χαρακτήρα για την εξυπηρέτηση των συγκεκριμένων αναγκών της καθημερινής ζωής. Έτσι παρ' όλη την φιλότιμη προσπάθεια πολλών ανθρώπων του πνεύματος της εποχής εκείνης, όπως του Βενιαμίν, του Λεσβίου, του Κοραή, του Ρήγα Φερραίου, του Δαρβαρη, Θεοτόκη κ.ά., η φυσική παραμένει πρακτική επιστήμη με απλοϊκή μορφή και πολλές φορές αφθαίρετα συμπεράσματα κάνοντας δύσκολη την δομική της επεξεργασία σαν επιστήμη αυτοδύναμη μακρυά από τις επιρροές της φυσιολογίας, αριστοτελικής φιλοσοφίας ακόμα και δεισιδαιμονίας.

Η μελέτη της Φυσικής καθώς και των Μαθηματικών της Χημείας ως και των άλλων επιστημων βρίσκονται στο επίκεντρο ενός νέου πνευματικού προβληματισμού, που ξεκίνησε από τις μεγάλες ανακαλύψεις και επιρρέασε την επιστημονική επανάσταση του 18ου αιώνα, στην ραγδαία δηλ. ανάπτυξη της τεχνολογίας και των μηχανών στην Ευρώπη.

Στην Ελλάδα της τουρκοκρατίας οι λόγιοι που θεράπευαν τις επιστήμες και τα γράμματα, προσπάθησαν όσο μπόρεσαν να φέρουν τον υπόδουλο λαό σ' επαφή με την ορθολογική σκέψη και να δημιουργήσουν μια νέα αντίληψη για την ζωή, να δώσουν ελπίδα και πίστη στον υπόδουλο ελληνισμό για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Ο τέτοιος χαρακτήρας λοιπόν της σκέψης είχε ένα βαθύ κοινωνικό περιεχόμενο που οι ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης του δώσαν ένα καθαρά δημοκρατικό χαρακτήρα, και αποτέλειαν τον άξονα της ιδεολογίας των πνευματικών ανθρώπων των '21, βρίσκοντας ισχυρή απήχηση στα πλατιά στρώματα του καταδυναστευομένου λαού, αναφτερουγίζοντας τις δυνάμεις του για την απελευθέρωση της Πατρίδας μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βακαλόπουλος Απ.: Ιστορια του Νέου Ελληνισμού. Θεσ/νικη 1968.

BERNAL JOHN: SCIENCE IN HISTORY. LONDON.

Ζακυνθηνός Διον.: Η τουρκοκρατία. Εισαγωγή εις την Νεωτέραν ιστορίαν του Ελληνισμού. Αθήναι 1967.

Ήλιου Φίλιππος: Σημειώσεις για τα τραβήγματα των Ελληνικών βιβλίων του 18ου αιώνα -Ελληνικά- 1975.

Καρδάτος Γιάννης: Η καινωνική σημασία της ελληνικής Επαναστάσεως.

Καράς Γιάννης: Οι φυσικές - θετικές επιστήμες στον Ελληνικό 15ον αιώνα CTUTENBERG Αθήνα 1977.

Καράς Γιάννης: Οι φυσικές επιστήμες στην περίοδο της τουρκοκρατίας. Θεμέλια των επιστημών CTUTENBERG.

Κυριαζόπουλος Σπ.: Η παρουσία της φυσικής επιστήμης Αθήνα 1963.

(Συνέχεια στη σελίδα 130)

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΓΟΝΕΙΣ (παρέμβαση σ' ένα διάλογο)

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ

Οι γραμμές που ακολουθούν αποτελούν καταγραφή των απόψεων που ακούστηκαν σε παρέμβαση που έγινε στην εκδήλωση (ομιλία - συζήτηση) που οργάνωσε η ΝΕΛΕ Ημαθίας με θέμα τις σχέσεις Σχολείου και γονιών, στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών του Δήμου Βέροιας.

Η συμμετοχή των γονέων στην εκδήλωση, δέβαια, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο νεο-βεροιώτης (γονιός η μαθητής) δεν ενδιαφέρεται για θέματα τόσο γενικότερης παιδείας, όσο και ειδικότερα εκπαίδευσης των νεανθρώπων. Από 4000 προσκαλεσμένους γονείς, αναφέρθηκε, παρακολούθησαν μόνο 200.

Φυσικά δεν θα διαζόμασταν να συμπεράνουμε για την αδιαφορία του νεοβεροιώτη γύρω από την εκπαίδευση των νέων από μία και μόνο εκδήλωση, όμως ανάλογη είναι και η συμμετοχή του και σε κάθε άλλη εκδήλωση, με θέματα εκπαίδευσης ενημέρωσης για δρόμους που ανοίγονται στους νέους σήμερα κλπ.

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να αναφέρουμε πως καθόλου ίδια δεν είναι η συμπεριφορά για ανάλογα θέματα, στη γειτονική Νάουσα ή σε χωριά της περιοχής μας, όπου ίσως η αλλοτρίωση εν προχώρησε ή δεν είναι εμφανής ακόμη.

Όμως την ίδια απάθεια για θέματα εκπαίδευσης δεν την δείχνει μόνο ο απλός νεοβεροιώτης, αλλά και αυτό θα πρέπει να το δούμε, και ο Τύπος του Τόπου μας που σίγουρα (θέλει να λέει)' πως προσπαθεί να προσανατολίσει.

"Οχι πως αυτό αποτελεί δικαιολογία για τον απλό νεοβεροιώτη, όμως και από τον τοπικό τύπο σπάνιες είναι οι προσεγγίσεις τέτοιων θεμάτων όπως σπάνια αν όχι παντελής είναι η παρουσία του σε εκδηλώσεις όπως η αναφερόμενη.

Αφού λοιπόν τα θέματα εκπαίδευσης των νέων ανθρώπων δεν φαίνεται να ακουμπούν τους νεο-βεροιώτες το πιό πιθανό είναι να μην ενδιαφέρουν και οι παρακάτω απόψεις.

Όμως η καταγραφή τους γίνεται σαν παρέμβαση στον διάλογο που η ΝΕΛΕ ανέφερε πως ξεκίνησε για το θέμα, (αξιόλογη προσπάθεια), ευελπιστόντας πως θα συνεισφέρει λίθαράκι στην διαμόρφωση άποψης. Έστω και αν προέρχεται από κάποιο μέλος της Βεροιώτικης κοινωνίας και όχι από προσκεκλημένο εκτός Βέροιας κοινωνιολόγο ή παιδαγωγό.

Του

κ. Λ. Ζώκου

Η πολυπλοκότητα του αντικειμένου

Οι έννοιες που φαίνεται ότι μπλέκονται στο θέμα όπως στον τίτλο τουλάχιστον παρουσιάζονται είναι: Σχολείο, γονείς, εκπαιδευτικοί - μαθητές, καθώς επίσης και οι σχέσεις που συνδέουν ουσιαστικά ή τυπικά τα μέρη μεταξύ τους.

Στην πραγματικότητα τα μέρη αυτά διαποτίζουν οι έννοιες αγωγή, παιδεία εκπαίδευση, κοινωνικοποίηση κ.ά.

Και όλο αυτό το πλέγμα των εννοιών ενεργοποιείται μέσα σ' ένα κοινωνικό σχηματισμό όπου επικρατεί ένας τρόπος παραγωγής και όπου (μπορεί να υποστηριχθεί πως) η παραγωγική διαδικασία βάζει σε κίνηση τις παραγωγικές δυνάμεις που υπάρχουν μέσα πάντα στο πλαίσιο ορισμένων σχέσεων παραγωγής.

Όλα δε αυτά «υπό το κράτος» των σχέσεων παραγωγής που υπάρχουν και με την βασική επιδίωξη της ΔΙΑΙΩΝΙΣΗΣ — ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥΣ.

Μια τέτοια προσέγγιση (που δεν μπορούμε να πούμε πως έγινε στην ομιλία συζήτηση στη Στέγη, ούτε από την κοινωνιολόγο που προσκλήθηκε, αν και το περιμέναμε), είναι, όπως αρχίζει να φαίνεται, αρκετά περίπλοκη αν και σαφέστατα χρήσιμη για να πλευρίσουμε σ' ένα τόσο σοβαρό ζήτημα σε βάθος και σε πλάτος, ΑΠΟΦΕΥΓΟΝΤΑΣ τόσο τη ΣΥΝΘΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ όσο και τον ΤΕΧΝΟΚΡΑΤΙΣΜΟ.

Το περίπλοκο αυτό μας οδηγεί να αποφεύγουμε μια τέτοια προσέγγιση - προς το παρόν τουλάχιστον - και να προσπαθήσουμε να δούμε πιο απλά το θέμα αν και η απλούστευση (όπως κάθε απλούστευση) δημιουργεί κενά, ερωτηματικά και άλλα προβλήματα στις διερευνήσεις.

Μια τέτοια απλή προσέγγιση, θα ξεκινήσει με απλή αναφορά σε ορισμένες έννοιες, αφήνοντας τις άλλες να διαπερνούν τις πρώτες χωρίς όμως περισσότερες αναφορές ή λεπτομερέστερες προσεγγίσεις.

Θα προχωρήσει στη σημερινή εικόνα του αντικειμένου θα δεί «για λίγο» τις σχέσεις γονιών σχολείου και θα οδηγηθεί σε μια θέση για τις σχέσεις αυτές.

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΜΕΡΗ

α. Το Σχολείο

Θα μπορούσε να καθοριστεί σαν ο κυρίαρχος θεσμός κοινωνικοποίησης των νεανθρώπων σήμερα. Η εξέλιξή του, συμβαδίζει με την οργάνωση και εξέλιξη του ΚΡΑΤΟΥΣ, του οποίου και αποτελεί Ιδεολογικό μηχανισμό αναπαραγωγής των όρων της παραγωγής.

Μέσα στην χωρική και χρονική αυτή λειτουργία συντελείται «η δράση που κατευθύνεται από τις γενιές των ενηλίκων προς τους νέους και αποσκοπεί στο να προκαλέσει και να

αναπτύξει στο παιδί εκείνες τις φυσικές, διανοητικές και ηθικές ικανότητες και στάσεις ΠΟΥ ΑΝΑΜΕΝΟΥΝ από αυτό και η κοινωνία στο σύνολο και το ιδιαίτερο εκείνο περιβάλον για το οποίο ΠΡΟΟΡΙΖΕΤΑΙ.

Από την παραπάνω προσέγγιση του ΝΤΥΡΚΕΜ γίνεται φανερό πως το σχολείο το πρωταρχικό ΜΕΛΗΜΑ είναι η ΑΓΩΓΗ (δια - ΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες συμπεριφοράς) και όχι η ΠΑΙΔΕΙΑ ή η ΜΟΡΦΩΣΗ των νεανθρώπων.

Και σαφώς, θα πρέπει να γίνει ξανερή η διαφορά μεταξύ: ΠΑΙΔΕΙΑΣ ή ΜΟΡΦΩΣΗΣ των νεανθρώπων όπου μεταδίδονται αξιόλογες γνώσεις και όχι προσωπικές γνώσεις προκαταλήψεις ή δόγματα, με αδιαμφισβήτητα κριτήρια (γνωσιολογικά και αξιολογικά) που καθορίζουν την χρήση τους και ΑΓΩΓΗΣ των νεανθρώπων, με την οποία επιχειρείται η διαμόρφωση του χαρακτήρα σύμφωνα με τις αξίες που επικρατούν και τους κανόνες συμπεριφοράς, και ξέρουμε πόσο αυτές μεταβάλλονται ανάλογα με τους κυρίαρχους όρους παραγωγής της κοινωνίας.

6. Παιδαγωγός - μαθητής

Αχώριστο ζευγάρι στο κοινωνικό γεγονός της παιδευτικής πράξης. Συνεργάτες μιας πορείας εξελικτικής που ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ δύο όντα, αλλά δύο λειτουργίες και οι μεταξύ τους σχέσεις.

Το παιδί - μαθητής μιά κατάσταση ανάμεσα στο «δυνάμει και ενεργεία» πιό απλά στην ακατέργαστη ύλη και στην κατεργασμένη ύλη, (πρέπει να) λειτουργεί με ΣΥΝΕΙΔΗΤΗ ΘΕΛΗΣΗ και μετασχηματίζεται κάτω από την ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ του ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ.

Ο παιδαγωγός διώνοντας το κοινωνικό γίγνεσθαι (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ) οδηγεί το νέο μαθητή στη συνειδητοποίηση των ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ, (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ) γίνεται: δατήρας από όπου το παιδί - μαθητής θα τιναχθεί και θα υπερβεί «εαυτόν» οδηγώντας και την κοινωνία σε υψηλότερα επίπεδα οργάνωσης και λειτουργίας.

Το παιδί - μαθητής πρέπει να ζήσει στο σχολείο την παιδική του ζωή, με όλο τον πλούτο και τη αυθορμησιά και: ο παιδαγωγός στο σχολείο πρέπει: γα αναζητεί το παιδί.

Όλες αυτές οι λειτουργίες (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ) γίνονται: πάντα στο πλαίσιο της ΟΜΑΔΑΣ, γιατί το παιδί δεν μπορεί να νοηθεί σαν ον που ζεί μέσα σε φοβερή μοναξιά χρησιμοποιώντας μόνο τις εσωτερικές του δυνάμεις.

Από πολλά χρόνια πριν ο Πιαζέ παρατήρησε ότι το παιδί καταλάβαινε συχνά τις αδέξιες και απλοϊκές εξηγήσεις ενός από τους συντρόφους του, ενώ παρέμεινε «κλειστό», σχεδόν απελπιστικά, στις σαφείς απλοποιημένες και λογικές εξηγήσεις του ενηλίκου.

γ. Οι γονείς

Θεμελιακά μέρη της πρώτης κοινωνικής ομάδας της ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ στην οποία ο νεάνθρωπος οφείλει την προέλευσή του και για τα δικά μας κοινωνικοπολιτιστικά δεδομένα τη πρώτη φυσική παιδαγωγική Κοινότητα. Επειδή η οικογένεια δεν (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ) αποτελεί μόνο βιολογική κοινότητα, αλλά και βιοτική, όπου γεννιούνται και εμβαθύνονται: όλες οι ανθρώπινες σχέσεις και οι πολιτιστικές αξίες οι γονείς (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ) αποτελούν ουσιαστικούς παράγοντες επίδρασης και επήρειας στους νεανθρώπους.

Και μάλιστα υπάρχει μια πλεονεκτικότητα σε σχέση με άλλους παράγοντες επίδρασης στους νεανθρώπους εξ αιτίας: των φυσικών και ψυχικών δεσμών παιδιών και γονιών, βιολογικών, οικονομικών και συναισθηματικών εξαρτήσεων των νέων από τους γονείς, καθώς επίσης και της ΜΕΓΑΛΗΣ χρονικής διάρκειας επίδρασης που (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ) διαθέτουν οι γονείς για τους νεανθρώπους.

Η πρώτη προσπάθεια κοινωνικοποίησης των νέων ξεκινά κοντά τους αν και στηρίζεται: σε εμπειρίες συμμετοχής στην λειτουργία της οικογένειας και όχι στην προγραμματισμένη και μεθοδευμένη προσέγγιση.

Κυρίαρχες οι στενές σχέσεις γονιών και νέων στην διαμόρφωση των τελευταίων, και γνωστές (από έρευνες) οι επιπτώσεις (με συμπτώματα παθολογικής συμπεριφοράς), που παρουσιάζονται στις αρρυθμίες των σχέσεων αυτών.

Από την άλλη μεριά οι γονείς διώνουν την κοινωνική πραγματικότητα σαν μέρη της υπόλοιπης κοινωνίας δεμένοι: και αυτοί στο χορό των κοινωνικών διεργασιών.

Γίνονται φορείς της κυρίαρχης αντίληψης που προωθείται: από τις κυρίαρχες κοινωνικές δυνάμεις, αλλά ταυτόχρονα (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ) βρίσκονται σε εκείνο το επίπεδο νοητικής οργάνωσης που επιτρέπει την σύλληψη της υπέρβασης ή της συντήρησης του κοινωνικού στάτους το οποίο διώνουν.

Συμμετέχοντας λοιπόν σε δυο ταυτόχρονα διεργασίες γίνονται ιμάντες μεταφοράς, με τη βοήθεια των οποίων οι δύο παραπάνω διεργασίες συμπλέκονται και διαπερνούν δυναμικά η μία στην άλλη.

Γίνεται φανερό λοιπόν πως αφού η κοινωνία χαρακτηρίζεται από κινητικότητα η επίδραση των γονιών ιστορικά δεν χαρακτηρίζεται από στατιστικότητα, αλλά από μία διαρκή μεταβολή.

Μερικές παρατηρήσεις για το ΣΗΜΕΡΑ

(α.) Το σχολείο σήμερα ΔΕΝ παρέχει μόρφωση ή ΠΑΙΔΕΙΑ, αλλά ΑΓΩΓΗ και αυτό φαίνεται και από το ΕΛΛΗΝΙΚΟ σύνταγμα Άρθρο 16 παρ. 2 σύμφωνα με το οποίο η εκπαίδευση των νεανθρώπων, βα-

σική υποχρέωση του Κράτους, «έχει ως σκοπό την ηθική πνευματική και φυσική ΑΓΩΓΗ των Ελλήνων...».

Εκείνο λοιπόν που θα πρέπει να τονιστεί είναι ότι η έννοια «Σχολείο» σήμερα είναι ΑΛΛΟΤΡΙΩΜΕΝΗ σε σχέση με αυτή ΟΠΟΥ κύριος σκοπός θα ήταν η παροχή ΜΟΡΦΩΣΗΣ ή ΠΑΙΔΕΙΑΣ στους νεανθρώπους.

Και τέτοια αλλοτριωμένη λειτουργία διαμορφώνει: καταστάσεις που χαρακτηρίζεται από ΟΜΟΙΟΜΟΡΦΙΑ, από ένα αγελαίο κορφορμισμό που έρχεται σε αντίθεση με το καθήκον της ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ.

(β) Οι κοινωνικές δυνάμεις που κυριαρχούν σήμερα επιβάλουν αυτή την αλλοτρίωση άμεσα και έμμεσα. Με τη βοήθεια δε της σύγχρονης τεχνολογίας, την χρήση της οποίας προωθούν άλλοι όπως θέλουν (VIDEO κ.λ.π.), διαμορφώνουν και επιβάλουν μια ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ. πάνω σε ΓΟΝΕΙΣ και ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥΣ.

Και αυτοί με την σειρά τους επιδρώντας στους νεανθρώπους διαμορφώνουν καταστάσεις που χαρακτηρίζονται από ΕΓΩΪΣΜΟ και ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ που έρχεται σε αντίθεση με το κυρίαρχο καθήκον τη κοινωνικής συγκρότησης, το καθήκον της ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ.

Μέσα σ' αυτή την κυρίαρχη αντίληψη οι γονείς, αλλά και οι παιδαγωγοί βλέπουν το παιδί σαν ον το οποίο θα βοηθήσουν να κυριαρχήσει.

Η αντίληψη της έντονης, αλλά στρεβλής επιμεριστικοποίησης των δραστηριοτήτων στον κοινωνικό χώρο, οδηγεί τους γονείς να μή στέκονται αυτοί δίπλα στα παιδιά τους και να μήν καθοδηγούν και αυτοί την πρώτη - κοινονικοποίησή τους στην αρχή και την μόρφωσή τους αργότερα, αλλά να αφήνουν «τον δρόμο προς την κυριαρχία» σε αικοδιδασκάλους.

Είναι γνωστό τί γίνεται με τις «κατ' οίκον» διδασκαλίες, όχι μόνο στο Λύκειο και στο Γυμνάσιο, αλλά και στο δημοτικό, και μάλιστα και στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού.

Και φυσικά δεν θα πρέπει να ξεχνάμε και την εναπόθεση του γεμίσματος της «βαλίτσας» των γνώσεων (;) σε πολυπληθείς ομάδες για τους φτωχότερους.

Με πάντα όμως την ίδια αντίληψη την παράδοση του νέου στον οικοδιδάσκαλο.

Μια τέτοια λειτουργία γίνεται εύκολα κατανοητό από την προηγούμενη αναφορά μου σε παρατηρήσεις του Πιαζέ πως καταδικάζεται και απορρίπτεται από τη σύγχρονη παιδαγωγική παρ' όλο που οι γονείς την προωθούν σχεδόν με μανία.

(γ) Το παιδί μέσα σε μία τέτοια λειτουργία που οδηγεί, όπως είδαμε, σε ανάπτυξη εγωϊστικών και ανταγωνιστικών τάσεων, μπορεί να αναπτυχθεί:

Είτε προς την κατεύθυνση ενός ΚΑΤΑΚΤΗΤΙΚΟΥ ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΥ όταν διαμορφώνει ισχυρή προσωπικότητα από την ΥΠΑΡΞΗ κυρίαρχων και απαιτητικών τάσεων.

Είτε προς την κατεύθυνση ενός ΑΝΑΡΧΙΚΟΥ ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΥ όταν διαμορφώνει λιγότερο έντονη προσωπικότητα από την ΕΛΛΕΙΨΗ κυρίαρχων και απαιτητικών τάσεων.

Το σχολείο από την μεριά του οδηγεί με την λειτουργία του στην ικανοποίηση των νέων της πρώτης κατηγορίας, πράγμα που τα οδηγεί να τοποθετούνται θετικά μέσα σ' αυτό.

Και στη συμπίεση των νέων της άλλης κατηγορίας πράγμα που οδηγεί στην αρνητική θέση των νέων ατόμων απέναντι στο σχολείο.

Έτσι η πρώτη κατηγορία των νέων προωθείται τόσο στην σχολική όσο και στη κοινωνική διαδικασία, ενώ η δεύτερη παραμένει καταπιεσμένη και παραμορφωμένη στη σχολική διαδικασία και αν παραμείνει και άθικτη τότε απελευθερώνεται στην κοινωνική διαδικασία (ατομική αναρχία).

Υπάρχει φυσικά και μιά τρίτη κατηγορία νέων των οποίων η παιδική φύση αποκτά την ευκαμψία της εμπάθειας και την συνήθεια της εκτέλεσης.

Σ' αυτή την κατηγορία των νεανθρώπων, που είναι και η μεγαλύτερη, η λειτουργία του σχολείου σαν μηχανισμού ΟΜΟΙΟΜΟΡΦΙΑΣ είναι καθοριστική.

Έτσι ώστε να οδηγούμαστε στην δημιουργία πανομοιότυπων ατόμων: σ' ένα ΑΓΕΛΑΙΟ ΚΟΝΦΟΡΜΙΣΜΟ.

Οι σχέσεις Σχολείου - γονιών

Είναι φανερό πως αυτές δημιουργούνται και προσδιορίζονται από την κοινωνική κινητικότητα η οποία τις διαπερνά.

Και όχι μόνο η ύπαρξη ή η ανυπαρξία τους, αλλά και ο τρόπος εξέλιξής τους καθορίζονται από το κοινωνικό γίγνεσθαι στο οποίο συμμετέχουν Σχολείο και γονείς.

Και η ίδια η κοινωνική συγκρότηση δημιουργεί τις αντιφάσεις που χαρακτηρίζει τόσο τις σχέσεις γονιών - σχολείου, όσο και τη λειτουργία και των μέν και των δέ απέναντι στο παιδί.

Η διάκριση μεταξύ πνευματικής και χειρωνακτικής εργασίας που αποτελεί κυρίαρχη αντίληψη, οδηγεί σ' απομάκρυνση από την αναγνώριση των νέων και στο κυνήγι της πόρτας των ΑΕΙ.

Αυτό με τη σειρά του έχει σαν αποτέλεσμα το κυνήγι του βαθμού (και όχι της γνώσης) και αυτό σαφέστατα επιρεάζει την σχέση γονιών - σχολείου, με τις παθολογικές καταστάσεις που έχουν προαναφερθεί.

Η στρεβλή επιμεριστικότητα των λειτουργιών στην κοινωνική διαδικασία, ανταναλάται και στις σχέ-

σεις γονιών - σχολείου.

Έτσι υπάρχει η αντίληψη: «πως αφού το σχολείο φροντίζει για τα παιδιά μας εμείς ησυχάζουμε». Παρατηρείται λοιπόν ότι οι γονείς πολύ σπάνια έρχονται σε επαφή με το σχολείο.

Έχουν στη μεγάλη τους πλειοψηφία την εντύπωση ότι τα προβλήματα του σχολείου δεν είναι δική τους υπόθεση.

Και έτσι τις πιό πολλές φορές όταν δεν έρχονται να διαμαρτυρηθούν για τους βαθμούς (στη β/βάθμια εκπαίδευση) έρχονται, όχι για να συζητήσουν, αλλά για να ακούσουν τις υποδείξεις κάποιου «επαΐοντος».

Το σχολείο και οι γονείς λειτουργούν λίγο πολύ ξεκομένα. Το σχολείο προωθώντας τη δική του κυρίαρχη άποψη και ο γονιός οδηγώντας το νέο άνθρωπο στη πραγματοποίηση των δικών του ανεκπλήρωτων ονείρων.

Αλλά και όταν ακόμη υπάρχει κάποια μορφή συνεργασίας αυτή αντιμετωπίζεται τις πιό πολλές φορές σαν ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΗ στα πλαίσια ενός διαλλείματος ή ενός τηλεφωνήματος και περιορίζεται σε οικονομικής φύσης, θέματα.

Η ύπαρξη όμως τέτοιων στρεβλών σχέσεων σχολείου γονιών οδηγεί στην ανάπτυξη δύο κύριων ελλατωμάτων της σημερινής μας ανθρωπότητας όπως τα αναφέρει ο Π. Λαγζεβέν:

«Τα δύο ελαττώματα τα δύο θεωρήσιμα αμαρτήματα με τα οποία η τωρινή μας ανθρωπότητα βλάπτει τη ζωή είναι τα αμαρτήματα του ΚΟΜΦΟΡΜΙΣΜΟΥ, της αγελλαίας τάσης που αντιτίθεται στο καθήκον της αλληλεγγύης...».

Και προσθέτει: «η βαρύτερη μομφή που θα μπορούσε κανείς να προβάλει στις παλιές διδακτικές μεθόδους μας, είναι ότι προετοιμάζουν το έδαφος για την ανάπτυξη των δυο αυτών ελαττωμάτων; με τον υπερβολικά δογματικό και δεκτικό χαρακτήρα τους και με την όχι μεγάλη φροντίδα του, να παρακολουθήσουν και να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της παιδικής προσωπικότητας, τείνουν να σχηματίσουν ένα ομοιόμορφο τύπο.

Και από το άλλο μέρος η σχεδόν πλήρης απουσία της συλλογικής δραστηριότητας, το κλείσιμο του κάθε μαθητή και της οικογένειάς του μέσα στη ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΩΝ ΒΑΘΜΩΝ και της σειράς του ή της επιτυχίας του στις εξετάσεις, καλλιεργούν τον εγωϊσμό.

Εύκολα γίνεται πια φανερό πως οι στρεβλείς σχέσεις σχολείου γονιών δεν βοηθούν στη δημιουργία του ΝΕΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, δεν δημιουργούν δατήρα για την υπέρβαση της σημερινής κατάστασης δεν οδηγούν σε μια ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ. ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΛΛΑΞΟΥΝ.

Ένας δρόμος - Μία πρόταση

Μια τέτοια δομή των σχέσεων σχολείου - γονιών, οφείλεται στο ότι όλα αποφασίζονται «άνωθεν» και όλοι είναι υποχρεωμένοι να τα υποστούν. (Αυτό άλλωστε είναι και το βαθύτερο νόημα της προσέγγισης Ντυρκέι για την εκπαιδευτική διαδικασία).

Μια τέτοια «άνωθεν» επιβολή απόψεων οδηγεί σε αυταρχικές λειτουργίες, σε ανταγωνιστικές σχέσεις, σε αδιαφορία κ.λ.π.

Μια πρόταση λύση θα ήταν το ξεπέρασμα των αιτιών που δημιουργούν τέτοιες καταστάσεις.

Είναι αλήθεια πως κάθε πρόταση περνά πρώτα από το ποιά συνολική άποψη έχουμε για το κοινωνικό γίγνεσθαι και ποιά είναι η κοινωνία που οραματιζόμαστε.

Αν οραματιζόμαστε μια κοινωνία ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ τότε άλλο δρόμο θα ακολουθήσουμε.

Αν όμως οραματιζόμαστε μία κοινωνία όπου οι άνθρωποι Συλλογικά οι ίδιοι θα αποφασίζουν για ότι τους αφορά, αν θα ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΝΤΑΙ τις υποθέσεις τους τόσο σε επίπεδο παραγωγής, όσο και σε επίπεδο ελεύθερου χρόνου, χώρου ΖΩΗΣ κλπ. χωρίς διαχωρισμούς σε διευθύνοντες και εκτελεστικά όργανα, τότε το σχολείο θα πρέπει να ειδωθεί σαν χώρος ΖΩΗΣ και δημιουργικής ΕΡΓΑΣΙΑΣ των φορέων των γονιών - παιδαγωγών - μαθητών.

Σ' ένα τέτοιο σχολείο η σχέση του με τους γονείς είναι κάτι το αυτονόητο. Και η σχέση αυτή χαρακτηρίζεται από αμοιβαία ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ και διαρκή ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ εμπειριών και γνώσεων, μια ανταλλαγή που στηρίζεται στην ισοτιμία και στην ελεύθερη έκφραση των διαφωνιών και των συγκρούσεων.

Μια τέτοια αντίληψη οδηγεί σε μια ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΟΥΜΕΝΗ, ΑΝΟΙΧΤΗ — ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ, ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ σχολική διαδικασία που θα δεθεί με το κοινωνικό γίγνεσθαι σ' ένα χορό διαρκούς ανανέωσης σε ψηλότερα επίπεδα οργάνωσης.

Δημιουργούνται έτσι καταστάσεις απεγκλωβισμού από την ΑΛΛΟΤΡΙΩΜΕΝΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ κατάσταση και γονείς μαζί με το σχολείο καθοδηγούν τον νέο άνθρωπο σε καταστάσεις σφαιρικής ΜΟΡΦΩΣΗΣ και ΠΑΙΔΕΙΑΣ.

Οι ιδιαιτερότητες των χώρων (παραγωγικές διαδικασίες, υποβαθμισμένες περιοχές) παίρνονται υπ' όψη και συνολικά επιχειρήται η υπέρβασή τους.

Οι απόψεις αυτές ίσως φαίνονται σαν ουτοπία. Όμως μπορούν εύκολα να εφαρμοστούν από αυτούς που ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΞΕΦΥΓΟΥΝ από τους σημερινούς εγκλωβισμούς και αντιφάσεις.

Αλλά για να συμβεί αυτό πρέπει να ξεπεραστεί η ΑΜΥΝΤΙΚΗ τάση που θεωρεί πως η έμπρακτη αμφισβήτηση περνάει μόνο μέσα από διεκδικήσεις ακύρωσης μέτρων και ρυθμίσεων της εξουσίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Εκείνο που πρέπει να κυριαρχεί είναι η ΘΕΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ.

Πρέπει σε κάθε σχολείο να προωθηθούν ΤΕΤΟΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ μεταξύ αυτού και του γονιού που να οδηγούν στην δημιουργία αντίληψης πως δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε πνευματική και χειρωνακτική εργασία.

Και αυτό μπορεί να ξεκινήσει από την ανάληψη από τους γονείς - μαθητές και παιδαγωγούς πρωτοβουλίας διαμόρφωσης των αυλών των σχολείων και η μετατροπή τους από τσιμέντο ή άσφαλτο που είναι σήμερα (αλήθεια δεν το πρόσεξε κανείς αυτό) σε χώρους πράσινου, σε κήπους με ύπαρξη τεχνικών ρυακιών ακόμη και ζώων (ΦΡΕΝΕ).

Και αυτό μπορεί να γίνει ΣΗΜΕΡΑ.

Ακόμη μπορεί να ξεκινήσουν προγράμματα ενημέρωσης των μαθητών με ομιλίες προγραμματισμένες από Σχολείο - γονείς και που θα γίνονται από τους γονείς. Συνεργασία γονιών και παιδαγωγών μπορούν να απογειώσουν το σχολείο σε καινούργιες παιδαγωγικές προσεγγίσεις σε καινούργιες απόψεις.

Και φυσικά ο καταλογος με λειτουργίες που οδηγούν σε σωστές σχέσεις σχολείου γονιών μπορεί να μεγαλώσει και άλλο και άλλο.

Ένα πρόβλημα

Για να λειτουργήσουν όμως οι καινούργιες σχέσεις σχολείου - γονιών καθοριστικός είναι αυτή τη στιγμή ο ρόλος των εκπαιδευτικών, οι οποίοι θα πρέπει νάναι και παιδαγωγοί, καθώς επίσης και των σημερινών συλλόγων γονέων κηδεμόνων, οι οποίοι θα πρέπει να επιδιώξουν συμμετοχή και να συμμετέχουν.

Η αλήθεια είναι πως στην διαμορφωμένη σήμερα κυρίαρχη αντίληψη ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι πιο κύριος και καθοριστικός.

Γιατί από τα πράγματα, σήμερα οι εκπαιδευτικοί είναι εκείνοι που κατά τεκμήριο (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ) έχουν άποψη σε θέματα εκπαίδευσης, είναι κοντά στο αντικείμενο, και (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ) μπορούν να καθοδηγήσουν (Α΄ μήν ξεχνάμε την κυρίαρχη τάση της επιμεριστικοποίηση των λειτουργιών).

Γιατί αυτοί πρώτα (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ) μπορούν λόγω της μόρφωσης που (ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ) διαθέτουν να μπορέσουν να ξεπεράσουν την δημοσιοϋπαλληλική νοοτροπία και να δράσουν οδηγόντας τις σχέσεις σχολείου - γονιών σε νέα επίπεδα και τη σχολική διαδικασία σε νέους ορίζοντες πράγμα που φυσικά δεν θα αφήσει ανεπηρέαστο το κοινωνικό γίγνεσθαι.

Όμως δυστυχώς η ανάγκη ξεπεράσματος τόσο από τους γονείς, όσο και από παιδαγωγούς της τεχνοκρατικής αντίληψης που κυριαρχεί σήμερα αποτελεί ΠΡΟΒΛΗΜΑ.

Είναι το πρόβλημα της Αδράνειας με την έννοια της αντίστασης στις μεταβολές (εγγενής ιδιότητα της ύλης, τί να κάνουμε;).

Το πρόβλημα αυτό φυσικά δεν είναι καινούργιο, ούτε κάνει μόνο εδώ την εμφάνισή του.

Γράφει ο Μπερνάλ: «Από την εποχή που ο Κοπέρνικος επιβεβαίωσε την κίνηση της γής και ο Χάρβεϋ την κυκλοφορία του αίματος και ως την εποχή που ο Αϊνστάϊν κατάργησε τον αιθέρα και ο Πλάνκ διατύπωσε την υπόθεση για το κβάντο της δράσης ο ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ δεν ήταν τόσο να διεισδύσουμε στα μυστικά της φύσης ΟΣΟ ΝΑ ΑΝΑΤΡΑΠΟΥΝ ΟΙ ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΕΣ ΙΔΕΕΣ...».

Είναι δολικό να κρυβόμαστε πίσω από κάποιες ή κάποια προβλήματα και να μην προχωράμε σε καινούργιους δρόμους, σίγουρα πιο κοπιαστικούς, όπως είναι η ανάπτυξη επίσης νέων σχέσεων σχολείου - γονιών.

Ίσως φανούν «ασύμφοροι τέτοιοι δρόμοι, όμως ας μεταφέρουμε (παραφράζοντας λίγο) εδώ την απάντηση του Πιαζέ στο «ασύμφορο» της ενεργητικής εκπαίδευσης που είχε υποστηριχθεί από πολλούς:

«Αν θέλουμε να διαμορφώσουμε το ΜΕΛΛΟΝ, με άτομα ικανά να παράγουν και να δημιουργούν, και όχι απλώς να επαναλαμβάνουν (και να εκτελούν) θα πρέπει να ακολουθήσουμε αυτούς ακριβώς τους δρόμους».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Προσπαθήσαμε με την παρέμβαση αυτή να τοποθετήσουμε τις σχέσεις Σχολείου - γονιών μέσα στο χώρο που αυτές αναπτύσσονται.

Τις είδαμε πως εκφράζονται σήμερα και προσπαθήσαμε να δικαιολογήσουμε το γιατί, για να μπορέσουμε στη συνέχεια να αναφέρουμε την πρότασή μας.

Φάνηκε πως κυρίαρχα στοιχεία στη δόμηση σωστών σχέσεων αποτελούν πρώτα - πρώτα το ξεκαθάρισμα των εννοιών, ο ρόλος τους και η λειτουργία τους, σήμερα καθώς και το ξεκαθάρισμά του τί θέλουμε.

Καθοριστικός επίσης θεωρείται σ΄ αυτή τη φάση και ο ρόλος των εκπαιδευτικών που μπορούν να λειτουργήσουν σαν καταλύτες για μια σωστή σχέση σχολείου - γονιών σήμερα.

Και φυσικά για να συμβεί κάτι τέτοιο και για να ανεβεί το έργο των εκπαιδευτικών στο επίπεδο της συνολικής καθοδήγησης, για να ολοκληρωθεί στο επίπεδο της παροχής συνολικής ΠΑΙΔΕΙΑΣ ή ΜΟΡΦΩΣΗΣ, πρέπει ο εκπαιδευτικός να ξεπεράσει τις αναλύσεις και τις συζητήσεις στα πλαίσια των γενικών συνελεύσεων, να ξεπεράσει τη δημοσιοϋπαλληλική αντίληψη, να υπερβεί τις σημερινές καταστάσεις της γραφειοκρατίας και της κεντρικής κατεύθυνσης και να παλαίψει στο σχολείο μόνος του ή σε ομάδα για την αναβάθμιση του σχολείου στις κατευθύνσεις που το συνδικαλιστικό του όργανο δείχνει.

(Συνέχεια στη σελίδα 130)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σκοπός της αγωγής

Α1. Εισαγωγή

Το περιβάλλον φυσικό, κοινωνικό και ψυχολογικό, με τη μεγάλη του ποικιλία, με την απεραντοσύνη του, με τις απροσδόκητες εκφάνσεις και με τις ακαθόριστες και ανεξέλεγκτες μορφές που παίρνει, είναι η ανεξάντλητη πηγή που δίνει τα πολύμορφα, τα πολυποίκιλα και τα πολύπλοκα ερεθίσματα στο άτομο, τα οποία μαζί με τις έμφυτες προδιαθέσεις και τις καταβολές που δίδονται από την κληρονομικότητα και κατάλληλα εναρμονισμένα, συμβάλλουν στην ανάπτυξη και στη διαμόρφωση της μοναδικής και ανεπανάληπτης ατομικότητάς του.

Το άτομο, ανάλογα με το περιβάλλον και με τη θέση μέσα στο οποίο βρίσκεται και ανάλογα με τη βιοφυσική και ψυχική επάρκεια ή ανεπάρκεια που είναι προικισμένο, δέχεται αυτά τα ερεθίσματα, τα οποία με την εσωτερική επεξεργασία που κάνει και σύμφωνα με την ιδιαιτερότητά του, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την ανάλογη ψυχοσωματική ανάπτυξη.

Με αυτόν τον τρόπο το άτομο αποκτά την ανάλογη παιδεία, δηλαδή, μόρφωση και αγωγή. Με τη σωστή αγωγή το άτομο μαθαίνει να σκέφτεται, να κρίνει, να εκφράζεται ελεύθερα, να δημιουργεί, να είναι υπεύθυνο και δημοκρατικό. Μαθαίνει να σέβεται τον εαυτό του και τους άλλους. Γίνεται: ένα άτομο πετυχημένο και ευτυχισμένο.

Α2. Η ανάγκη της αγωγής

Από παρατηρήσεις, μελέτες και έρευνες που έκαναν βιολόγοι σε ζώα και στον άνθρωπο, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι, ο άνθρωπος σε σχέση με τα ζώα γεννιέται βιολογικά, ψυχολογικά και κοινωνικά ανώριμος. Έχει, δηλαδή, πρόωρο τοκετό.

Για να μην υπάρξει πρόωρος τοκετός, θα πρέπει η κύηση του ανθρώπου να παραταθεί μέχρι τον 21ο μήνα, ώστε να ωριμάσει το άτομο, να μπορέσει να επιβιώσει και να εξελιχθεί στο δυνατό όριο.

Τα ζώα, όταν έρθουν στον κόσμο, είναι προικισμένα με ένστικτα,

Του
Θωμά Ν. Βλαχάδη
Σχολ. Συμβούλου Π.Ε.
2ης Περιφέρειας Ημαθίας

τα οποία τα βοηθούν να εκτελούν με επιτυχία πράξεις και να προβαίνουν σε ενέργειες αποβλέποντας σε έναν ορισμένο σκοπό, χωρίς να έχουν προηγούμενη εμπειρία για την πράξη αυτή και χωρίς να συμμετέχει η συνείδηση.

Έτσι τα ζώα, με το φυσικό αυτό προικισμό βρίσκουν την τροφή τους, προφυλάσσονται από τους εχθρούς τους και επιβιώνουν. Ενώ το νεογέννητο άτομο, ανώριμο βιολογικά, ψυχολογικά και κοινωνικά δεν μπορεί να επιβιώσει, κυρίως στα πρώτα χρόνια, χωρίς τη βοήθεια του μεγαλύτερου και του ώριμου ατόμου. Αλλά αν κατορθώσει και επιβιώσει, στερούμενο του ανθρώπινου περιβάλλοντος, απομακρύνεται από την ανθρώπινη κατάσταση και τείνει προς την ζωώδη. Αυτό απέδειξαν οι παρατηρήσεις του ψυχολόγου J. DAVIS, που έκανε σε ένα εγκαταλελειμμένο κοριτσάκι έξι χρονών και του ιερέα SINGH που έκανε στο λυκόπαιδο KAMALA επτά ετών;

Τα παιδιά αυτά και τα δυο, επειδή στα πρώτα χρόνια της ζωής τους στερήθηκαν του ανθρώπινου περιβάλλοντος, δεν μπόρεσαν να αποκτήσουν ανθρώπινη συμπεριφορά.

Από τις μελέτες και έρευνες αυτές φαίνεται καθαρά ότι, το άτομο έχει ανάγκη προστασίας, βοήθειας και αγωγής, για να εξελιχθεί και να αναπτυχθεί φυσιολογικά.

Α3. Τί είναι αγωγή

Όταν λέμε αγωγή, εννοούμε τα ποικίλα ερεθίσματα και τις διάφορες επιδράσεις που δέχεται το άτομο από το φυσικό και το κοινωνικό περιβάλλον, οι οποίες επιδράσεις, αφού συναντηθούν με τις υπάρχουσες εμπειρίες και προδιαθέσεις του ατόμου, διαμορφώνουν και καθαρίζουν τις μετέπειτα ενέργειες και δραστηριότητες και γενικά την όλη συμπεριφορά του.

Οι επιδράσεις αυτές μπορεί να είναι ακαθόριστες ανεξέλεγκτες και ελεύθερες, οπότε μιλάμε για ελεύθερη αγωγή, που συντελείται στη φύση και στην ευρύτερη κοινωνία.

Οι επιδράσεις, όμως, μπορεί να είναι σκόπιμες, συστηματικές, προγραμματισμένες και προκαθορισμένες, οπότε μιλάμε για σκόπιμη αγωγή, που συντελείται σε όλους τους τύπους των εκπαιδευτηρίων.

Η ελεύθερη αγωγή δεν μπορεί να πετύχει την αρμονική και σφαιρική ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων του ατόμου, γιατί αυτή είναι τυχαία και ακαθόριστη και ο άνθρωπος έχοντας εκ γεννετής μόνο προδιαθέσεις με ελεύθερο και ακαθόριστο όριο ανάπτυξης, χωρίς προκαθορισμένους στόχους μέχρι που θα φθάσει, είναι αδύνατο να εξελιχθεί ομαλά και μέχρι το ανώτατο όριο, χωρίς τη συστηματική, τη μεθοδευμένη και σκόπιμη αγωγή.

Ο άνθρωπος έχει ανάγκη από συστηματική και σκόπιμη βοήθεια. Έχει ανάγκη από επιδράσεις με προκαθορισμένο σκοπό, που να αποβλέπουν στην υποβοήθηση της εκδίπλωσης όλων των ψυχοσωματικών και διανοητικοηθικών δυνάμεών του. Χρειάζεται: ερεθίσματα που να γίνονται με προσδιορισμένες μεθόδους, με κατάλληλα μέσα και να

Δημοτική Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αποβλέπουν σε προκαθορισμένους σκοπούς. Έχει ανάγκη από επιδράσεις που να αποβλέπουν στην εξέλιξη των έμφυτων προδιαθέσεων του ατόμου, σύμφωνα με την ιδιαιτερότητά του και την ατομικότητά του.

Αυτές τις επιδράσεις μόνο η σκόπιμη, η μεθοδευμένη και η συστηματική αγωγή με τη θετική της επίδραση μπορεί να τις δώσει και να συμβάλει στην εκδίπλωση των έμφυτων προδιαθέσεων και καταβολών, ώστε αυτές να μορφοποιηθούν και να ενεργοποιηθούν και από δυναμικά στοιχεία που είναι να γίνουν δράση, ενέργεια και αποτέλεσμα.

Γιατί μόνο η σκόπιμη αγωγή αποβλέπει να κάνει το άτομο ικανό να αποφαίζει μόνο του, μετά από ώριμη σκέψη και κρίση, λαμβάνοντας την ευθύνη της απόφασης και κάνοντας το άτομο ελεύθερο, υπεύθυνο και δημιουργικό.

Έτσι το άτομο γίνεται ικανό να κατανοεί τον πολιτισμό, να τον προαγάγει και να πετυχαίνει αρμονική κοινωνική συμβίωση.

Γι αυτό η αγωγή είναι ένα φαινόμενο γενικό και παγκόσμιο. Σε όλες τις εποχές υπήρχε μια μορφή αγωγής και σε όλο τον κόσμο υπάρχει και σήμερα. Είναι μια πραγματικότητα.

Α4. Τί μπορεί να κάνει η αγωγή

Η αγωγή, σα φαινόμενο καθολικό και πραγματικό που είναι, απασχόλησε τον άνθρωπο από τα παλιά χρόνια και δεν παύει να τον απασχολεί και σήμερα.

Πολλοί φιλόσοφοι, παιδαγωγοί, ψυχολόγοι και κοινωνιολόγοι ασχολήθηκαν με το πρόβλημα της αγωγής και λαμβάνοντας υπόψη τους παράγοντες της αγωγής διατύπωσαν διάφορες αμφιβολίες, τόσο για το αν μπορεί η αγωγή να πραγματώσει τους σκοπούς που βάζει, όσο και για τα όρια της παιδευτικής επίδρασης.

Μερικοί από αυτούς υποστήριζαν ότι η αγωγή δεν μπορεί να κάνει τίποτε, γιατί η σωματική και η ψυχική κατάσταση του ατόμου είναι καθορισμένη εκ των προτέρων και ότι η φύση του δε μεταβάλλεται.

Έτσι ο Θέογνης υποστήριζε ότι: «διδάσκων οὔ ποτε ποιήσεις τὸν κακὸν ἄνδρ' ἀγαθόν».

Για το Θέογνη η φύση και η καταγωγή παίζουν τον πρώτο ρόλο στην εξέλιξη του ανθρώπου. Πίστευε ότι το μεγαλύτερο αγαθό στον άνθρωπο είναι ο νους που του δίνει η φύση. Όπου απουσιάζει ο νους, είναι αδύνατο να αναπληρωθεί, ακόμη και με τη διδασκαλία. Τον κακό άνθρωπο ποτέ δεν μπορείς να τον κάνεις αγαθό με τη διδασκαλία ή να του βάλεις μυαλό. Γιατί αν αυτό γινόταν, ουδέποτε από αγαθό πατέρα θα γινόταν κακό παιδί, αφού θα πείθονταν με τους σώφρονας λόγους του και θα γινόταν συνετό.

Αλλά και ο Πίνδαρος αναγνώριζε «τὸ φυᾶ κράτιστον εἶναι» και να μην προσπαθεί κανείς να ξεπεράσει τις δυνάμεις τις δοσμένες από τη φύση, καθώς και ο Αριστοφάνης που έλεγε ότι είναι πολύ δύσκολο να απομακρυνθεί κανείς από τη φύση. «Τὸ γὰρ ἀποστῆναι χαλεπὸν φύσεως, ἣν ἔχοι τις ἀεί».

Από τους νεώτερους ο SCHOPENHAUER, ο DARVIN LOMBROSO, ο GALTON κ.ά. απέδιδαν ιδιαίτερη σημασία στην κληρονομικότητα και πίστευαν ότι οι έμφυτες δυνάμεις και οι προδιαθέσεις προδιαγράφουν τη μελλοντική ανάπτυξη του νέου ανθρώπου, όπως οι σιδηροτροχιές προκαθορίζουν τη διεύθυνση του τρένου. Αντίθετη θέση, με τους παραπάνω, πήραν οι οπαδοί του περιβαλλοντικού παράγοντα, που υποστήριξαν ότι η αγωγή έχει μεγάλη δύναμη και εξουσία και ότι μπορεί να μεταβάλει το νεαρό άτομο και στη συνέχεια να διαμορφώνει την κοινωνία.

Υποστηρικτής αυτής της άποψης ήταν ο Σωκράτης, που δίδασκε ότι η αρετή υπάρχει στη γνώση, επομένως είναι διδαχτή. Το κακό οφείλεται σε άγνοια και δεν υπάρχει κανείς που να γνωρίζει το κακό και όμως να το κάνει.

Επίσης οι σοφιστές πίστευαν στη δύναμη της αγωγής και σαν άριστο μέσον είχαν τη ρητορική.

Από τους νεώτερους ο Έρασμος υποστήριξε ότι ο άνθρωπος δε γεννιέται, αλλά μορφώνεται. Ερχόμενος στον κόσμο ο άνθρωπος είναι ακατέργαστη ύλη και το έργο της αγωγής είναι να δώσει σε αυτή την ύλη την άριστη μορφή. «Εάν αμελη-θεί το παιδί, θα προκύψει κάτι τ ζωώδες εάν τύχει φροντίδας θα προκύψει κάτι το θεϊκό».

Αισιόδοξες απόψεις για τη δύναμη της αγωγής εξέφρασαν και ο BACON, LOCKE, KANT, LEIBNIZ, HERBART κ.ά. Εκτός, όμως, από τις αντίθετες αυτές απόψεις για την αγωγή, υπάρχει η συνδυαστική άποψη, που συνδυάζοντας τις δυο ακραίες κατευθύνσεις δέχεται ότι η αγωγή μπορεί να επιδράσει πάνω στο νεαρό άτομο. Αναγνωρίζει, όμως, φραγμούς και όρια στο έργο της αγωγής, που εξαρτώνται από τη φύση και τις προδιαθέσεις του νέου ατόμου. Είναι οι υποστηρικτές και των δύο παραγόντων της αγωγής.

Υποστηρικτές αυτής της άποψης ήταν ο Πλάτων, που θεωρούσε ότι έχει μεγάλη σημασία για την εξέλιξη του ανθρώπου η φύση και η παιδεία.

Αλλά και ο μαθητής του ο Αριστοτέλης, θεωρούσε αναγκαίες προϋποθέσεις για την εξέλιξη του ανθρώπου τη φύση, το λόγο και το έθος.

Ο δε Πλούταρχος τονίζει ότι για να γίνει κανείς τέλειος, πρέπει να συντελέσουν τρία πράγματα, η φύση, ο λόγος και το έθος. Η φύση χωρίς τη μάθηση είναι τυφλή, η μάθηση χωρίς τη φύση ελλειπής, η δε άσκηση χωρίς τη φύση και τη μάθηση ατελής.

Με τη συνδιαστική άποψη τάσ-

(Συνέχεια στη σελίδα 130)

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ε την προγραμματισμένη αναδιάρθρωση

Τα ροδάκινα μπορούν να δώσουν περισσότερο συνάλλαγμα

— Δενδρώδης καλλιέργεια με πολυδυναμική παρου α στην οικονομική ανάπτυξη του Νομού.

— Το πρόβλημα της διάθεσης κάθε χρόνο παρου ζεται με ιδιαιτερότητες, η δε παραγωγή αυξάνεται.

— Η εξέλιξη και η ανάπτυξη της καλλιέργειας εί ι συνεχής.

— Η παραγωγή των συμπυρήνων ξεπέρασε τα επι απέζια· σημαντική είναι η αύξηση στα νεκταρίνια.

Η αναδιάρθρωση των ποικιλι στην καλλιέργεια της ροδα ιάς αποτελεί θετική επιλογή. τί θα ξεριζωθούν πλεονασμα ές ή προβληματικές ποικιλίες θα φυτευθούν οι ζητούμενες ό την κατανάλωση και τις γε γικές βιομηχανίες. Για να ε ύχουν οι αντικειμενικοί στόχοι ς αναδιάρθρωσης, θα χρεια ούν συντονισμένες προσπάθει για την επιλογή των ποικιλι , την τεχνική της καλλιέργει την ποιότητα, την μεταφορά, εμπορία, τις τιμές κ.ά., για μη φθάσουμε πάλι στη μηδε ή λύση, που είναι η απόσυρ και απειλεί το μέλλον της καλ ργειας.

Η χώρα μας κατέχει την τέ οτη θέση στην παραγωγή ρο κίνων σ' όλο τον κόσμο. Η ση αυτή φανερώνει ότι το Ε κό προϊόν «ΡΟΔΑΚΙΝΑ» εί μεγάλης οικονομικής σημα ας.

Τα τελευταία δέκα και πλέον όνια έχουμε σημαντική διαφο ποίηση της παραγωγής· με αλ τώδη αύξηση στα συμπύρηνα, ανοποιητική στα νεκταρίνια και αντίστοιχη όμως μείωση στα ιτραπέζια. Η εναλλακτική λύση ος τα συμπύρηνα και τα νε αρίνια έγινε στα χρόνια που τα επιτραπέζια περνούσαν κρίση στη διάθεση, με ευνοϊκό αποτέλεσμα για τον κλάδο, γιατί τα συμπύρηνα τον έκαναν πιο δυναμικό - εξαγωγικό.

Τα επιτραπέζια ροδάκινα επικεντρώνουν το ενδιαφέρον της ανανέωσης, γιατί οι παραγωγοί, οι σκαπανείς της καλλιέργειας, εξακολουθούν να είναι δεμένοι μ' αυτά, η δε έρευνα μας δίνει καινούργιες αξιόλογες ποικιλίες.

Οι ανταγωνίστριες χώρες

1. ΙΤΑΛΙΑ. Τα τελευταία χρόνια έδωσαν πρωτεραιότητα στα νεκταρίνια. Η παραγωγή τους στα προσεχή δυό χρόνια θα πλησιάσει το 30% της συνολικής παραγωγής των ροδακίνων. Επίσης για να επιτύχουν πρωϊμότητα καλλιεργούν με κάλυψη περί τα 4.000 στρέμματα με υπερπρώϊμες και πρώϊμες ποικιλίες σε περιοχές του Νότου. Η πρωΐμηση ανάλογα με την ποικιλία και τα υλικά κάλυψης είναι 15—25 μέρες σε σύγκριση με τις μη καλυμένες φυτείες. Η συνολική παραγωγή ροδακίνων τα τελευταία χρόνια κυμαίνεται σε 1.500.000 τόννους, η δε εξαγωγή εσπερνά τους 350.000 τόννους. Οι τάσεις εξακολουθούν να είναι προς τα νεκταρίνια και τα επιτραπέζια ροδάκινα.

2. ΙΣΠΑΝΙΑ. Η παραγωγή κυμαίνεται σε 550.000 τόννους, από τους οποίους τα επιτραπέζια και τα νεκταρίνια αντιπροσωπεύουν το 40% περίπου της παραγωγής.

Οι τάσεις είναι προς τις υπερπρώϊμες και πρώϊμες ποικιλίες ροδακίνων και νεκταρινιών, που ανταγωνίζονται τις δικές μας

Του
Βασ. Κουκουργιάννη
Γεωπόν. Δ)νσης Γεωργίας
Ν. Ημαθίας

αντίστοιχες ποικιλίες λόγω της πρωϊμότητας και το μέγεθος καρπών. Οι εξαγωγές τους το 1982 ήταν 12.475 τόννοι, το 1986 έφθασαν τους 32.793 τόννους. Το 90% και πλέον των εξαγωγών γίνεται τους μήνες Μάϊο και Ιούνιο.

Τα Ισπανικά νεκταρίνια έκαναν την εμφάνισή τους και στο Νομό μας (Βέροια) στις αρχές του περασμένου Ιουνίου με τιμή πώλησης 500 δραχμές το κιλό.

3. ΓΑΛΛΙΑ. Η παραγωγή κυμαίνεται σε 450.000 τόννους περίπου. Το 90% της παραγωγής καταναλώνεται στη χώρα. Οι εξαγωγές φθάνουν σε 30—40.000 τόννους, ενώ οι εισαγωγές ξεπερνούν μερικές χρονιές τους 40.000 τόννους. Χώρες που εισάγουν ροδάκινα στη Γαλλία είναι κυρίως η Ιταλία και η Ισπανία, μικρές ποσότητες εισάγονται και από τη χώρα μας. Οι τάσεις είναι προς τα επιτραπέζια και τα νεκταρίνια. Οι Γάλλοι

διαθέτουν τον πιο μεγάλο αριθμό από καινούργιες αξιόλογες ποικιλίες ροδακίνων. Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι η προτίμηση του Γάλλου καταναλωτή στις λευκόσαρκες ποικιλίες.

Τέλος πρέπει να σημειώσουμε ότι το υποκείμενο GF 677, το γνωστό μας αμυγδαλοροδάκινο είναι δημιούργημα της έρευνάς τους.

Επιλογή των ποικιλιών και αναδιάρθρωση

Κάθε χρόνο γίνονται νέες φυτεύσεις οπωρώνων ροδακινιάς —κατά κανόνα— με τις καλύτερες και ζητούμενες ποικιλίες. Το βασικό κριτήριο που παίζει καθοριστικό ρόλο στην επιλογή τα τελευταία χρόνια είναι τα χρήματα που έφερε η κάθε ποικιλία ή κάποια καινούργια ποικιλία από προοδευτικούς παραγωγούς.

Η εφαρμογή της προγραμματισμένης αναδιάρθρωσης θα παίξει κυρίαρχο ρόλο, τόσο για το ξερίζωμα πλεονασματικών ή προβληματικών ποικιλιών, όσο και για φύτευση των ζητουμένων ποικιλιών όσο τις αγορές.

Η επιλογή της ποικιλίας αποτελεί απόφαση μεγάλης σημασίας, γιατί οι νέες αξιόλογες ποικιλίες είναι αρκετές, έχουμε διαφοροποίηση στην τεχνική της καλλιέργειας (πυκνές φυτεύσεις), η εξέλιξη της εμπορίας είναι συνεχής και τέλος οι απαιτήσεις της κατανάλωσης αλλάζουν. Όλα τα παραπάνω αναγκάζουν τον δεντροκαλλιεργητή να προσαρμόζεται έγκαιρα στις καινούργιες τάσεις για να μπορέσει να σταθεί παραγωγικά και ανταγωνιστικά.

Οι γεωργικές βιομηχανίες με τις προκαθορισμένες τιμές για τα συμπύρηνα από την ΕΟΚ για τον παραγωγό —χάρις στις επιδοτήσεις στις βιομηχανίες— κατευθύνουν σε σημαντικό βαθμό χωρίς προγραμματισμό την επέκταση ή την αναδιάρθρωση των ποικιλιών. Οι δυνατότητες των γεωργικών βιομηχανιών δεν είναι αξεπέραστες και ήδη έχουμε δυσχέρειες στην ομαλή απορρόφηση της παραγωγής.

Η αναδιάρθρωση εδώ και αρκετά χρόνια είναι πάγιο αίτημα κυρίως των μικρών παραγωγών, συχνά μάλιστα στη μη πραγματοποίησή της —αίτια και αφορμές— αποδίδονται τα προβλήματα της διάθεσης.

Συνδυασμός καλλιεργειών

Η αναδιάρθρωση με οικονομική ενίσχυση δεν αποτελεί πανάκεια, ούτε πρόκειται δια μαγείας να λύσει το πρόβλημα της καλλιέργειας και το εισόδημα των παραγωγών, αν δεν αντιμετωπισθεί —αφού μελετηθεί— συνολικά μαζί μ' άλλα διαρθρωτικά προγράμματα παραγωγής οπωροκηπευτικών προϊόντων.

Η εξαγωγή μόνο ροδακίνων για μεγάλη χρονική περίοδο, αποτελεί βασικό μειονέκτημα για την διάθεση. Δεν είναι εύκολο ν' ανταγωνισθούμε τους Ιταλούς που εξάγουν στις ξένες αγορές πλήθος από οπωρικηπευτικά προϊόντα. Πρέπει να παράγουμε και άλλα προϊόντα για να επιτύχουμε ευχερή διάθεση και ικανοποιητικές τιμές. Τέτοια προϊόντα είναι το σπαράγγι, που ήδη αποτελεί αξιόλογο εξαγωγικό προϊόν, τα φασολάκια, που όλο το καλοκαίρι καταναλώνονται στην Ευρώπη με μορφή σαλάτας κ.ά. Οι δυνατότητες για την παραγωγή π.χ. φασολάκια υπάρχουν, αλλά θα πρέπει να διασφαλισθεί η διάθεση σε ικανοποιητικές τιμές, ώστε ν' αντιμετωπίζεται ο παραγωγός.

Τεχνικά προβλήματα

Στο πρόγραμμα της αναδιάρθρωσης είναι και οι ποικιλίες Ρεντ Χάβεν και Χαλ. Πράγματι πριν μερικά χρόνια ήταν πλεονασματικές, τα τελευταία όμως χρόνια —τουλάχιστον για το Νομό μας— δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα η διάθεσή τους. Οι παραγωγοί μάλιστα φυτεύουν την Ρεντ Χάβεν επιλέγοντας εμβολιοφόρους Βλαστούς από δένδρα που παρουσιάζουν καλύτερα χαρακτηριστικά ποιότητας και παραγωγής.

Η ποικιλία Χαλ παρουσιάζει αστάθεια στην παραγωγή γι' αυτό οι φυτεύσεις είναι μηδαμινές. Το ξερίζωμα των ποικιλιών που αναφέραμε επαφίεται στους παραγωγούς.

Οι συμπύρηνες ποικιλίες της ομάδας Μπέϊμπυ Γκόλντ θεωρούνται προβληματικές, γιατί κατά την ωρίμανση παρουσιάζουν κόκκινο χρώμα κοντά στον πυρήνα (μειονέκτημα για τη βιομηχανία). Στις ανταγωνίστριες χώρες θεωρούνται οι καλύτερες ενώ σ' εμάς η υπερβολική αζωτούχος λίπανση και η μη έγκαιρη σωστή συγκομιδή υποβαθμίζουν την ποιότητα. Η υπερπροσφορά άλλων ποικιλιών —που θεωρούνται καλύτερες— έχει ως αποτέλεσμα την μη προτίμηση της ομάδας Μπέϊμπυ Γκόλντ.

Τα ροδάκινα ή τα νεκταρίνια μας που εξάγονται παρουσιάζουν πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα, όταν φθάνουν στις μακρινές αγορές. Δεν φτάνει μόνο η καλή ποικιλία, η καλή ποιότητα, η γεύση, το μέγεθος, η καλή τυποποίηση και ο χρωματισμός των καρπών. Χρειάζονται υπεύθυνες φροντίδες πριν και μετά την συλλογή για να φθάσει το προϊόν στις αγορές του εξωτερικού με υψηλά

ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Η υπερβολική αζωτούχος λίπανση, το πότισμα κατά την συγκομιδή, ο χρόνος και ο τρόπος συγκομιδής και γενικά οι χειρισμοί μετά την συγκομιδή υποβαθμίζουν σημαντικά την ποιότητα - ανθεκτικότητα του προϊόντος.

Η αναδιάρθρωση για να επιτύχει πρέπει να συνδυασθεί με τεχνικές βελτιώσεις, την έρευνα της αγοράς και την χωροταξική κατανομή των ποικιλιών π.χ. οι υπερπρώϊμες - πρώϊμες ποικιλίες πρέπει να φυτεύονται σε περιοχές που ευνοούν την πρωϊμηση και την ποιότητα.

Ποικιλίες πλεονασματικές ή προβληματικές

Οι ποικιλίες που θα ξεριζωθούν με οικονομική ενίσχυση, σύμφωνα με το πρόγραμμα της αναδιάρθρωσης κατά την πεντα ετία (1987—1992) είναι: Ελπέρτα, Φαίρ Χάβεν, Ρεντ Χάβεν, Χαλ, Ντίξον, Καρολύν, Χάλφορντ, Γιούγκερμαν και Μπέϊμπυ Γκόλντ.

Προτεινόμενες ποικιλίες

Οι ποικιλίες που σύμφωνα με τοπρόγραμμα της αναδιάρθρωσης θ' αντικαταστήσουν τις πλεονασματικές ή προβληματικές ποικιλίες είναι:

ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΕΣ: Ερλυκρέστ, Μεϊκρέστ, Σπρινγκ κρεστ, Σπρινγκ λέϋντυ, Φλεϊβορκρέστ, όψιμο Ρεν Χάβεν, Σανκρέστ, Τζουλάϊ λέϋντυ, Φαγιέτ και οι λευκόσαρκες Δελησάβα, Ιρίς Ρόσσο, Μαρία Μπιάνκα και Χόνεϊ Ντιού Χέϊλ.

ΝΕΚΤΑΡΙΝΙΑ: Αουρέλιο Γκράντ, Σνόου Κουίν (λευκόσαρκη) και Σπρινρέντ.

ΣΥΜΠΥΡΗΝΑ: Κατερίνα, Μπόουεν, Βίβιαν, Εβέρτς και Μερριάμ.

Ανανέωση οπωρώνων μεγάλης ηλικίας

Όπως είναι γνωστό σε οπωρώνες ροκαδινιάς μεγάλης ηλικίας με τις ποικιλίες Αρμγκόλντ, Σπρινγκτάϊμ, Καρντινάλ, ΝτιΕιφρέντ κ.ά. δεν προβλέπεται να γίνει αναδιάρθρωση με οικονομικές ενισχύσεις, ή στις ποικιλίες νεκταρινιάς Κρίμσον γκολντ Ρεντ τζιούν, Έρλυ Μπλέζ, κ.ά., οι παραγωγοί με δική τους πρωτοβουλία θα κάνουν την ανανέωση. Γι' αυτές τις περιπτώσεις προτείνονται εκτός από τις βασικές ποικιλίες, που αναφέρονται στο πρόγραμμα και οι εξής άλλες δοκιμασμένες, που έχουμε στοιχεία, ή εμπειρίες, γιατί στο πρόγραμμα της αναδιάρθρωσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί κάθε νέα ποικιλία που θα αξιολογόσει η έρευνα, ως κατάλληλη. αυτές είναι:

ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΕΣ: Σπρινγκμπέλε, Γκλοχάβεν, Κρεστ χάβεν, Φλαμίνια και οι λευκόσαρκες Πάολα Καβίκι Πρεκότσε και η Δούκισα.

ΝΕΚΤΑΡΙΝΙΑ: Μαρία Εμίλια, Σουπέρ Κρίμσον, Γουαϊνμπέργκερ, Φίρμπράϊτ, Πεγκάσο, Νέκταρος, Ρεν γκολντ, Φανταζία, Μαρία Αουρέλια, Καζιοπέα και Τέϊστυ Φρή.

Οι προτεινόμενες ποικιλίες για την αναδιάρθρωση θα πρέπει να καλύψουν τόση έκταση, ώστε η παραγωγή να είναι ανάλογη με την ζήτηση σ' όλη την περίοδο εμπορίας, για να αποφύγουμε χρονικές ή ποικιλιών αιχμές παραγωγής. Η εξαγωγική περίοδος ν' αρχίζει με την ποικιλία Μέϊκρεστ και να τελειώνει με την πολύ όψιμη ποικιλία Φλαμίνια.

Θ' αναφερθώ με συντομία για τις λευκόσαρκες ποικιλίες επιτραπέζιων ροδακίνων και νεκταρινιών. Για τις πρώτες υπάρχει εμπορικό ενδιαφέρον από την εσωτερική αγορά, γι' αυτό οι παραγωγοί φυτεύουν, με προτίμηση στην όψιμη Χόνεϊ Ντιού Χέϊλ. Για την μεσοπρώϊμη ποικιλία «Δούκισα» υπάρχει ενδιαφέρον για φυτεύσεις οπωρώνων.

Τα λευκόσαρκα ροδάκινα προτιμούνται στην αγορά των Αθηνών, ενώ στην αγορά της Θεσσαλονίκης η ζήτηση είναι ασήμαντη. Η αλόγιστη φύτευση - επέκταση των λευκοσάρκων ποικιλιών θα δημιουργήσει πρόβλημα στη διάθεσή τους, γι' αυτό θα χρειασθεί έγκαιρα ν' αρχίσει και η εξαγωγή τους, για να προετοιμάσουμε τις αγορές του εξωτερικού.

Από τις λευκόσαρκες ποικιλίες νεκταρινιάς η πιο αξιόλογη, που άρχισε η διάδοσή της και στη χώρα μας είναι η «Σνόου Κουίν, η οποία όμως παρουσιάζει ευαισθησία στην ίωση «Σάρκα». Τις ποικιλίες της ομάδας «Καλντέζι» δεν τις έχουμε ακόμη στην χώρα μας.

Από όσα αναφέραμε, φαίνεται ότι το Εθνικό προϊόν ΡΟΔΑΚΙΝΑ, έχει πολλές ιδιαιτερότητες, γι' αυτό χρειάζεται βαθιά μελέτη στους τομείς παραγωγής και εμπορίας για να φέρει περισσότερο συνάλλαγμα.

Βασ. Κουκουργιάννης

Δημοκρατική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Οι ψώρες της Ελιάς

(Β΄)

Μέτρα φυτοϋγιεινής και καλλιεργητικά

Ο κυριότερος τρόπος εισόδου κοκκοειδών σε μια περιοχή αμόλυντη είναι αυτός με την μεταφορά τους πάνω σε προσβλημένο πολλαπλασιαστικό υλικό. Οι προμηθευόμενοι δεντρύλλια ελιάς, εμβόλια ή υποκείμενα του δέντρου, πρέπει να έχουν υπόψη τους πως το πολλαπλασιαστικό αυτό υλικό είναι αναγκαίο να προέρχεται από περιοχές που δεν είναι προσβλημένες από κοκκοειδή και για περισσότερη ασφάλεια, το υλικό αυτό να είναι απεντομωμένο. Ειδικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας ενεργούν απεντομώσεις σε απολυμαντικούς θαλάμους.

Παραπέρα, νέοι και παλιοί ελαιώνες πρέπει να ελέγχονται τακτικά για να επισημαίνεται έγκαιρα είτε μια καινούργια προσβολή, είτε ενδεχόμενη επιδείνωση προσβαλής που υπήρχε προηγούμενα. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις θα πρέπει να λαμβάνονται άμεσα κατασταλτικά μέτρα, συνιστάμενα κυρίως σε ψεκασμούς με εντομοκτόνα. Αν η προσβολή είναι πολύ σοβαρή και η επιτυχία της εφαρμογής εντομοκτόνων φαίνεται προβληματική, είναι αξιοσύστατο να απομακρύνονται προηγουμένως με αυστηρό κλάδευμα τα σοβαρότερα προσβλημένα τμήματα των δέντρων και κατόπιν να ακολουθούν οι κατάλληλοι ψεκασμοί.

Εξάλλου, ορισμένα καλλιεργητικά μέτρα συμβάλλουν ουσιωδώς στη μείωση των πληθυσμών των κοκκοειδών. Τέτοια μέτρα είναι κυρίως δύο:

— Η κανονική και όχι υπερβολική λίπανση. Πλούσια αζωτούχος λίπανση, έχει ως συνέπεια τη δημιουργία άφθονης χυμώδους βλάστησης που ευνοεί τον πολλαπλασιασμό και τη δράση των κοκκοειδών.

— Η αποφυγή παρουσίας περίσσειας υγρασίας στο περιβάλ-

Του

Στέλιου Παλούκη

λον, που προέρχεται από πυκνή φύτευση και άλλους παράγοντες. Έτσι, το αραίωμα της κόμης, που επιτρέπει τον καλλίτερο αερισμό και φωτισμό, είναι κάτι που, πολλές φορές συστήνεται.

Χημική καταπολέμηση

Η χημική καταπολέμηση παραμένει βασικά στα χέρια του παραγωγού ως το κυριώτερο όπλο για την αντιμετώπιση των σοβαρών αυτών εχθρών του δέντρου. Ανάλογα με την εποχή εφαρμογής και την αναμενόμενη δράση, επιλέγονται κυρίως τα χρησιμοποιούμενα εντομοκτόνα. Αλλά και η ποικιλία του δέντρου μπορεί να επηρεάζει την επιλογή αυτή. Μερικές ποικιλίες είναι ευπαθείς σε ορισμένα σκευάσματα, ιδιαίτερα όταν οι ψεκασμοί γίνονται κάτω από ακατάλληλες συνθήκες, όπως π.χ. με πολύ υψηλές θερμοκρασίες. Σε τέτοιες περιπτώσεις, αποφεύγονται οι ψεκασμοί μεσημεριάτικες ώρες το καλοκαίρι και, αν είναι απαραίτητο να γίνουν, τότε η εκτέλεσή τους περιορίζεται στις πρωϊνές ώρες ή αργά το απόγευμα. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται για την εφαρμογή των θερινών πολτών, για τους οποίους γίνεται περισσότερος λόγος αμέσως παρακάτω.

Εντομοκτόνα χρησιμοποιούμενα σε ψεκασμούς εναντίον των κοκκοειδών της ελιάς και οι συνιστόμενες δόσεις τους αντίστοιχα περιλαμβάνονται στον πίνακα 2.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, τα κοκκοειδή είναι πιο εύτρωτα στο στάδιο της νεαρής κινητής προνύμφης. Συνεπώς, θα πρέπει για κάθε γενιά, εφόσον παρίσταται ανάγκη, να ενεργείται ένας ψεκασμός την εποχή που παρατηρείται το μέγιστο εξόδου των νεαρών κινητών προνυμφών. Για κάθε κοκκοειδές, οι χρόνοι αυτοί επισημαίνονται με σχετική ακρίβεια στον πίνακα 1. Έτσι, για το Παρλατόρια, π.χ. που έχει δύο γενιές το χρόνο, θα γίνει ένας ψεκασμός στις αρχές Μαΐου και, εφόσον παρίσταται ανάγκη, ένας δεύτερος ψεκασμός στο χρονικό διάστημα τέλη Αυγούστου - αρχές Σεπτεμβρίου. Ο πρώτος ψεκασμός, ο οποίος θεωρείται και ο πιο βασικός, θα πρέπει να επαναλαμβάνεται ύστερα από 15-20 ημέρες αν το εύρος του χρονικού διαστήματος της εκκόλαψης της πρώτης γενιάς είναι πολύ μεγάλο και δεν μας καλύπτει ένας μόνο ψεκασμός. Για τους ψεκασμούς αυτούς χρησιμοποιούνται είτε τα οργανοφωσφορικά είτε οι θερινοί λευκοί πολτοί. Οι τελευταίοι προτιμώνται όταν έχουμε να προστατεύσουμε μια αξιόλογη δράση παρασίτων ή αρπακτικών, για την οποία γίνεται περισσότερος λόγος παρακάτω.

Σε ψώρες που διαχειμάζουν κυρίως ως προνύμφη, π.χ. το λεκάνιο, παρίσταται μερικές φο-

ές ανάγκη, όταν η προσβολή είναι πολύ σοβαρή, να γίνεται νας συμπληρωματικός ψεκασμός στη διάρκεια του χειμώνα. Ο ψεκασμός αυτός γίνεται κατά προτίμηση με ένα θερινό λευκό πολτό.

Θεωρούμε σκόπιμο, πριν κλείσουμε το θέμα της χημικής καταπολέμησης του κοκκοειδούς, να σημειώσουμε ότι, γενικά, για την εκτέλεση των ψεκασμών είναι προτιμότερο να χρησιμοποιούνται μηχανοκίνητοι ψεκαστήρες και αυτοί να λειτουργούν με υψηλή πίεση και με κατευθυνόμενη με το χέρι εκπόξευση υγρού. Επίσης, θα πρέπει να δίνεται προσοχή, ώστε κατά τον ψεκασμό να περιβρέχεται καλά όλη η επιφάνεια του δέντρου, έχρι σημείου που να αρχίζει η απορροή του ψεκαστικού υγρού.

Ένα άλλο σημείο που πρέπει να προσεχθεί στην εκτέλεση των ψεκασμών, είναι η προστασία του ψεκαστού από την τοξικότητα του εντομοκτόνου. Γενικά, ο ψεκαστής θα πρέπει να φέρει πάντα ειδική μάσκα και κατάλληλα γάντια, υποδήματα και φόρμα εργασίες, ενώ δεν πρέπει να φροντίζει να τηρεί πάντα νώτα του προς την κατεύθυνση από την οποία έρχεται ο άνεμος.

Βιολογική Καταπολέμηση

Εκτός από την χημική καταπολέμηση, αξιόλογο ενδιαφέρον παρουσιάζει η καταπολέμηση των κοκκοειδών με βιολογικά μέσα. Υπάρχουν στη φύση πολλά ωφέλιμα έντομα και χρήσιμοι μικροοργανισμοί που τρέφονται από τα κοκκοειδή.

Η χρησιμότητα και η προστασία των ωφέλιμων εντόμων θα πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα. Υπάρχουν, μάλιστα, περιπτώσεις, στις οποίες με τη βιολογική καταπολέμηση κατορθώνει να λυθεί το πρόβλημα της αντιμετώπισης των κοκκοειδών, εκεί που απέτυχε η χημική καταπολέμηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Εντομοκτόνα χρησιμοποιούμενα προς καταπολέμηση των κοκκοειδών στην ελιά*

Κοινό όνομα εντομοκτόνου	Εμπορικό όνομα εντομοκτόνου		Συνιστόμενη συνήθως δόση**
Οργανοφωσφορικά			
METHIDATHION	ULTRACIDE	40-WP	140
PHOSMET	IMIDAN	50-WP	140
AZINPHOS METHYL	GUSATHION	25-WP	200
PHOSALONE	ZOLON	30-WP	200
Θερινοί λευκοί πολτοί			
SUN-OIL 7E		1.200	
TRIONA		1.200	
ORHEX		1.400	

* Τα περιλαμβανόμενα στον πίνακα εντομοκτόνα είναι αυτό που δοκιμάστηκαν με επιτυχία από τον συγγραφέα σε πολυετείς πειραματικές εργασίες του κάτω από τις δικές μας συνθήκες. Βέβαια, εκτός από αυτά υπάρχουν στην αγορά και άλλα εντομοκτόνα εναντίον των κοκκοειδών, που είτε δοκιμάζονται τώρα είτε δεν έχουν αρχίσει ακόμη να δοκιμάζονται από τον ίδιο.

** γραμ. σκευάσματος/100 λίτρα νερού

Γενικά, τα ωφέλιμα αυτά έντομα τα χωρίζουμε σε δυο βασικές κατηγορίες, στα παράσιτα και στα αρπακτικά.

Τα παράσιτα των κοκκοειδών είναι πολύ μικρά έντομα που ανήκουν στην τάξη των Υμενοπτέρων.

Τα ακμαία τους τρέφονται γενικώς από το νέκταρ λουλουδιών και από μελιτώματα των κοκκοειδών. Οι προνύμφες όμως των Υμενοπτέρων αυτών τρέφονται σε βάρος του σώματος των κοκκοειδών. Σ' ένα άτομο κοκκοειδούς μπορεί να συναντήσει κανείς μία ή και περισσότερες προνύμφες παρασίτων. Τα παράσιτα διακρίνονται σε ενδοπαράσιτα και εκτοπαράσιτα.

Τα ενδοπαράσιτα ή ενδοφάγα παράσιτα ζουν και μεγαλώνουν μέσα στο σώμα του κοκκοειδούς. Όταν γίνουν ακμαία τρυπούν το υπόλειμμα του σώματος του κοκκοειδούς και το ασπίδιό του κι εξέρχονται.

Τα εκτοπαράσιτα ή εκτοφάγα ζουν και μεγαλώνουν επίσης σε βάρος του κοκκοειδούς παραμένουν όμως έξω και πάνω στο σώμα του. Όταν γίνουν ακμαία τρυπούν τ' ασπίδιο και εξέρχονται. Τα αρπακτικά ανήκουν στην τάξη των Κολεοπτέρων. Ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζουν μερικά αρπακτικά που ανήκουν στην οικογένεια COCCINELIDAE, διάφορα είδη πασχαλίτσας που τρώνε τα κοκκοειδή και μάλιστα σ' όλα τα στάδια της εξέλιξής τους, δηλαδή από τη νεαρή προνύμφη μέχρι και το ακμαίο. Γενικά, υπάρχει μεγάλη σκοπιμότητα για την ενίσχυση του ωφέλιμου έργου που επιτελούν τα εντομοφάγα έντομα. Έχομε κάθε συμφέρον να ευνοούμε την αύξηση του πληθυσμού των ωφέλιμων αυ-

(Συνέχεια στη σελίδα 130)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΕΝΤΡΟΚΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Το ακτινίδιο

Του
Οδυσσέα Π. Ντινόπουλου

Το ακτινίδιο χωρίς αμφιβολία είναι ένας καρπός με μεγάλη θρεπτική και διαιτητική αξία. Αυτός είναι ο λόγος που η κατανάλωσή του αυξάνεται εντυπωσιακά παντού: Ν. Ζηλανδία - Ευρώπη - Αμερική - Αυστραλία κλπ. καθώς και στη χώρα μας. Το τί κρύβει ένας καρπός ακτινιδίου φαίνεται στους επόμενους πίνακες. Η σύγκριση γίνεται με άλλους καρπούς που καταναλίσκονται ταυτόχρονα κατά την χειμερινή περίοδο. Τα θρεπτικά στοιχεία υπολογίζονται σε 100 γραμμάρια νωπών καρπών (εδώδιμο τμήμα).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Καρπός	Οργανικές ουσίες σε γραμμ.		
	Πρωτείν.	Υδατάνθρ.	Λίπη
Ακτινίδιο	1,6	0,3	11
Λεμόνι	0,7	0,5	9
Πορτοκάλι	0,7	0,2	11
Αχλάδι	0,4	0,4	14
Μήλο	0,3	0,4	14

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Καρπός	Μέταλλα σε χιλιοστά γραμμ.		
	Φωσφ.	Ασβέστ.	Σίδηρ.
Ακτινίδιο	42	56	1,6
Λεμόνι	20	60	0,4
Πορτοκάλι	22	43	0,4
Αχλάδι	9	9	0,4
Μήλο	10	5	0,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Καρπός	Βιταμίνες		
	C	B1	A
Ακτινίδιο	300	0,01	0.035
Λεμόνι	45	0,06	0,12
Πορτοκάλι	50	0,1	0,15
Αχλάδι	5	0.05	0,01
Μήλο	5	0,04	0,05

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Θρεπτικά στοιχεία σε 100 γραμ. νωπού βάρους ακτινιδίου

Θείο	25,5	χλστ.	γραμ.
Φωσφόρος	42,5	»	»
Χλώριο	26,1	»	»
Νάτριο	3,3	»	»
Κάλιο	320	»	»
Μαγνήσιο	19,7	»	»
Ασβέστιο	56,1	»	»
Σίδηρος	1,6	»	»

Όπως προκύπτει από τους αναφερόμενους πίνακες το ακτινίδιο είναι ένας καρπός πλούσιος σε μέταλλα, ιδιαιτέρως σε φωσφόρο, κάλι, ασβέστιο και σίδηρο. Συγκρινόμενο το ακτινίδιο με άλλους καρπούς της χειμερινής περιόδου υπερτερεί εντυπωσιακά σε πρωτεΐνες, φωσφόρο, σίδηρο και σε βιταμίνη C.

2. Επίδραση του αζώτου στη βλάστηση και καρποφορία των δένδρων

Αναμφισβήτητα το άζωτο είναι ένα θρεπτικό στοιχείο «θεμελειακό» στην ανάπτυξη των φυτών (ετήσια και πολυετή). Έχει διαπιστωθεί ότι από την χορήγηση αζώτου περισσότεροι οπωρώνες ωφελούνται από την χορήγηση οιουδήποτε άλλου στοιχείου. Εδώ τίθεται ένα ερώτημα. Μπορούμε να προσθέσουμε άζωτο αλόγιστα στα δέντρα παραπάνω από ότι πρέπει; Ασφαλώς όχι. Βρέθηκε ότι όταν τα αποθέματα του εδάφους σε άζωτο είναι επαρκή για την δημιουργία μέτριας βλάστησης, η προσθήκη και άλλης ποσότητας μπορεί στα σίγουρα να αυξήσει την βλάστηση, χωρίς να αυξήσει και την παραγωγή των καρπών.

Βλέπει κανείς τα δέντρα που είναι «πολύ περιποιημένα» να έχουν πλούσια βλάστηση, πολλούς λαίμαργους και ετήσια βλάστηση ζωηρή που πολλές φορές ξεπερνάει τα δύο μέτρα. Η καρποφορία των δέντρων αυτών είναι λίγη. Αντίθετα όσα είναι «πολύ ταλαιπωρημένα» στον ίδιο οπωρώνα, παρουσιάζουν πλούσια καρποφορία αλλά περιωρισμένη βλάστηση.

Ο δενδροκαλλιεργητής σπάνια απασχολείται με τον κίνδυνο της υπέρμετρης βλάστησης και της μειωμένης καρποφορίας συνεπεία της υπερβολικής χρήσης του αζώτου. Και τα λάθη επαναλαμβάνονται. Το πρόβλημα συνίσταται στον καθορισμό εκείνης της ποσότητας του αζώτου, πέραν της οποίας τα δέντρα του αντί να δίνουν καρπούς, δίνουν βλάστηση.

Στις μηλιές και αχλαδιές λόγω του ειδικού τρόπου καρποφορίας τους, η περίσσεια αζώτου στο έδαφος οδηγεί σε έντονη βλάστηση, και η κατάσταση χειροτερεύει ακόμα περισσότερο όσο αυξάνεται η χορήγηση του αζώτου στα δέντρα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

-Συνιστάται σε τέτοια δέν-
να περιορίζεται ή να καταρ-
αι η αζωτούχος λίπανση. Πε
ίζεται το κλάδεμα (αφαίρε-
βραχιόνων βλαστών κλπ).
ίζονται βραχίονες κλαδίσκοι
στοί κάθε κατηγορίας, έως ό
τα δέντρα μπουν στην καρ-
ορία και «σταθεροποιηθούν».
αι δύο μέτρα που δίνουν ά-
α αποτελέσματα.
Περιττόν να τονισθεί, προκει-
ου για τις μηλιές, ότι εάν οι

ποικιλίες μηλιάς είχαν μπολιασθεί σε νάνα υποκείμενα Μ9 και Μ26 δεν θα υπήρχαν τα αναφερόμενα προβλήματα της μη καρποφορίας. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στα γόνιμα εδάφη.

Περιττόν να τονισθεί ότι υπάρχουν ποικιλίες με σταθερή καρπόδεση που δεν δημιουργούν προβλήματα. Σύγκριση Μουτσού και Τζόναγκολντ με κλώνους Στάνταρ της Ντελίτσιους (Ιμπέριαλ, Στάρκιν κλπ.).

Το «βακτηριακό κάψικο» των μηλοειδών

Α' Γενικά

ία το «βακτηριακό κάψιμο» μηλοειδών η «Νιάουστα» α-
λήθηκε και παλιότερα (Δες χος 23ον 1983) Τότε τα στοι
α που είχαν αναφερθεί, γύρω την αναφερόμενη ασθένεια ερχόταν κυρίως από την Ξέ-
βιβλιογραφία. Σήμερα έχου-
στοιχεία από την Ελληνική γματικότητα. Φέτος λίγο ή ύ πήραμε μια γεύση τί είναι «βακτηριακό κάψιμο» και έ-
μπορούμε να εκτιμήσουμε πό σοβαρή ασθένεια είναι Ο τροκαλλιεργητής αντιμετωπί μια νέα πραγματικότητα. Απ' υ και πέρα θα συνυπάρχει με ασθένεια.
Η ασθένεια ονομάζεται «βα-
ριακό κάψιμο» επειδή σε προ
ρημένη προσβολή, το δέντρο ει την εικόνα του καμένου τρου. Η ασθένεια οφείλεται βακτήριο ERWINIA AMY-
BORA (ερβίνια αμυλοβόρα). διάδοσή της εξαρτάται από καιρικές συνθήκες (βροχές υψηλές θερμοκρασίες που επικρατήσουν την περίοδο ανθοφορίας. Η φετεινή ά-

νοιξη ήταν ιδιαίτερη ευνοϊκή για την ασθένεια. Σε γενικές γραμμές φάνηκε ότι οι κυδωνιές και οι αχλαδιές είναι περισσότερο ευαίσθητες από τις μηλιές. Αναλυτικότερα η εικόνα που παρουσίασαν τα διάφορα είδη είναι η εξής:

α) ΚΥΔΩΝΙΕΣ. Εξαιτίας της ασθένειας η καλλιέργεια της κυδωνιάς καθίσταται προβληματική. Ευαίσθητες δεν είναι μόνο οι επιτραπέζιες ποικιλίες, αλλά και εκείνες που χρησιμοποιούνται ως υποκείμενα της αχλαδιάς, όπως είναι οι κυδωνιές τύπος Α και ΒΑ29. Χρειάζεται ιδιαίτερη φροντίδα για την προστασία της κυδωνιάς.

β) ΑΧΛΑΔΙΕΣ. Από τις καλλιεργούμενες ποικιλίες μεγάλη ευαισθησία έχουν η Σάντα Μαρία και Πάσα Κρασάνα. Αρκετά ανθεκτικές είναι οι ποικιλίες Κόσια και Μπερέ Αρντύ. Κάπως ανθεκτικές είναι η Ντεκάνα ντελ Κομίτσιο και η Πάκαμς Τράϊυφ. Ευαισθησία παρουσιάζουν η Τοσκώνικη (Κρυστάλλι Κοντούλα, Χάϊλαν και Ζενεράλ Λεκλέρ.

γ) ΑΓΡΙΟΑΧΛΑΔΙΕΣ, ΑΓΡΙΟΠΚΟΡΤΣΙΕΣ. Είναι πολύ ευαίσθητες. Μπορεί να ιδεί κανείς στη φύση, βραχίονες ξηρούς και δέντρα ξηρά ολόκληρα.

δ) ΜΗΛΙΕΣ. Η μηλιά αμύνεται ικανοποιητικά στην ασθένεια. Η ομάδα Ντελίτσιους είναι αρκετά ανθεκτική. Η ασθένεια προσβάλλει τις γνωστές ποικιλίες Γκράννη Σμιθ, Γκόλντεν, Τζόναγκολντ κλπ. χωρίς τα δέντρα να παρουσιάζουν ιδιαίτερα προβλήματα.

ε) ΠΥΡΑΚΑΝΘΟΣ ΚΡΑΤΑΙΓΟΣ. Οι αναφερόμενοι καλλωπιστικοί θάμνοι είναι επίσης ξενιστές της ασθένειας.

Β' Καταπολέμηση

α) Απομακρύνονται οι προσβλημένοι βλαστοί, κλάδοι, και τα προσβλημένα δέντρα εγκαίρως. Η κοπή των προσβλημένων βλαστών και κλάδων θα πραγματοποιείται 20 πόντους πιο κάτω τουλάχιστο, στο υγιές τμήμα. Οι προσβλημένοι κλάδοι καίγονται αμέσως. Κατά την κοπή χρησιμοποιούμε δύο ή τρία ψαλίδια τα οποία είναι βουτυγμένα σε διάλυμα φορμόλης 4% ή σε οινόπνευμα. Πρέπει το ψαλίδι να μείνει λίγο χρόνο στο διάλυμα για να σκοτωθούν τα βακτήρια. Αυτό λένε οι ειδικοί. Οι τομές αλοίφονται με επιμέλεια με γαλακτούχο αλοιφή ή με βορδιγάλειο πολτό πυκνής διάλυσης (10%).

β) Εφαρμόζεται ιδιαίτερο πρόγραμμα καταπολέμησης, χρησιμοποιώντας ως βάση τα χαλκούχα παρασκευάσματα και ιδιαίτερα τον βορδιγάλειο πολτό. Το φθινόπωρο 2% και την άνοιξη λίγες μέρες πριν φουσκώσουν τα μπουμπούκια βορδιγάλειο πολτό με 1%. Οι ειδικοί συνιστούν κατά την περίοδο της ανθοφορίας αραιά διάλυση των χαλκού-

(Συνέχεια στη σελίδα 130)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δεντροκομικά θέματα

(Συνέχεια από τη σελ. 129)

χων παρασκευασμάτων. Οι Αμερικανοί δεντροκαλλιεργητές φαίνεται ότι είναι ικανοποιημένοι ψεκάζοντας τα άνθη με πολύ αραιό βορδιγάλειο πολτό (ανά 60 γραμ. θειϊκό χαλκό (γαλαζόπετρα) και ασβέστη σε 100 κιλά νερό.) Ο Γάλλος Πολίν συνιστά 100 γραμ. δραστική ουσία σκευάσματος χαλκού σε 100 κιλά νερό. Απαιτείται να γίνει προηγουμένως δοκιμή για να βρεθεί το ανώτερο επιτρεπτό όριο του κάθε χαλκούχου σκευάσματος το οποίο δεν καταστρέφει τα άνθη. Πρόβλημα παραμένει επίσης η σκουριά που προξενούν τα χαλκούχα παρασκευάσματα στους καρπούς και ιδιαίτερα επί της Γκόλντεν Ντελίτσιους.

γ) Τα αντιβιοτικά στρεπτομικίνη και τερραμικίνη που δοκιμάσθηκαν έδωσαν καλά αποτελέσματα. Περίπου 100 PPM (6 μέρη στο εκατομμύριο) στρεπτομικίνης σε νερό χρησιμοποιούνται ανά 3—4 ημέρες κατά την διάρκεια της ανθοφορίας.

δ) Περιορίζεται η αζωτούχος λίπανση και λαμβάνονται μέτρα για να μη δημιουργείται τρυφερή βλάστηση.

ε) Κόβονται όλα τα άνθη της δεύτερης και τρίτης άνθησης που εμφανίζονται ιδιαίτερα στις ποικιλίες Ουίλιαμς Πάσα Κρασάνα, κλπ. το θέρος και το φθινόπωρο.

(Συνεχίζεται)

Σκοπός της αγωγής

(Συνέχεια από την σελίδα 122)

σονται και οι σύγχρονοι παιδαγωγοί. Όλοι σήμερα, που ασχολούνται με τα προβλήματα της αγωγής, υποστηρίζουν ότι, αν το άτομο έχει υγιείς κληρονομικές καταβολές, με την κατάλληλη αγωγή μπορεί να αναπτύξει στον ανώτατο βαθμό, τις διανοητικές και ψυχοσωματικές ικανότητες, να εξελιχθεί σε μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα και να συμβάλει δημιουργικά στο κοινωνικό σύνολο.

Η κληρονομικότητα και το περιβάλλον, δηλαδή, είναι οι δυο βασικοί και εξίσου σημαντικοί παράγοντες για την εξέλιξη του ατόμου.

(Συνεχίζεται)

Οι φώρες της Ελιάς

(Συνέχεια από τη σελίδα 127)

τών εντόμων. Δυστυχώς, άκαιροι και αλόγιστοι ψεκασμοί δε σκοτώνουν μόνο τα βλαβερά έντομα, αλλά μαζί με αυτά και ωφέλιμα. Αυτό πρέπει να το έχουν καλά υπόψη τους εκείνοι που εφαρμόζουν χημική καταπολέμηση.

Γενικά, από τα χρησιμοποιούμενα στην πράξη σήμερα εντομοκτόνα, εναντίον των κοκκοειδών, οι θερινοί λευκοί πολτοί θεωρούνται ως λιγότερο καταστροφικοί για τα εντομοφάγα έντομα.

Σχολείο και γονείς

(Συνέχεια από τη σελίδα 120)

Αν γίνει αυτό, καθώς αναφέρθηκαν, θεωρείται βέβαιη τόσο η αναβάθμιση του σχολείου, όσο και αναβάθμιση των σχέσεων σχολείου - γονιών.

Το ίδιο φυσικά ισχύει και για τους γονείς. Πρέπει να επιδιώξουν την αναβάθμιση, την ποιοτική και ποσοτική του ρόλου τους, πρέπει να ξεπεράσουν την κατάσταση στην οποία τους οδηγεί ο σημερινός ρυθμός του κοινωνικού γίγνεσθαι, να ξεπεράσουν το πρόγραμμα: δουλειά και μετά VINDEO και να μπούν δυναμικά στο σχολείο, όπου σε συνεργασία με τους μαθητές και εκπαιδευτικούς να οδηγηθούν σε σχέσεις νέας ποιότητας.

Και για να γίνει αυτό δεν χρειάζεται τίποτε περισσότερο από την ενεργοποίηση του ρήματος ΘΕΛΩ.

Γιατί είναι γεγονός. ΚΑΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ. Πρέπει να σταματήσουμε την συμπεριφορά που εξουδετερώνει τις προθέσεις μας. Ο καθένας χωριστά και όλοι μαζί σε συνεργασία γιατί το πρόβλημα είναι: το ΑΥΡΙΟ και οι ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΜΑΣ Σ' ΑΥΤΟ, δηλαδή τα ΠΑΙΔΙΑ.

Οι φυσικές επιστήμες στην περίοδο της Τουρκοκρατίας

(Συνέχεια από τη σελίδα 115)

Παπανούτσος Ευαγ.: Νεοελληνική Φιλοσοφία Αθήναι.

Σβορώνος Νίκος: Επισκόπιση της νεοελληνικής ιστορίας. Αθήναι 1976

Σβορώνος Νίκος: Το εμπόριο της Θεσ/νίκης τον 18 αιώνα. Παρίσι 1956

Σκαρίμπας Γιάννης: Η αλήθεια για το '21 τρεις τόμοι

Στομπτης Ευαγ.: Η Ελληνική Επιστήμη Αθήναι 1968.

Ποντιακός γάμος

(Συνέχεια από τη σελίδα 112)

τρα) στο εικονοστάσι του νέου της σπιτιού.

Στη νέα οικοδέσποινα οι συγγενείς και οι καλεσμένοι πρόσφεραν δώρα. Στο σημείο αυτό έκλεινε κι όλας ο κύκλος του αρχαίου γάμου.

Η μικρή αυτή περιγραφή του αρχαίου γάμου μας οδηγεί, νομίζουμε, στις ρίζες του ποντιακού γάμου.

Μια συνέχεια μέσα στους αιώνες!

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο

"Ενα βιβλίο κατατοπιστικό ἐπιστημονικό μὲ χρωματιστὲς εἰκόνες

Τί εἶναι τὰ κοκκοειδῆ (ψῶρες) καὶ πῶς καταπολεμοῦνται

Δὲν πρέπει νὰ λείψει ἀπὸ κανένα ἀγροτικὸ σπίτι

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορεῖτε νὰ τὸ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα

τοῦ Ἀγροτικοῦ Συλλόγου Ναούσης

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 1000 ΔΡΑΧΜΕΣ

λις κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο μοναδικό στο είδος του

«ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ»

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

-Τι περιέχει κάθε «φάρμακο» και πως ταξινομούνται
- Πίνακες κατατοπιστικοί χρήσιμοι και διαφωτιστικοί
- Ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε αγροτική βιβλιοθήκη

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ 600 Δραχμές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑ·Ι·ΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

3· ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ

Του Τάκη Μπάϊτση

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας